

SAN MATEO

*Jesucristo ñeküsāmarā ããrīturiamh̄rīridea
(Lc 3.23-38)*

¹ Jesucristo ñeküsāmarā iripoegue marā ãsū ããrīnerā ããrīmá. Jesucristo, David parāmi ããrīturiagü ããrīdi ããrīmí. David, Abraham parāmi ããrīturiagü ããrīdi ããrīmí.

² Abraham Isaac pagü, Isaac Jacob pagü,
Jacob Judásā pagü ããrīdi ããrīmí.

³ Judá pūrā Fares, Zara wāikurā ããrīnerā ããrīmá.
Ígësä pago Tamar wāikudeo ããrīmó.

Fares Esrom pagü, Esrom Aram pagü,

⁴ Aram Aminadab pagü, Aminadab Naasón pagü,
Naasón Salmón pagü, ⁵ Salmón Booz pagü ããrīdi
ããrīmí. Ígësä pago Rahab wāikudeo ããrīmó.

Booz, Obed pagü ããrīdi ããrīmí. Ígësä pago Rut
wāikudeo ããrīmó.

Obed Isaí pagü ããrīdi ããrīmí.

⁶ Isaí Israel bumarā opü David pagü ããrīdi ããrīmí.
David, Uriás marāpo ããrīdeo merā Salomón
wāikugare pūrākudi ããrīmí.

⁷ Salomón Roboam pagü, Roboam Abías pagü,

Abías Asa pagü, ⁸ Asa Josafat pagü,

Josafat Joram pagü, Joram Uzías pagü,

⁹ Uzías Jotam pagü, Jotam Acaz pagü,

Acaz Ezequías pagü, ¹⁰ Ezequías Manasés pagü,

Manasés Amón pagü, Amón Josías pagü,

- 11** Josías, Jeconías pagu ããr̄idi ããr̄imí. Ígüsã ããr̄íripoere Israel bumarârë Babilonia marã gapu ñeã, Ígüsãya nikügue ãiñerã ããr̄imá.
- 12** Irasirigu, Jeconías Babilonia nikügue Salatiel wãikugure pûrâkudi ããr̄imí.
Salatiel Zorobabel pagu, **13** Zorobabel Abiud pagu, Abiud Eliaquim pagu, Eliaquim Azor pagu,
14 Azor Zadoc pagu, Zadoc Aquim pagu, Aquim Eliud pagu, **15** Eliud Eleazar pagu, Eleazar Matán pagu, Matán Jacob pagu,
16 Jacob, José pagu ããr̄idi ããr̄imí.
José, María marãpu ããr̄idi ããr̄imí. María, Jesús masakare taibu “Cristo” wãikugu pago ããr̄ideo ããr̄imó.
- 17** Abraham merã keopurori, Daviguere marĩ keotúnumakũ, ããr̄ipererã Abraham parãmerã ããr̄ituriarã catorce burigora masãporewãgãnerã ããr̄imá. David merã ígù parãmerã ããr̄ituriarãrẽ keomakũ, Babiloniague Israel bumarârë Ígüsã ããbaburo dupuyuro keotúnumakũ, catorce burigora masãporewãgãnerã ããr̄imá. Dupaturi Babiloniague Ígüsã ejadero puru, Ígüsã parãmerã ããr̄ituriarãrẽ keopurorimakũ, Cristo deyoadero puru keotúnumakũ, catorce burigora masãporewãgãnerã ããr̄imá doja.

*Jesucristo deyoadea
(Lc 2.1-7)*

18 Jesucristo deyoaburi ãsü waayuro. Ígù pago María, José merã marãpukubo iriyupo. Ígüsã suro merã ããr̄irkuburo dupuyuro Õágù deyomarígù turari merã nijipo ããr̄inugãsiayupo. **19** José igo merã mojõsiabu diayemarã irigu ããr̄iyupu. Irasirigu,

igo nijīpo ãārīrīrē masīgū, masaka ūrōgue igore: “Ñerō irideo ãārīmō”, ãrī weresādūabi, īgūsā masībirimakūta igore bēobu iriadiyupu. **20** Irire īgū gūñaripoe Marīpūre wereboegu, kērōgue īgūrē deyoa, ãsū ãrīyupu:

—José, David parāmi ãārīturiagū, Maríare ñerō gūñabirikōāka! Igo, Õāgū deyomarīgū turari merā nijīpo ãārīnugāsiamo. Irasirigū güiro marīrō igo merā mojōsiaka! **21** Igo majīgūrē pūrākugokumo. Īgū īgūyarā masakare īgūsā ñerī iridea wajare taubu ãārīgukumi. Irasirigū īgūrē “Jesús”* wāiyegukoa, ãrīyupu Marīpūre wereboegu Josére.

22 I ãārīpereri Marīpū ëgūya kerere weredupuyudire gojadorederosūta waayuro. ãsū ãrī gojasūdero ãārīlbú:

23 Sugo nomeō ûmáu merā ãārībirikerego, sugu majīgū pūrākugokumo. Ígū “Emanuel” wāikugukumi, ãrī gojasūdero ãārīlbú.[†] “Emanuel”, ãrīrō: “Marīpū marī merāta ãārīmi”, ãrīdūaro yáa.

24 José kārīadi yobeja, puru Marīpure wereboegu īgūrē doreaderosūta María merā mojōsiayupu. **25** Irasirikeregū, igo magūrē pūrākuburo dupuyuro igore marāpokhibi irirosū ãārīkōāyupu. Igo pūrākuadero puru, majīgūrē “Jesús” wāiyeyupu.

2

Masīrīmasā Jesúre ïārā waadea

1 Herodes wāikugū, Judea nikū marā opu ãārīripoe Jesús iri nikūma makā Belēgue

* **1:21** “Jesús”, ãrīrō: “Marī Opu marīrē taumi”, ãrīdūaro yáa.

† **1:23** Is 7.14

deyoayupu. Ígü deyoadero puh, abe muríriro gapu marär neñukärë õärö masírimasä Jerusalëgue ejañurä. ² Irogue eja, iri makä marärë serëñañurä:

—Sugu majigä deyoadi judio masaka opu ääribu, ¿noógue äärirí? Guaya nikügue gua äärimakä, abe muríriro gapu neñukámu ígü deyoarire ímug boyopuhorimakä iãbá. Irasirirä ígürë buremurä aarirä iriabu, äriñurä.

³ Opu Herodes ígüsä irasü ärädeare pébokagu, buro güñarikuyupu. Ääripererä Jerusalén maräde güñarikuñurä. ⁴ Irasirigu Herodes ääripererä paia oparärë, Moisé doredeare buerimasädere siiu neeö, ígüsä serëñañayupu:

—Cristo, Maripu iriubu, ¿noógue deyoabu ääräyuri? äriñupu. ⁵ Ígü irasü ärimakä, ãsü äri yujuñurä:

—Judea niküma makä Belëgue deyoagukumi. Iripoegue Maripuya kerere weredupuyudi ãsü äri gojadi äärimí:

⁶ Belén wäïkuri makägue sugu Opu deyoagukumi.

Ígü Mariphyarä Israel bumarärë korebu äärigukumi.

Irasiriro Belén Judea nikü äärirí makärë watope ubu äärirí makä äärikerero, gaji makärë nemorö äärirokoa, äri gojadi äärimí, äri wereñurä Herodere.[◊]

⁷ Ígüsä irasü ärimakä pegu, Herodes masírimasärë siiu, masaka péberogue serëñañayupu:

—¿Naásü ärimakä neñukámu deyoari? äriñupu.

⁸ “Irinugue deyoami”, äri yujumakä pegu, ígüsä Belëgue ãsü äri iriuyupu:

◊ 2:6 Mi 5.2

—Iro marārē: “¿Noógue ãārīrī, majīgū deyoadi?” ãrī sērēñarā waaka! Ígūrē bokajarā, õõta goedu-jarika, yure Ígū ãārīrōrē weremurā! Yude Ígūrē buremugū waaduakoa, ãrīyupu Ígūsārē.

9-10 Ígū irasū ãrīmakū pé, Belēgue waakōãñurā. Maague waamakū, neñukāmū, abe mūrīriro gapu boyoadi Ígūsā dupuyuro waadupuyuyupu, Ígūsā waari maarē Ímuugū. Ígūsā neñukāmūrē ñārā, buro ñusayañurā. Neñukāmū Ígūsā dupuyuro waa, majīgū Ígū ãārīrī wii weka dujanugājayupu.

11 Irasirirā iri wiigue ñajārā, majīgūrē, Ígū pago María merā ãārīgūrē bokajañurā. Ígūrē ñā, Ígū puro ñadukupuri merā ejamejā: “Óätarimi”, ãrī buremuñurā. Ígūsā ñiadea kūmarīrē tūpā: oro, incienso, mirra wāikuri sārōrī wajaparire Ígūrē sīñurā. **12** Puru Ígūsā kārīripoe Marīpu kērōgue wereyupu:

—Masāya makāgue goedujáarā, Herodes puro waari maarē dujáabirikōäka! Gaji maa gapu dujáaka! ãrī wereyupu. Irasirirā gaji maa gapu goedujáañurā.

José, María merā majīgūrē Egiptogue ñiduriadea

13 Masírīmasā goedujáadero puru, Marīpure wereboegu Josére kērōgue deyoa, ãsū ãrī wereyupu:

—Yobeka! Majīgūrē, Ígū pago merā Egipto nikūgue ñiduriwāgāka! Yū mūrē: “Dujarika!” ãrī weremakāgue dujarika! Herodes majīgūrē ãmabu yámi Ígūrē wējēbu, ãrī wereyupu.

14 Ígū irasū ãrīmakū pégu, José yobe, majīgūrē ãi, pago merā ñamita Egiptogue waakōãyupu.

15 Herodes okaropā irogue ãārīñurā. Irasiriro

Maríphaya kerere weredupuyudi Maríphu magürë Ígu ãrïdeare gojaderosûta waayuro. Maríphu ãsû ãrïdi ãärïmí: “Yu magürë Egiplogue ãärígürë siiubu”.

Herodes ûma pûrârë wëjëbéodoredea

16 Herodes, masírimasã Ígu þuro goe-dujáabirimaku Íagu, guatariakðâyupu. Irasirigu Belén marârë, iri makã turo ãärïrâdere ûma pûrâgârë wëjëpeokðâdoreyupu. Masírimasã ãrïdeare gûñagu: “Óopäta majígu masâkumi”, ãrï gûñayupu. Irasirigu pe bojori oparârë, pe bojori doka oparârë wëjëbéodoreyupu. **17** Ígu irasiriri Jeremías Maríphaya kerere weredupuyudi gojaderosûta waayuro. Æsû ãrï gojadi ãärïmí:

18 Ramá wâikurogue þero þujawereri merâ ðujaritua, orerâkuma. Raquel parâmerâ ãäríturiarâ Israel bumarâ nome Ígusâ pûrârë þero orerâkuma.

Ígusâ pûrârë wëjëmaku Íarâ, þujawereduúbirimaku, gajerâ Ígusârë gûñaturamaku irimasibirkuma, ãrï gojadi ãärïmí. [✳]

19 Herodes boadero þuru, Maríphure wereboegu Josére Egiplogue ãärígürë kérögue deyoa, ãsû ãrïyupu doja:

20 —Majígürë wëjëðhanerâ boaperekâoâma. Irasirigu majígürë, pago merâ Israel bumarâya nikûgue ãi dujâaka doja! ãrïyupu.

21 Ígu irasû ãrïmaku pégu, José yobe, majígürë, pago merâta Israel bumarâya nikûgue ãiákðâyupu.

22 José gapu Judea nikûgue ejagu, Herodes magu Arquelao wâiku Ígu pagu dagure gorawayudi

[✳] **2:18** Jer 31.15

ãärími, ãrírī kerere pégħ, güiyupħ. Irasirigħ, kērōgue Marīpħ īgħar ē werederosūta Judea nikur ē taria, Galilea nikügue waakðāyupħ. ²³ Iri niküguere Nazaret wāikħuri makāgue eja, ãärīyupħ. Irasiriro Marīpħuya kerere weredupuyunerā gojaderosūta waayuro. Āsū ãrī gojanerā ãärīmá: “‘Cristo, Marīpħ iriudi Nazaretmħta ãärīmi’, ãrīrākuma masaka”, ãrī gojanerā ãärīmá.

3

*Juan masakare wāi̯yerimasħ buuedea
(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)*

¹ Iripoere Juan masakare wāi̯yerimasħ Judea nikū masaka marīrōgue īgħu puro ejarār ē Marīpħuare buenugħāyupħ. ² Āsū ãrī werenayupħ: —Musā ñerō iririre bħajwereka! Musā għuñnar ē gorawayuka! Mérō du yáa, Marīpħ īgħayar ē doreri ejaburo, ãrī werenayupħ.

³ Iripoeguemħ Isaías Marīpħuya kerere weredupuyudi, Juan iriburire āsū ãrī gojadi ãärīmí:

Sugħ, masaka marīrōgue bħro gainīrī merā: “Marī Opħ aariburi dupuyuro īgħu aariburi maar ē diayema maa õärrī maa āmurā irirosū di ayemar ē irika!” ãrī weregħukumi, ãrī gojadi ãärīmí.[◊]

⁴ Juāya suríro camellu poari merā suadea suríro ãärīyuro. Īgħu yħi wħen-nidheriwa waibħu gasiro merā irideada ãärīyuro. Poreroa, mume makānū marāyare baarikħuypħ. ⁵ Jerusalén marā, ãärīperero Judea nikū marā, dia Jordán

---

[◊] **3:3** Is 40.3

wāikudiyā turo marāde īgūrē pérā ejañurā. ⁶ Igūsā ñerō irideare bujawere, Marípue weretarimakū īāgū, īgūsārē deko merā wāiyeyupu dia Jordán wāikudiyague.

⁷ Juan, wárā fariseo bumarā, saduceo bumarā īgūrē wāiyedorerā ejamakū īāgū, ãsū ãrīyupu:

—Musā ãña irirosū ñerā ãārā. ¿Noā musārē õõguere aaridoreari? “Marípu, gúa ñerō iriri waja guare wajamoäbirikōäburo”, ãrīrā, ¿yure wāiyedorerā aarari? ⁸ Musā: “Gúa ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayuabu”, ãrīrā, musā ñerō irideare piri, õārī gapure irika! Musā irasirimakū, Marípu musārē wajamoäbirikumi.

⁹ Musā: “Gúa Abraham parāmerā ãārīturiarā ãārīmakū, Marípu guare wajamoäbirikumi”, ãrī gūñabirikōäka! Yü musārē ãsū ãrā: “Musā gūñarīrē gorawayubirimakū, musā Abraham parāmerā ãārīturiari wajamáa. Marípu i ûtāyeri merā Abraham parāmerā ãārīturiarā waamakū irimasími”. ¹⁰ Musā ñerī iririre piribirimakū īāgū, Marípu musārē béogukumi. Sugü yukü ñerī dükakudire īā, kōme merā nugūrīgue merāta diti, peamegue soebéorosū musārē béogukumi.

¹¹ Musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarīrē gorawayumakū īāgū, yü musārē deko merā wāiyegukoa. Yü puru aarigú, yü nemorō turagü ãārīmi. Yü gapu ubu ãārīgú, īgūrē neō súropebirikoa. Ígú musārē Óágü deyomarígü merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirigu Óágü deyomarígürē musā merā ãārīnýmakū irigukumi, ñerīrē soebéorosū musārē ñerīrē béoburo, ãrīgū. ¹² Trigo gasirire korobéogü irirosū ãārīmi.

Gasirire koro odo, iri yerire baari duripíri wiigue duripígu irirosū ñārō irirärē īgū pürogue ãiagukumi. Gasiri gapüre peamegue soebéogu irirosū ñerō irirärē peamegue béogukumi. Iri peame neõ yaribirikoa, ãrī werenayupu Juan masakare.

*Juan Jesúre deko merā wāiyedea
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)*

¹³ Juan masakare dia Jordán wāikudiyague deko merā wāiyeripoe Jesús Galileague ãärādi īgūrē wāiyedoregu waayupu. ¹⁴ Irogue ejamakă, Juan ñägūrē wāiyeduabiradiyupu:

—¿Mu gapu yure wāiyerono irigu yure wāiyedoregu aaríri? ãrīyupu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesús gapu ñägūrē yuhyupu:
—Yure wāiyeka! Marīrē ãärīpereri Marīpu dorederosūta íriro gäämea.

Ígū irasū ãrīmakă pégu: “Jáu”, ãrī, Jesúre wāiyeyupu. Wāiye odomakă, Jesús diague níadi majānugāmakūta, ûmugasi tūpākōayuro. Õágū deyomarīgū buja irirosū deyogu dijari, ñgū weka ejabejamakă ñäyupu. ¹⁷ Marīpu ûmugasigue ãärīgū ãsū ãrīyupu Jesúre:

—Íi yu magū, yu maígū ãärīmi. Ígū merā buro usuyáa, ãrīyupu.

4

*Wātī Jesúre ãrīmesãdidea
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)*

¹ Puru Õágū deyomarīgū Jesúre masaka marīrōgue ñäyupu, wātī ñägūrē ãrīmesãburo, ãrīgū.

2 Irogure Jesús cuarenta nərī, cuarenta ñamīrīgora baabiriyupu. Puru haboakōāyupu. **3** Igūhaboamakū īāgū, wātī igū puro eja, āsū ārlīyupu:

—Diayeta Marīpu magū āārīgū, mū turaro merā i ūtāyerire pā duparu waamakū irika! ārlīyupu.

4 Jesús gapu īgūrē yūjuyupu:

—Yūphya werenírī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Āārīpereri Marīphya werenírī gapu īgūsārē okamakū yáa”, ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupu Jesús wātīrē.

5 Puru wātī Marīphya makā Jerusalēgue Jesúre āia, Marīphya wii wekague āimurīa, **6** īgūrē āsū ārlīyupu:

—Diayeta Marīpu magū āārīgū, yebague parimadijaka! Igūya werenírī gojadea pūgue:
Marīpu īgūrē wereboerārē mūrē koredoregukumi,
neō ūtāyegue meebejabirkōāburo, ārīgū,
ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupu wātī Jesúre.[◊]

7 Jesús īgūrē yūjuyupu:

—Yūphya werenírī gojadea pūgue: “Būremurī marīrō Marīpure: ‘Mū turari merā yūre gajino iri īmuka!’ ārībirikōāka!” ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupu Jesús wātīrē.

8 Puru wātī Jesúre īmarī buúru wekague āimurīayupu doja. Irogue āārīpereri i īmūma makārīrē, masaka oparidere īmupeokōāyupu.

9 Irire īmupeo, Jesúre āsū ārlīyupu:

—Mū ñadukupuri merā ejamejāja, yūre: “Mū, yū Opu āārā”, ārī būremumakā, i āārīpererire mūrē sīgura, ārlīyupu.

[◊] **4:6** Sal 91.11-12

10 Ígū irasū ãrīmakū, Jesús ãsū ãrīyupū:

—Satanás, yū pūrore wirika! Yūpuya werenírī gojadea pūgue: “Marīpū direta būremuka! Ígū doreri direta irika!” ãrī gojasūdero ãārībú, ãrī wereyupū Jesús wātīrē.

11 Ígū irasū ãrīmakū pégū, wātī waakōãyupū. Ígū waaderō pūru, Marīpure wereboerā Jesúre iritamurā ejañurā.

*Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea
(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)*

12 Juārē peresu iridea kerere pégū, Jesús Galilea nikūgue waakōãyupū. **13** Iro ãārīrī makā Nazarere tariwāgā, Capernaum wāikuri makāgue ejayupū. Galilea wāikuri ditaru tūro ãārībú Capernaum. Iri makā Zabulón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū ãārīnadero ãārībú. **14** Jesús irogue ejagū, iripoeguemū Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta iriyupū. Æsū ãrī gojadi ãārīmí:

15 Zabulón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū ãārīnadero, judío masaka ãārīmerāya nikū ãārā. Ditaru tūro, dia Jordán wāikudiya abe ñajārōgue Galilea wāikuri nikū ãārā.

16 Iro marā, nañtārōgue ãārīrā irirosū Marīpuyare masibema. Ígūsā masibiri waja peamegue waabonerā ãārīma. Irasū ãārīkererā, sīágore ñārā irirosū Ígūsārē taubure ñārākuma. Ígūta Ígūsārē Marīpure masimakū irigū aarigukumi. Irasirirā boyorogue ãārīrā irirosū ãārīrākuma, ãrī gojadi ãārīmí.◊

17 Jesús irogue ãārīgú, masakare ãsū ãrī buenugáyupu:

—Musá ñerí iririre bujawereka! Musá gúñarírē gorawayuka! Mérō duyáa, Marípu ñgúyarárē doreri ejaburo, ãrýupu.

*Jesús wapikurā waaí wējérīmasärē siiudea
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)*

18 Jesús Galilea wãíkuri ditaru tærogue ejagú, Simõrē, ñgú pagumú Andráre bokajayupu. Simõta “Pedro” wãíkuyupu. Ígúsa waaí wējérīmasá ãārīñurá. Ditarugue ñgúsaaya budire meéyorá iriñurá. **19** Jesús ñgúsa:

—Náka, yu merá! Daporare musárē waaí wējérīmasá ãārīrē piri, Marípya kerere wererimasá ãārīmakú irigúko, ãrýupu.

20 Ígú irasú ãrīmakú pérá, mata ñgúsaaya buriyukure píkõá, Jesús merá waakðäñurá.

21 Purú Jesús yoaweyaro waa, Santagore, ñgú pagumú Juärē bokajayupu. Ígúsa Zebedeo wãíkugú pürá ãārīñurá. Ígúsaaya doódirugue ñgúsa pagú merá ñgúsaaya buriyukure ãmurá iriñurá. Jesús ñgúsa: “Náka, yu merá!” ãrī siiuyupu. **22** Ígú irasú ãrīmakú pérá: “Jáu”, ãrī, ñgúsaaya doódirure, pagure píkõá, Jesús merá waakðäñurá.

*Jesús wárā masakare buedea
(Lc 6.17-19)*

23 Jesús ãāríperero Galilea niküré judío masaka nerérí wiirigue buegorenayupu. Õärí kerere, Marípu ñgúyarárē doregú ãārīrē bueyupu. Irasú ãārīmakú pürírikurárē ãārípereri ñgúsa pürírē tauyupu. **24** Ígú irasiriri kerere

ãārīperero Siria nikū marā masípereakōãñurā. Irasirirā gajerosüperi sīrīrī oparārē, pūrīrikurārē, wātēa ñajásünerārē, ñamasírīrī oparārē, waamasímerādere Jesús purogue ãiñurā. Irasirigu ãārīpererārē tauyupu Jesús.

25 Ígū irasirimakū ïärā, wárā Galilea nikū marā, Decápolis wāikuri nikūma makārī marā, Jerusalén marā, Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya abe marlriro gapu marā Ígū merā waañurā.

5

Jesús buúrugue masakare buedea

1 Jesús, masaka wárā Ígū puro ejamakū ïágū, buúrugue mārīa, eja doayupu. Ígū irogue doamakū, Ígū buerā Ígū puro nerēnugājañurā.
2 Ígūsā nerēnugājamakū ïágū, Jesús Ígūsārē ãsū ãrī buepūroriyupu:

**“Ãsū irirāno ushyama”, ãrī buedea
(Lc 6.20-23)**

3 —“Marípu iritamubirimakū, Ígū gāãmerīrē irimasíñna maribokoa”, ãrī gūñarāno, ûmugasigue Marípu Ígūyarārē dorerogue waarakuma. Iroguemá Ígūsāya ãärā. Irasirirā ushyama.

4 ’Bujawereri merā ãärīrārē Marípu Ígūsārē gūñaturamakū irigukumi. Irasirirā ushyama.

5 “Gajerā nemorō ãärā”, ãrī gūñamerā, Marípu Ígūsārē: “I nikürē sīgura”, ãrīdeare oparākuma. Irasirirā ushyama.

6 ’Marípu gāãmerīrē iriduarā, uaboarā baaduarā, ñemesiburā iiríduarā irirosū ãärīma. Marípu Ígūsārē iritamugukumi, Ígū gāãmerīrē iriburo,

ãrīgū. Ígūsārē iritamugū, iirí, baayapianerā irirosū ãārīmakū irigukumi. Irasirirā usuyama.

⁷ 'Gajerārē bopoñarī merā ïārārē Marīpū Ígūsārē bopoñarī merā ïāgukumi. Irasirirā usuyama.

⁸ 'Ñerī opamerā Marīpūre ïārākuma. Irasirirā usuyama.

⁹ 'Gajerārē õārō siuñajārī merā ãārīmakū iridharārē Marīpū Ígūsārē: "Yū pūrā ãārīma", ãrigukumi. Irasirirā usuyama.

¹⁰ 'Marīpū gāāmerīrē iriri waja, gajerā Ígūsārē ñerō tarimakū irisūrā ûmugasigue Marīpū Ígūyarārē dorerogue waarākuma. Iroguema ïgūsāya ãārā. Irasirirā usuyama.

¹¹ 'Yure mūsā bāremurī waja gajerā mūsārē ñerō wereníkerepūrū, mūsārē ñerō irikerepūrū, ãārīpereri gajerosūperi ñerī kere ãrīkerepūrū, usuyaka! ¹² Marīpūya kerere weredupuyunerārē mūsā dupuyuro ãārīnerārē ãstūta ñerō irinerā ãārīmá. Irasirirā mūsārē ñerō irikerepūrū, õārō usuyari merā ãārīrikuka! Puruguere wáro õārī oparākoa ûmugasiguere, ãrīyupū Jesús.

I ûmuguerē Marīpūyare irirā moā, sīāgori irirosū ãārīma, ãrī buuedea

(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Irasū ãrī odo, Jesús ãsū ãrī buenemoyupū:

—Mūsā i ûmuguerē Marīpūyare irirā moā okari irirosū ãārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasibirikoa. Béokõākoa. Béoadero pūrū, masaka k̄rawasiribéokõākuma. Irasirirā mūsā moā okari irirosū Marīpūyare iriníkõāka!

¹⁴ 'Mūsā i ûmu marārē sīāgori irirosū ãārā. Irasirirā Marīpūyare mūsā irimakū ïārā, ïgūrē

masírākuma. Buúru wekague ãārīrī makārē duúmasíñā máa. ¹⁵ Masaka sīágodirure sīágorā, dupa kūma dokague píbirikuma. Sīágō, wii dekogue siukuma, iri wii marā ãārīpererā õärō boyorogue ãārīburo, ãrīrā. ¹⁶ I irirosū m̄asāde Marīphyare õärō iriri merā masakare m̄asā ìḡyara ãārīfrē masimakū irika, ìḡrē ûmugasigue ãārīḡrē: “Óātarigu ãārīmi”, ãrī buremuburo, ãrīrā!

Jesús Moisés doredeare buedea

¹⁷ 'M̄asā ȳre ãsū ãrī gūñabirikōäka: “Marīph Moisére doreri pídeare, irasū ãārīmakū Marīphyare kerere weredupuyunerā gojadeare béogu aarigá irikumi”, ãrī gūñabirikōäka! Irire béogu aarigá meta iribu. Iri ãārīpererire keoro iriyuwarikugu aarigá iribu. ¹⁸ Diayeta m̄asārē werea. Ùmugasi, i nikū ãārīrōpāta Marīph neō mérōgā su wāi ìḡu doreri pídeare béobirikumi. Æārīpereri ìḡu: “Asū iriḡura”, ãrīdeare keoro iriyuwarikugukumi. ¹⁹ Iri dorerire su wāirē tarinugārāno, gajerārē: “Gua irirosū irika!” ãrī buerā, ûmugasigue Marīph ìḡyarārē dorerogue ìḡu ïāmakū ubu ãārīrā ãārīrākuma. Gajerā gapu iri dorerire õärō irirā, gajerārē ìḡsā irirosū iridorerā, ûmugasigue ìḡyarārē dorerogue ìḡu ïāmakū oparā irirosū ãārīrākuma. ²⁰ Ire m̄asārē werea. M̄asā, Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīph gâāmerīrē iribirikererā, Marīph ìḡyarārē doreroguere neō waabirikoa.

*Jesús masaka guarimarē buedea
(Lc 12.57-59)*

21 'Marīpu musā ñekasāmarārē doreddeare musā pénerā ããrību. Ígusārē ãsu ãridi ããrimí: "Masakare wejēbirikoāka! Gajigure wejēdinore wajamoāka, Ígu wejēdea waja!" **22** Yu gapu musārē werea. Sugu Íguyagu merā guagu, wajamoāsūgukumi. Íguyagure: "Mu wajamáā", ãri buridagunorē marī oparā wajamoārākuma. Íguyagure: "Waibu irirosū pemasīrī opabea mu", ãrigunorē peamegue waamagoegoráaa.

23 'Irasirirā Marīpuya wiima soepeorogue Ígurē buremurā gajino pirā waamurā: "Yaagu yu merā guami", ãri gūñabokarā, **24** Marīpure siburire píkōā, musāyagu purogue waa: "Yu murē ñerō irideare kātika!" ãri serēka Ígurē! Musā gāme ãmuadero phu, dupaturi Marīpuya wiigue musā síduadear Ígurē sīrā waaka!

25 'Sugu musārē weresāduagu, weresārīrē beyerimasu purogue musārē ãiduamaku, mata maague Ígu merā waarā, Ígu musārē weresārīrē ãmuka! Ígu merā õärō ãmubirimaku, beyerimasaguere musārē weresāgukumi. Ígu musārē weresāmaku pégu, beyerimasu musārē suraraguere wia, peresu iridoregkumi. **26** Diayeta musārē werea. Beyerimasu musārē wajaridoredeare wajaripeobirimaku, neō musārē wiubirikumi.

*Jesús: "Gajigu marāpo merā ñerō iribirikoāka!"
ãri buedea*

27 'Iripoegue marā weredeare musā pénerā ããrību. ãsu ãrinerā ããrimá: "Gajigu marāpo merā ñerō iribirikoāka!" **28** Yu gapu musārē werea. Sugu nomeōrē ñerō iriduari merā ïāgu, Ígu gūñarígue igo merā ñerō irisiam*i*.

29 'Irasirirā mūsāya koyeru diaye gapumarū merā īā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Mūsā koyerure bémakū, iriru dita dediria. Ñerō iririre pirimerā ãārīpereri mūsāya dupu merā peamegue beosūrākoo. **30** Mūsāya diayema mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dititá bérorosū iri ñerō iririre pirika! Mūsāya mojōrē bémakū, iri mojō dita dediria. Ñerō iririre pirimerā ãārīpereri mūsāya dupu merā peamegue beosūrākoo.

*Jesús masakare: “Mūsā marāposā nomerē bēobirikōõka!” ãārī buedea
(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)*

31 'Iripoegue marā idere ãārīnerā ãārīma: "Sugū īgū marāpore bēoduagu: 'I waja merā mārē béo', ãārī gojari pūrē sīrō gāâmea", ãārīnerā ãārīmá. **32** Yū gapu mūsārē werea. Sugū, īgū marāpo gajigū merā ñerō iribirkerepuru igore bēogu, igore gajigū merā marāpukumakū irigū, igore ñerō irimakū irikumi. Irasū ãārīmakū, īgū bēodeo merā marāpokugude ñerō irigū irikumi.

Jesús: “Āsū irigura”, ãārīmarē buedea

33 'Iripoegue marārē weredeare mūsā pénerā ãārībú. Āsū ãārī werenerā ãārīmá īgūsārē: " 'Marīpu wāī merā āsū irigura', ãārīderosūta marī Opū īūrō keoro irika!" **34** Yū gapu mūsārē werea. Mūsā gajerārē: "Āsū irigura", ãārīrā, Marīpūre wāīpeobirikōõka! "Umugasima merā āsū irigura", ãārībirikōõka! Umugasi, Marīpu doaro ubu ãārīrō meta ãārā. **35** I nikūma merādere wāīpeobirikōõka! I nikū Marīpūya nikū ãārā. Irasirio īgū kuraña

doanírō irirosū ãārā. Jerusalén merādere wā̄peobirikōāka! Jerusalén marī Op̄a turatariguya makā ãārā. ³⁶ “Yaa dipuru merā ãsū iriḡra”, ãrī wā̄peobirikōāka! Musā irasū ãrīrī merā neō m̄asāya dipuruma poarire ñírīda, o borerida waamakū irimasibirikoa. ³⁷ “Ãsū iriḡra”, o “Ãsū iribirikoa”, ãrīrā, wā̄peoro marīrō su diayeta wereka! Wā̄peori merā: “Ãsū iriḡra”, ãrīrā, wātī gā̄amerīrē irirā yáa.

*Jesús masaka ñerō iri gā̄mirīmarē buedea
(Lc 6.29-30)*

³⁸ ’Iripoegue marā weredeare m̄asā pénerā ãārībú. Ñsū ãrīnerā ãārīmá: “M̄rē gajiḡa maya koyerure pátīaderosūta mude ñḡya koyerure pátīa gā̄mika! Maya guikarure ñḡa pánuaderosūta mude ñḡya guikarure pánuia gā̄mika!” ãrīnerā ãārīmá. ³⁹ Ȳa gap̄a m̄asārē werea. M̄asārē ñerō iridire irasū ñkōāka! ñḡrē ñerō iri gā̄mibirikōāka! Suḡa m̄asāya wayupārā diaye gap̄ure pámakū, kúgap̄uma wayupārādere pádoreka! ⁴⁰ Suḡa m̄rē weresārīrē beyerimasū p̄uro ãia: “ñḡya suríore s̄idoreka, ñḡa ȳre ñerō iridea waja”, ãrī weresāmakū, iriñerē s̄ika! Irasū ãārīmakū, maya wekamañedere s̄inemoka ñḡrē! ⁴¹ Suḡa surara gajinorē su kilómetro m̄rē ñwāgādoremakū, gaji kilómetro ñwāgānemobosaka doja! ⁴² Suḡa m̄rē gajinorē s̄erēmakū, s̄ika ñḡrē! Gajino m̄rē wayumakū s̄ika ñḡrē! “Wayubirikoa”, ãrībirikōāka!

*Jesús: “M̄asārē ñaturirārē mañka!” ãrī buedea
(Lc 6.27-28, 32-36)*

43 'Gaji iripoegue marā weredeare m̄asā pénerā ãārībū. Åsū ãrīnerā ãārīmá: "M̄asā merāmarārē maïka! M̄asārē ïäeturirā gapure ïäturi doo, gāmika!" ãrīnerā ãārīmá. **44** Yü gapu m̄asārē werea. M̄asārē ïäeturirārē maïka! M̄asārē ñerō werenírārē: "Öärō ãārīburo", ãrīka! M̄asārē ïäturi doorārē õärō irika! M̄asārē ñerō ãrī b̄uridamakā, m̄asārē ñerō irimakā, ïgūsāya ãārīburire Marīp̄ure s̄ērēbosaka! **45** Irasirirā Marīp̄u üm̄gasigue ãārīgū p̄ūrā ãārīrākōa. Marīp̄u ñerārē, õärādere abe asimakā yámi. Ígū dorerire irirā p̄uro, irimerā p̄uodere deko merēmakā yámi. Irasirirā m̄asāde ïgū irirosūta masakare s̄urosū õärō irika! **46** M̄asārē maïrā direta maïrā, ¿ñeeñorē üm̄gasigue wajatabokuri? Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde ñerā ãārīkererā, ïgūsārē maïrārē maïma. **47** M̄asāyārā direta õärō bokatīrīñeñrā, ¿ñeeño õärīrē gajerā nemorō iribokuri? Marīp̄ure masīmerāde ïgūsāyārārē õärō bokatīrīñeñama. **48** Irasirirā, Marīp̄u üm̄gasigue ãārīgū neō ñerī marīgū ãārīrōsūta m̄asāde neō ñerī marīrā ãārīka! ãrī wereyupu Jesús.

6

Jesús õärō iririk̄urimarē buedea

1 Jesús åsū ãrī werenemoyupu:

—“Öärīrē irirā ãārā”, ãrīrā, masaka üürō m̄asā iririre iri ïmubirikõäka! M̄asā irire irasirimakā, Marīp̄u üm̄gasigue ãārīgū m̄asā irasiridea wajare s̄ibirkumi. **2** Irasirirā boporārē iritamurā, ãārīpererārē werebirikõäka! Irigatorimasā irirosū iribirikõäka! Ígūsā boporārē iritamurā, marī nerērī wiirigue nerēanerā, makā dekogue ãārīrā

ĩürõ: “Õãrã ããrõma”, ãrõburo, ãrõrã, iri ïmuma. Diayeta m̄sãrẽ werea. Masaka ïḡsãrẽ õãrõ ãrõrõ merã wajatari opasiama. ³ M̄sã gapu boporãrẽ gajino s̄rã, masaka ïäberogue s̄ika! ⁴ Marõpu, m̄sã irasirimakã ïägã, m̄sãrẽ õãrõ wajatamakã irigukumi.

*Jesús Marõpure s̄erẽrõ buueda
(Lc 11.2-4)*

⁵ 'Marõpure s̄erẽrã, irigatorimasã irirosũ iribirikõaka! ïḡsã marõ nerẽrõ wiirigue, makã dekogue masaka ïäburo, ãrõrã, s̄erẽ ïmuma. Diayeta m̄sãrẽ werea. Masaka ïḡsãrẽ ïärlí merã wajatari opasiama. ⁶ M̄sã gapu Marõpure s̄erẽrã, m̄sãya taribugue ñajãa, disipuro bia, gajerã ïäberogue ïḡarẽ s̄erẽka! ïgã deyomarïgã ããrõkeregu, m̄sã merã ããrõgukumi. Irasirigu, gajerã ïäberogue m̄sã ïḡarẽ s̄erẽmakã ïägã, m̄sãrẽ õãrõ wajatamakã irigukumi.

⁷ 'Marõpure s̄erẽrã, ubu ããrõrõ werenírõ merã dupaturi s̄erẽdujabirikõaka! Marõpure masimera irasã yáma. "Wári werenírõ merã gua s̄erẽmakã, guare pégukumi", ãrõ gûñama. ⁸ ïḡsã irirosã iribirikõaka! M̄sã s̄erẽburo dupuyuro Marõpu m̄sã gâãmerirẽ masisiами. ⁹ Irasirirã ãsã ãrõ s̄erẽrõ gâãmea Marõpure:

Guapu ûmugasigue ããrõgã, ããrõpererã m̄rẽ goepe-yari merã bãremuburo.

¹⁰ Mu ããrõpererã doreri aariburo. Ûmugasigue marã mu gâãmerõ irirosüta i nikü marâde iriburo.

¹¹ Ûmariku guare baari s̄ika!

12 Gajerā guare ñerō irideare gua kātirosūta mude
gua ñerō irideare kātika!

13 Gua ñerō iriduamakū kāmutaka! Ñegū guare
ñerī ãrīmesärīrē tau kāmutaka! Mu suguta
guare doregu, turatarigu, gua būremugū
ãārīnígukoa, ãrī sérēka Marípūre!

14 'Gajerā musārē ñerō irideare musā kātimakū
ïāgū, Marípū ãmugasigue ãārīgū musā ñerō iri-
deare kātigukumi. **15** Gajerā musārē ñerō iri-
deare musā kātibirimakū, Marípū musā ñerō iri-
deare kātibirikumi.

Jesús bererimarē buuedea

16 'Marípūre būremurā bererā, irrigatorimasā
irirosū iribirikōäka! Ígūsā bererā, Ígūsāya diapure
bujawererā irirosū iri ïmuma, masaka Ígūsā
bererire ïāmasiburo, ãrīrā. Diayeta musārē werea.
Masaka Ígūsārē ïārī merā wajatari opasiama.

17 Musā gapu bererā, musā irinarōsūta irika!
Musāya diapure waakoe, õārō wħħapukōäka!
18 Musā irasirimakū, gajerā musā bererire
masibirkuma. Marípū gapu deyomarīgū ãārīkeregū,
musā merā ãārīmi. Ígū dita musā gajerā ïāberogue
iririre ïāgū, musārē õārō wajatamakū irigukumi.

Jesús marī ãmugasigue wajataburire buuedea (Lc 12.33-34)

19 'Wári i nikūmarē sea neeō duripibirkōäka! I
nikūma borewiji boakōäroko. Boabirimakū, bu-
rua baadediukōärikuma. Baadediubirimakū, ya-
jarimasā ñajāa, yajakōärikuma. **20** Irasirirā musā
ãmugasima opaburi gapure gūñaka! Ùmugasima
neeō borewiji boabiriko. Irogure burua musā

opaburire neõ baadeliubirikuma. Yajarimasäde neõ ñajää, yajabirikuma. ²¹ Musä i ûmumäma direta: “Opaduakoa”, ãrï gûñarã, irire bero maîrâkaoa. Ùmugasima gapure: “Opaduakoa”, ãrï gûñarã, irire bero maîrâkaoa.

*Jesús masakaya koye sîágodiru irirosü ãârîrîrê buuedea
(Lc 11.34-36)*

²² 'Musäya koye musäya gûñariguere sîágodiru irirosü ãârâ. Musä õârï koye oparâ irirosü ãârîmakü, musäya gûñariguere õârõ sîágoro irirosü ãârâ. Irasirirâ Marîphuare masä. ²³ Musä ñerî koye oparâ irirosü ãârîmakü, musäya gûñariguere naîtîrõ irirosü ãârâ. Marîphuare masibea. I naîtîrî, ñetaria. Irire masibirimakü ñegorâa.

*Jesús: “Niyerure maîrâ, Marîphuare maîbema”, ãrï buuedea
(Lc 16.13)*

²⁴ 'Neõ sugu moâboerimasä pêrâ oparârë moâboemasibirkumi. Sugu opure maigü, gajigü gapure maîbirikumi, o sugu opure bremugü, gajigü gapure yujubirkumi. Niyerudere maîtarigu, Marîphu gapure maîbemi.

*Jesús, Marîphu ïgü pûrârê korerimarë buuedea
(Lc 12.22-31)*

²⁵ 'Irasirigu musärë ire weregura. Musä ãârîrikurire gûñarâ, “¿Neénorë baarâkuri, ñeénorë iirírâkuri, ñeénorë sâñarâkuri?” ãrï gûñarikubirköôka! Marî okari gapu, baari nemorõ wajakua. Marîya dupu, surí nemorõ wajakua. ²⁶ Mirârë ûmarõgue wárârë ïäka! Ígüsä baaduhaarâ, otebema. Otedea dükare seabema. Baari

duripíri wiiridere opabema. Marípʉ ûmugasigue ãärígú gapʉ ïgúsärē baari sími. Musã gapʉ, mirã nemorõ wajakutarinugãa. ²⁷ Musã bero gûñarikʉri merã neõ mérögã masãnenobirkoka. Musã irasũ gûñarikʉri wajamáa.

²⁸ Irire masíkererã, ¿nasirirã musã surí sãñaburire gûñarikʉri? Makänñuma goori masärírẽ gûñaka! Iri moäbirikerero, suabirikerero õärí surí sãñarõ irirosũ deyoa. ²⁹ Musäré werea. Opʉ Salomón surí õärí sãñadero nemorõ iri goori gapʉ õärí deyoa. ³⁰ Iri goorire Marípʉ õärí goori deyomakʉ irikerepʉrʉ, mérögã pʉrʉ ñaïdija perekakõaa. Gajinʉ gapʉ peamegue soebéokõásua. Iri mata pereburi ãäríkerepʉrʉ, Marípʉ iri goorire õärí deyomakʉ yámi. Iri goorire õärí ãärímakʉ irirosũ nemorõ musäré õärõ irigakumi. Suríre sîgakumi. Musã gapʉ ïgüré mérögã baremurí opáa. ³¹ Irasirirã: “¿Ñeénorẽ baarákuri, ñeénorẽ iirírakuri, ñeénorẽ sãñarákuri?” ãrĩ gûñarikʉbirikõåka! ³² Maríphre masímerã bero gûñarikʉri merã irire ãmaníkõåma. Marípʉ ûmugasigue ãärígú gapʉ ãärípereri musã gâämérírẽ masísiami. Irire musäré sîgakumi. ³³ Irasirirã, Marípʉ musã Opʉ ãärírírẽ, ïgú gâämérírẽ, ïgú dorerire, ãärípereri nemorõ gâämepʉrorika! Musã irasirimakʉ, ãärípereri musã baa, iiríburire, musã surí sãñaburidere sîwekapeogakumi. ³⁴ Irasirirã: “¿Naásũ waarokuri ñamigärẽ?” ãrĩ gûñarikʉbirikõåka! Gajinʉmarẽ musã ñerõ tariburire gûñarikʉdupuyubirikõåka! Dapagãma direta gûñaka! Dapagärẽ musã ñerõ tariburi ãärísiáa, ãrĩ wereyupʉ Jesús.

7

Jesús, gajerārē: “Ñerā aārīma”, ārī werewaabirikōāka! ārī buuedea (Lc 6.37-38, 41-42)

¹ Jesús irire ārī odo, ārīnemoyupʉ doja:

—Gajerārē: “Ñerā aārīma”, ārī werewaabirikōāka! Musā werewaabirimakʉ īāgū, Marīpʉ musārē: “Ñerā aārīma”, ārī īābirikumi. ² Gajerārē: “Óarō iribema”, ārī īārōsūta Marīpʉ musārē īāgukumi. Gajerārē: “Āsū aārīma”, ārī īārōsūta Marīpʉ musārē īāgukumi. ³ Musā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū ñetariri āārīrīrē gūñabirikererā, musāyagʉ ñerō iridea, koyerugue nikūyegā oparosū āārīrīrē: “Ñegoráa”, ārī gūñáa. ⁴ Irasirirā musā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū āārīrā, musāyagʉre īgūya koyerugue āārīrī nikūyegārē: “¿Aibéosi?” ārīmasibea. ⁵ Musā ñerō iririkʉrā, irigatorikʉrā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapʉre āibéopʉroriro irirosū musā ñerō iririre piripʉrorika! Irasiri odo, musāyagʉre: “Mu ñerō iririre pirikōāka!” ārī masña.

⁶ ’Marīpʉre ñerō ārī bʉridarārē īgūya kerere werebirikōāka! Ígūsārē wererā, diayéare õārīrē sīrā, o yesearé ñaguídā wajaparidare sīrā irirosū iribokoa. Diayéa guarā, õārī sīkerephʉrʉ, gāmenugā kūrīkōākuma. Yesea iridare noó gāāmerō kurawasiribéokuma. Ígūsā irirosū āārīrārē, ubugorata Marīpʉya kerere werebirikōāka!

Jesús: “Marīpʉre sērērā, āsū ārī sērēka!” ārīdea (Lc 11.9-13; 6.31)

7 'Marīpūre sērēka! Ígūrē sērēmakū, sīgukumi. Õārīrē āmarā, bokarākhoa. Wiigue ñajādharā oemakū, Marīpū disipūro tūpā ñajādoregu irirosū mūsā sērērīrē pégukumi. **8** Ígūrē sērērānorē sīgukumi. Āmarāno, bokarākuma. Wiigue ñajādharā oerā irirosū Ígūrē sērēmakū Íágū, Ígūsārē ñajādoregu irirosū Ígūsā sērērīrē õārō pégukumi.

9 'Mūsā pūrā pārē sērēmakū, ûtāyere sībirikoa. **10** Waaí sērēmakādere, āñarē sībirikoa. **11** Nerā ãārīkererā, mūsā pūrārē õārīrē Sīmasīa. Marīpū ûmugasigue ãārīgū gapu, mūsā nemorō õārīrē Sīmasīmi. Irasirigū Ígūrē sērērārē irire sīgukumi.

12 'Mūsā, gajerā mūsārē õārō irimakū gāāmerōsūta mūsāde Ígūsārē õārō irika! Moisés gojadea pūgue, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadea pūguedere irasūta iridoredero ãārībú.

*Jesús eyabiri disipūrore ñajāri keori merā buedea
(Lc 13.24)*

13 'Marīpū purogue ñajādharā Ígūyare irika! Irogue ñajāmakū diasagoráa. Eyabiri disipūro ñajārō irirosū ãārā. Peamegue waaró gapu eyari disipūro ñajārō, eyari maarē waaró irirosū ãārā. Iri maarē waamakū diasabea. Irasirirā wárā masaka irogue waarā yáma. **14** Marīpū puro gapure waamakū diasagoráa. Irasirirā mérāgāta masaka, eyabiri disipūro ñajārōrē, irogue eyabiri maarē bokama. Irogue waarā, Marīpū merā õārō ãārīrākuma.

*Jesús yukure duka merā Íāmasīsūa, ãrī buedea
(Lc 6.43-44)*

15 'Óārō pémasīka! "Marīpuya kerere weredupuyurimasā ãārā", ãrīgatorārē pébirikōāka!

Ígūsā oveja guamerā, ñārīrē irirā irirosū mūsā purogue ejarākuma. Irasirikererā, ígūsā gūñaríguere diayéa makānúu marā guarā irirosū, ñerā ãārīma. ¹⁶ Ígūsā ñerō irimakū mūsā Ígūsārē: “Ñerā ãārīma”, ãrī ñāmasírākua. Poragu iguire dükakubirikoa. Ñaagüde higo wāikurire dükakubirikoa. ¹⁷ Óadi yuku ñārīrē dükakua. Ñedi gapu ñerīrē dükakua. ¹⁸ Yuku ñādi ñerīrē dükakubirikoa. Ñedide ñārīrē dükakubirikoa. ¹⁹ Óarī dükakubiridire pábéo, peamegue soekōama. ²⁰ Irasirirā: “Marípuya kerere weredupuyurimasā ãārā”, ãrīgatorárē Ígūsā iriri merā: “Ãrīgatorikurā ãārīma”, ãrī ñāmasírākua mūsā.

*Jesús ãārīpererā masaka Marípua purogue waabirikuma, ãrī buuedea
(Lc 13.25-27)*

²¹ 'Wárā yure: “Muta ãārā gua Opu”, ãrīkererā, ãārīpererā ûmugasigue Yupu Ígūyarárē dorerogue ñajābirikuma. Yupu ûmugasigue ãārīgū gāñamerírē irirā dita Ígū ãārīrōguere ñajārākuma. ²² Yupu ãārīpererā ñerárē wajamoárīnu ejamakū, wárā yure: “Gua Opu, mayare masakare buebu. Mu wáñ merā wátēárē béowiu, wári ñārīrē iri ñimubu”, ãrīrākuma. ²³ Ígūsā irasū ãrīkerepuru: “Mūsárē neō masibiribu. Ñerīrē irirā ãārā mūsā. Irasirirā yu parore wirika!” ãrīgukoa.

*Jesús pe wii keori merā buuedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)*

²⁴ 'Yu werenírīrē péduripíguno, yu dorerire irigüno, ñārō pémasígū ãārīmi. Sugu ûtāyegue

ūkūārī goberi máñajāa, wii õārō núdi irirosū ãārīmi. ²⁵ Pūra deko merē, dia wáro yura, mirū bero wējēpukerepūra, iri wii ūkārō núdea wii ãārīsīā, neō mirūabirikoa. ²⁶ Yū werenírīrē pékeregū, yū dorerire iribi gapū sugū īmiparogue wii iridi irirosū ãārīmi. ²⁷ Pūra deko merē, dia wáro yura, mirū bero wējēpumakū, mata õjēdija, kōmopereakōāko, ãrī wereyupū Jesús.

²⁸ Ígū bue odomakū, masaka ígū buerire pégūkari merā: “Óātariro buemi”, ãrī gūñañurā. ²⁹ Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiriyupū. Sugū doregū irirosū bueyupū Jesús.

8

Jesús kāmi boagure taudea (Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹ Jesús buúrugue ãārādi dijarimakū ūrā, wárā masaka ígārē tuyañurā. ² Sugū kāmi boagū Jesúre íágū, ígū pūro ñadukupuri merā ejamejā, ígūrē sérēyupū:

—Yū Opū, mū yū pūrīrikurire taudagū taumasīa, ãrīyupū.

³ Ígū irasū ãārīmakū pégū, Jesús ígūya mojō merā ígūrē moañayupū.

—Mūrē taugūra. Kāmi marīgū dujaka! ãrīyupū.

Ígū irasū ãārīmakūta, kāmi yariakōāyuro.

⁴ Irasirigu Jesús ígūrē ãrīyupū:

—Gajeraā masakare mū tariadeare werebirikōāka! Paí pūrogue mūrē kāmi yariadeare ígūrē ímugū waaka, ígū mūrē: “Kāmi marīgū ãārīmi”, ãrīburo, ãrīgū. Ígū irasū ãrādero pūra, Moisés gojadea pūgue sīdoredeare sīka! Mū irire

irimakă īāră, masaka mărē kămi yariadeare masīrăkuma, ārīyupu Jesús īgūrē.

*Jesús surara opʉre moāboegʉre taudea
(Lc 7.1-10)*

⁵ Purʉ Jesús Capernaugue ejamakă, romano mară surara opʉ īgū puro ejanugă, īgūrē iritamurī sĕrĕyupu:

⁶ —Gua Opʉ, yure moāboegʉ bʉro pūrīrikʉgʉ yaa wiigue oyami. Buari meră bʉro pūrīsūgʉ iriami, ārīyupu.

⁷ Jesús īgūrē ārīyupu:

—İgūrē taugʉ waagʉra.

⁸ Surara opʉ īgūrē yʉjʉyupu:

—Yʉ Opʉ, yaa wiire mărē: “Najārika!” ārī masībirikoa. Yʉ ubu āārīgū āāră. Irasirigʉ mʉ òōgueta doreri meră yure moāboegʉ tarigʉkumi.

⁹ Gajeră opară yure dorema. Yʉde gajeră surarare dorea. Yʉ sugure: “Waaka!” ārīmakă, waami. Gajigʉre: “Aarika!” ārīmakă, aarími. Yʉ, yure moāboegʉre: “Ire irika!” ārīmakă, irire yámi, ārīyupu.

¹⁰ Jesús surara opʉ irasū ārīrīrē pégu, pégu kakōāyupu. īgūrē tħayarārē āsū ārīyupu:

—Diayeta mʉsārē werea. īi surara opʉ Israel bumʉ āārībirikeregu, yure bʉremumi. īi irirosū yure bʉremugū neō sugʉ Israel bumărē bokajabiribʉ. ¹¹ Mʉsārē werea. Wáră masaka īi irirosū yure bʉremurăkuma. īgūsā āārīperero mară judío masaka āārīmeră āārīkereră, īmʉgasigue Marīpu īgūyarārē dorerogue eja, marī ñekūsāmară Abraham, Isaac, Jacob meră doa, baarăkuma.

12 Gajerā judío masaka: “Għa Opu āārīrōgue waamurā āārā”, ārkerepura, īgħasā bżremubiri waja Marīpu īgħasārē nañfarrōgue bέodediugħukumi. Iroguere pūrīsūrā bħero ore, bħjawereri merā īgħasāya guikare kūrīduutúrākuma, ārīyupu Jesús.

13 Irasū ārī odo, surara opure ārīyupu:

—Dujáaka mħaya wiigue! Muu bżremurōsūta waarokoa mħarrē moħboegħu, ārīyupu.

Īgħi irasū ārīri poeta, īgħur īmoħboegħu pūrīri tari-akdāyuro.

*Jesús, Pedro máñekōrē taudea
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)*

14 Puru Jesús Pedroya wiigue waayupu. Iri wiigue nħajjagħu, Pedro máñekōrē peyarogue bħero nimakħrikħu go oyagore bokajayupu. **15** Irasirigħu igħoja mojōrē moħħayupu. Īgħi moħħamakħta, nimakħri tariakdāyuro. Iri tarimakħu wāgħanha, īgħasārē baari ejoyupo.

*Jesús wárā pūrīri kħarrarē taudea
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)*

16 Naħnej ħarġi, masaka wárā wātēa nħajjasūnerārē Jesús purogue ājjañurā. Īgħi werenir īmerā wātēa īgħasāguere nħajjenerārē bέowiuyupu. Irasū āārīmakħu, āārīpererā pūrīri kħarrarē tauyupu.

17 Irire irigu, iripoeguem u Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta iriyupu. Āsū ārī gojadi āārīmí: “Marī turabirire, marī sīrīrīrē marīrē taubosami”, ārī gojadi āārīmí.

*Gajerā Jesúre: “Muixerġi tħayadha koo”, ārīdea
(Lc 9.57-62)*

18 Jesús wárã masaka īgã p̄uro nerẽmakã īāgã, īgã buerärẽ:

—Náka, ditaru sikoepague taribujarã! ār̄iyupu.

19 Īgã irasū ār̄imakã, sugã Moisés gojadeare buerimasú Jesús p̄uro eja, ār̄iyupu:

—Buegã, m̄u noó waaro marẽ tuyagura, ār̄iyupu.

20 Jesús īgūrẽ yajuyupu:

—Makānáu marã diayéa īgūsã kār̄ir̄i toreri opama. Mirâde īgūsã kār̄ir̄o opama. Yü aār̄ipererã tīgã gapu kār̄ir̄o opabea, ār̄iyupu.

21 Gajigu īgã buerire tuyagã īgūrẽ ār̄iyupu:

—Yü Opu, yapu boamakã īgūrẽ yáa odo, marẽ tuyagura, ār̄iyupu.

22 Jesús īgūrẽ yajuyupu:

—Yure tuyaduagã, daporata yü merã aarika! Yure b̄uremumerã, boanerã irirosú aār̄ir̄ata boanerãrã yáaburo, ār̄iyupu.

Jesús mirū, makūr̄ir̄e toemakã iridea

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

23 Irasú ār̄i odo, doódirugue īgã buerã merã mar̄iñajãyupu. **24** īgūsã mar̄iñajää, taribujaripoe ditarure mirū b̄uro waayuro. Makūr̄i doódirure páñajämíükōadiyuro. Irasú waariopoere Jesús gapu kār̄igã iriyupu. **25** Irasirãrã īgūrẽ yobeñurã:

—Gua Opu, guare tauka! Mar̄i mir̄imurã yáa, ār̄iñurã.

26 īgūsã irasú ār̄imakã, Jesús yajuyupu:

—¿Nasirirã b̄uro güiri musã? Yure mérōgã b̄uremurã opáa musã, ār̄iyupu.

Irasú ār̄igãta wāgānugã: “Mirū, makūr̄i iropäta, toeaka!” ār̄iyupu. īgã irasú ār̄imakã, mirū,

makūrīde toedijapereakōāyuro. ²⁷ Ígū irasirimakā īāgūka, ãsū ãrī gāme wereníñurā:

—¿Neémuno masakū ãārīrī ñī? Mirū, makūrīde Ígūrē tarinugābea, ãrīñurā.

*Jesús Gadara marārē wātēa ñajānerārē béowiudea
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)*

²⁸ Purū Jesús ditarure taribuja, Gadara marāya nikūgue ejayupū. Irogue ejamakū, pērā ūma masāgoberi watopegue ãārānerā Ígūrē bokatīrīñurā. Ígūsā wātēa ñajāsūnerā goerā ãārīñurā. Irasirirā iro waarí maarē masaka neō waabiriñurā. ²⁹ Ígūrē bokatīrī, ãsū ãrī gainíñurā:

—Jesús, ūmagasigue marā Opū magū, ¿nasirigū aarigú yári mū gua p̄rogue? ¿Ígū ãārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejabirikerep̄urū, guare po-yarikūmakū irigu aaríri mū? ãrīñurā.

³⁰ Ígūsā koregue wárā yesea ãma baarā iriñurā.
³¹ Irasirirā wātēa Jesúre ãsū ãrī sērēñurā:

—Guare béowiugū, sīlsā yeseaguere ñajādoreka! ãrīñurā.

³² —Jáū, Ígūsārēta ñajārā waaka! ãrīyupū Jesús.

Ígū irasū ãrīmakū, Ígūsā pērā ūmaguere ãārānerā yeseaguere ñajāñurā. Ígūsā ñajāmakūta, yesea dupaturugue ūma mirēbuáa, ditarugue meébia dijáa, mirī boapereakōāñurā.

³³ Irasū waamakū ñārā, yeseare korerimasā guakari merā makāgue ūmadujáa, ãārīpererī Ígūsā ñādeare, irasū ãārīmakū wātēa ñajāsūnerārē waadeare wereñurā. ³⁴ Irire pérā, iri makā marā ãārīpererā Jesús p̄rogue waa, Ígūrē ñārā, turaro merā Ígūsāya nikūrē wiridoreñurā.

9

*Jesús dupʉ bʉadire taudea
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)*

¹ Irasirigʉ Jesús doódirugue mʉrīñajāa, ditarure taribuja, īgʉya makāgue ejayupʉ. ² Iroguere sugʉ dupʉ bʉadire īgʉ peyaro merā Jesús pʉro ājiañurā. Jesús, īgūsā īgūrē bʉremumakʉ īāgʉ, dupʉ bʉadire āsū ārīyupʉ:

—Gūñaturaka! Yʉ, mʉ ñerō irideare kātia, ārīyupʉ.

³ īgʉ irasū ārīmakʉ pérā, surāyeri Moisés go-jadeare buerimasā āsū ārī gūññañurā: “īgʉ werenírī merā Marīpʉre ñerō wereními”. ⁴ Jesús gapʉ īgūsā gūñnarīrē īāmasā, āsū ārīyupʉ:

—¿Nasirirā yʉre ñerō gūñnarī mʉsā? ⁵ ¿Naásū ārīrī gapʉ diasaberi ɻ bʉadire: “Yʉ, mʉ ñerō irideare kātia”, ārīrī, o “Wāgāñugā, waaka!” ārīrī gapʉ diasaberi? ⁶ Yʉ āārīpererā tīgʉ i ʉmʉgue āārīrārē īgūsā ñerō irideare Marīpʉ dorero merā kātimasā. Irasirigʉ ɻ bʉadire taugura, mʉsārē irire masīdoregu, ārīyupʉ. Irasū ārī odo, bʉadire ārīyupʉ:

—Wāgāñugā, mʉ oyaderore āī, mʉya wiigue waaka! ārīyupʉ.

⁷ īgʉ irasū ārīmakʉ pégu, bʉadi āārādi wāgāñugā, īgʉya wiigue waakōñyupʉ. ⁸ Masaka, īgʉ irasū waarié īārā, īāgʉkakōñurā. Marīpʉre: “Óātaria, mʉ turari masakʉre sīñrī”, ārī, ushayari sīñurā.

*Jesús Mateore siudea
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)*

9 Pʉrʉ Jesú斯 iro merā waa, yʉre īābokami. Yʉ Mateo*, romano marā opʉre niyeru wajaseabosagʉ ãārībʉ. Jesú斯, yʉ moārī taribugue doagʉre īā, yʉre: “Náka, yʉ merā!” ãrīmi. Īgū irasū ãrīmakū pégʉ, wāgānʉgā, īgū merā waakōābʉ.

10 Pʉrʉ yaa wiigue Jesú斯 īgū buerā merā baaripoe wárā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde baarā ejama. **11** Īgūsā merā īgū baamakū īārā, fariseo bumarā gapʉ īgū buerārē sērēñama:

—¿Nasirigh mʉsārē buegʉ niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā baari? ãrīma.

12 Īgūsā irasū ãrīmakū pégʉ, Jesú斯 ãrīmi:
—Pūrīrī marīrā kúririmasrē ãmabema. Pūrīrikʉrā gapʉ īgūrē ãmama. **13** Marīpʉya werenírī gojadea pūgue īgūsā gojadeare buerā waaka! Åsū ãrī gojasūdero ãārībʉ iri pūguere: “Yure bʉremurā, waimʉrārē wējē soepeomakū gāāmebea. Gajerārē mʉsā bopoñarī merā īāmakū gāāmea”, ãrīmi Marīpʉ, ãrī gojasūdero ãārībʉ. “Óārā ãārā”, ãrī gūñarārē siiugʉ aaribiribʉ. “Ñerō irirā ãārā”, ãrī gūñarā direta siiugʉ aarigʉ iribʉ, īgūsā ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayuburo, ãrīgʉ, ãrīmi Jesú斯 fariseo bumarārē.

*Jesúre bererimarē sērēñadea
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)*

14 Pʉrʉ Juan masakare wāñyegʉ buerire tʉyarā Jesúre sērēñarā ejama:

---

* **9:9** Mateo pe wāñ opayupʉ. Ígāta Leví wāñkʉyupʉ.

—Gua Marīpure bāremurā berea. Irasū ãārīmakū fariseo bumarāde berema. ¿Nasirirā mu buerā gapu gua irirosū iriberi? ãrīma.

¹⁵ Jesús ïgūsārē yujumi:

—Sugu mojōsiadi bosenu irimakū, ïgū siiuanerā ïgū merā ãārīrā bujawerebirikuma. Puru ïgūrē gajerā ãāmākū, bujawererī merā bererākuma†.

¹⁶ 'Masaka maama suríro gasiro merā buguñerē seretúbirikuma. Irasū seretúmakū, maama gasiro ïgūsā koeaderō puru, tūāneeō, buguñerē wári gobe yeguenemomakū irikoa. ¹⁷ Waimurā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuro sérāturabiri ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmokoa. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāāmea, ãrīmi Jesús ïgūsārē‡.

Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō ïgūya surírore moāñagōrē taudea

(*Mr 5.21-43; Lc 8.40-56*)

¹⁸ Jesús ïgūsārē wereripoe judío masaka nerērī wii opu Jesús puru eja, ñadukupuri merā ejamejā, ïgūrē ãrīmi:

—Yu magō daporata kōmoakōāmo. Igore maya mojō merā ñapeogu aarika! Irasirimakū, dupaturi okagokumo, ãrīmi.

---

† **9:15** Jesús irire irasū ãrīgū: “Yu sugu mojōsiadi bosenu irigu irirosū ãārā. Yu buerā, mojōsiadi siiuanerā irirosū ãārīma. Irasirirā, purague ya ïgūsā merā ãārībirimakū ïārā, bujawererī merā bererākuma”, ãrīgū irimi. † **9:17** Masaka, iripoegue iririkudeama, maama bueri merā buemorēdhamakū ïāgū, Jesús irasū ãrīmi.

¹⁹ Ígū irasū ārīmakū pé, Jesús wāgānhgā, ígū merā waami. Guá ígū buerāde ígū merā waabu. ²⁰ Guá maague waariroe sugo nomeō Jesús pñrhpñ gapu eja, íguya suríro yuware moāñayupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupo. ²¹ Ásū ārī gūñayupo: “Íguya surírore yu moāñarī merā dita yu pūrīrikuri tarirokua”, ārī gūñayupo. ²² Igo moāñamakū péñia, Jesús gāmenugā, igore fā, ārīmi:

—Gūñaturaka! Mu yure bñremurī opáa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa, ārīmi. Ígū irasū ārīmakūta, pūrīri marīgō dujamo.

²³ Puru Jesús Jairoya wiigue ejami. Irogue ñajājagū, majīgō boadeore yáaburo dupuyuro bayapeorimasārē, gajerā buro ore, gainírārē bokaja, ²⁴ ígūsārē ásū ārīmi:

—Wiriaka mūsā! Majīgō boabemo. Kārīgō yámo.

Ígū irasū ārīmakū pérā, ígūrē bñrima. ²⁵ Jesús ígūsārē wiriadore, boadeo áārīrī taribugue ñajāa, igoya mojōrē ñeāyupu. Ígū ñeāmakūta masābeja, wāgānhgāyupo. ²⁶ Masaka áārīperero iro áārīrā Jesús iriadea kerere pépreakōāñurā.

Jesús pērā koye ïāmerārē taudea

²⁷ Jesús iro áārādi wiriamakū, pērā koye ïāmerārē gainí tuyama:

—David parāmi áārīturiagū, guare bopoñaka! ārīma.

²⁸ Jesús, wiigue ñajāmakū, koye ïāmerāde ñajāa, ígū purogue ejanugāma. Irasirigu Jesús ígūsārē sērēñami:

—¿Yu mūsārē koye ïāmakū irimasírīrē bñremurī? ārīmi.

—Gua Opu, buremua, ãrĩ yujuma.

29 Ígūsã irasũ ãrĩmakũ pégu, ígūsãya koyere ñapeomi:

—Musã buremurosuta musãre ñamakã irigura, ãrĩmi.

30 Ígū irasũ ãrĩmakã, ígūsã õãrõ ñãkõãma. Irasirigu Jesús ígūsãre ãrĩmi:

—Yu musãre taurire gajerãre werebirikõãka! ãrĩmi.

31 Ígū irasũ ãrĩkerepuru, ããrĩperero iro marãre Jesús ígūsãre iriadeare werewasiriþeokõãñurã.

Jesús wereníbire werenímakã iridea

32 Koye ñamerã ããrãnerã iri wiire wiriaripoeta, gajerã sugu wereníbi wãtã ñajãsãdire Jesús puro ããjama. **33** Jesús ígūre ñã, wãtã ígūguere ñajãdire béowiumi. Ígū wãtãre béowiumakãta, wereníbiradi wereníñugãmi. Ígū irasirimakã ñãrã, ããrĩpererã ñãguka:

—Marã õõ Israel nikãre ãsã iririnore neõ ñãbéribu, ãrĩma.

34 Fariseo bumarã gapu Jesúre:

—Ñã, wãtã opu turari merã wãtãäre béowiumi, ãrĩ werewuama.

Jesús masakare bopoñarã merã ñãdea

35 Jesús ããrĩpereri makãrĩre judo masaka nerẽrĩ wiirigue masakare buegorenagu waami. Õãrĩ kerere, Marãpu ígūyarãre doregu ããrĩrĩmarã buenami. Irasã ããrĩmakã, purĩrikurãre ããrĩpereri gajerosuperi sãrĩrĩ oparãre taunami. **36** Masakare ñãgu, bopoñarã merã ígūsãre ñãmi. “Ígūsã bujawererã, guñaturamerã, oveja sugu ígūsãre

korerimasă opameră irirosă āārīma”, ārī gūñayupă. ³⁷ Irasirigu āsă ārīmi guare īgū buerărē:

—Marīphyare neō pémeră, pooegue oteri duka buribejadea irirosă wáră āārīma. Īgūsărē īgūyare weremură gapă iri pooere moārīmasă irirosă mérāgă āārīma. ³⁸ Irasiriră marī Opăre iri pooe opă irirosă āārīgūrē: “Gajeră măyare weremurărē iriuka!” ārī sérēka! ārīmi Jesús guare.

10

Jesús pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejară īgū buedoregu pímurărē beyedea
(*Mr 3.13-19; Lc 6.12-16*)

¹ Pără Jesús guare pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejară īgū buerărē āārīmurărē siiu, guare īgū turarire sīmi, āārīpereri pūrīrīrē tau, wātēa masakare ñajānerādere béoziuburo, ārīgū.

² Āsă wāikură āārībă gua Jesús beyeneră: Simón wāikugă āārīmí. Īgūrēta “Pedro” wāiyemi Jesús. Simón pagumă Andrés wāikumi. Gajigu Santiago āārīmí. Īgū pagumă Juan wāikumi. Īgūsă Zebedeo pūră āārīmá. ³ ³ Gajeră Felipe, Bartolomé, Tomás āārīmá. Yă Mateo, romano mară opăre niyeru wajaseabosarimasă āārīdi āārībă. Gajigu Santiago, Alfeo magă āārīmí. Gajigu Tadeo āārīmí. Īgūta Lebeo wāikumi. ⁴ Gajigu Simón, celote wāikuri bumă āārīmí. Gajigu Judas Iscariote wāikugă āārīmí. Īgūta Jesúre wějēduarăguere īgūrē īmubu āārīmí.

Jesús īgū buerărē buedoregu iriudea
(*Mr 6.7-13; Lc 9.1-6*)

5 Jesús għare īgħi buerā pe mojōma pere su għibbu
peru pērēbejarārē turarire sī odo, āsū ārī were
iriumi:

—Judío masaka āārīmerā pħarrogħuere
waabirkōaka! Irasū āārīmak, Samaria nikūma
makārīguedere waabirkōaka! **6** Israel bumarā⁶
Marīpu yare masīmerā, oveja dedirinerā irirosū
āārīrā puro gapu waaka! **7** Īgħisārē āsū ārī
wererā waaka: “Mérō dħuyá, Marīpu īgħixarārē⁷
doreri ejaburo”, ārīka! **8** Pūririkurarrē tauka!
Boanerārē masuka! Kāmi boaraddere tauka! Wātēa
masakare nñajānerārē bėowiuka! Yu turarire mħsārē⁸
wajamarīrō sīa. Irasirirā, yu mħsārē wajamarīrō
sīrōsūta wajamarīrō īgħisārē tauka!

9 ’Waarā, neō niyeru oro, plata, cobrere,
10 mħsāya aju āħabirkōaka! Surí, sapatu mħsā
sāñarī merā dita waaka! Tuariyukure āħabirkōaka!
Moārīmasā īgħisā moārī waja merā wajata baama.
Irasirirā mħsā masakare bueri waja baari mħsārē
sīrākuma.

11 ’Makārē ejarā, iri makā marā: “Ii ta oħarrō
irigħ āārīmi”, īgħisā ārīgħ puro dujaka! Mħsā
iro āārīrōpā īgħuya wiire āārīka! Waarāgue iri
wiire wirika! **12** Iri wiire nñajārā, wii marārē:
“Marīpu mħsārē siuñajārī siburo”, ārī oħadoreka!
13 Mħsārē oħarrō bokatīri nneħħamak, īgħisārē: “Marīpu
siuñajārī sīrī merā oħarrō āārīrikuka!” ārīka!
Mħsārē għāġġiemerā, i siuñajārī merā āārībirikuma.
14 Mħsārē īgħisā nñeħħabirimak, mħsā buerire
pédħabirimak īarrā, īgħisāya wiire, o īgħisāya
makārē wiriarā, nikūwera mħsāya għibrigue
tuadeare mojebéoka, īgħisārē wajamoħburire īmura!

15 Diayeta mħsārē werea. Marīpu āārīpererā

ñerārē wajamoārīnʉ ejamakʉ Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō mʉsārē gāāmemerārē wajamoāgʉkumi.

Jesúre bʉremurārē gajerā ñerō iriburire weredea

16 'Yure ñārō péka! Ovejare makānʉ marā diayéa guarā watopegue iriurosū ñerā masaka watopegue mʉsārē iriuia. Irasirirā ñārō pémasíka! Ígūsā watopegue ñerō iriro marīrō ãārīrikʉka!

17 Pémasíka! Masaka mʉsārē Ígūsā oparārē wiārākuma, mʉsārē wajamoādorerā. Judío masaka Ígūsā nerērī wiiriguedere mʉsārē tārārākuma.

18 Irasū ãārīmakʉ, mʉsā yure bʉremurī waja, Ígūsāya makārī marā oparā pʉrogue, Ígūsāya nikū marā oparā pʉrogue ãārākuma mʉsārē wajamoādoremurā. Irasirirā mʉsārē irogue ãāmākʉ, oparārē, judío masaka ãārīmerādere yaa kerere wererākoa mʉsā. **19** Mʉsārē oparā pʉrogue ãāmākʉ: "¿Naásū ãārākuri Ígūsārē?" ãārī gūñarikʉbirikōāka! Oparā mʉsārē sērēñamakʉ, Marīpʉ gūñarī sīrī merā wererākoa. **20** Irasirirā mʉsā gūñarī merā werebirikoa. Marīpʉ, Óāgʉ deyomarīgʉ merā mʉsārē masīrī sīrī merā werenírākoa.

21 'Iripoere masaka, Ígūsāyarā yure bʉremumakʉ ñārā, Ígūsārē oparāguere wējēdorerā wiārākuma. Pagʉsāmarā Ígūsā pūrārē oparāguere wējēdorerā wiārākuma. Gajerā, Ígūsā pagʉsāmarārē ñāturi, oparāguere wējēdorerā wiārākuma.

22 Irasirirā masaka ãārīperero i ñāmʉ marā yure mʉsā bʉremurī waja mʉsārē ñāturi doorākuma. Marīpʉ gapʉ yure piriro marīrō bʉremugʉrē taugʉkumi. **23** Su makā marā mʉsārē ñerō irimakʉ,

gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta m̄asārē werea. Āārīpereri Israel nikūma makārīrē m̄asā buegorena odoburo dupuyuro, yu āārīpererā tīgū Marīpu iriudi i ūmugue dupaturi aarigukoa doja.

24 'Neō sugu buegu, īgūrē buegu nemorō āārībemi. Moāboerimasude īgū opu nemorō āārībemi. **25** Sugu buegu īgūrē buedi irirosū dujaduamakū ðāgoráa. Moāboerimasude īgū opu irirosū dujaduamakū ðāgoráa. Masaka yure m̄asā Opure: "Íí Beelzebú, wātēa opu āārīmi", ārīrā, m̄asā yaarādere ñerō ārī werenírākuma.

*Jesús: “¿Noārē güiri merā b̄aremurō gāāmerī?” ārī weredea
(Lc 12.2-7)*

26 'Irasirirā m̄asārē ñerō iriduarārē güibirikōāka! Āārīpereri gajerā īāberogue irideare, durirogue irideadere p̄urugue masīsūrokao. **27** Yu m̄asārē masaka péberogue weredeare īgūsā pérogue wereka! Yu m̄asārē gajerā īāberogue werenídeare makā dekogue b̄ero b̄usuro merā wereka! **28** M̄asārē wējērā m̄asāya dupu direta boamakū irirākuma. M̄asāya yujupūrārī gapure boamakū irimasibirkuma. Irasirirā güibirikōāka! Marīpu gapure güika! Īgū gapu m̄asāya dupu, m̄asāya yujupūrārīrē peamegue béomasīmi. Irasirirā īgūrē güiri merā b̄aremuka!

29 'Masaka pērā mirā wajarirā, su niyeru tigā, mérōgā wajak̄ari tigārē sīkuma. Īgūsā mérōgā wajak̄akerephu, Marīpu gapu īgūsārē ðārō koremi. Īgūsārē: "Boaburo", ārībirikerephu, neō sugugā yebague yuridija, boabemi. **30** Marīpu āārīpereri m̄asā āārīrikarire masīgū, m̄asāya poarire: "Irik̄u

ãārā”, ãrī masípeokōāmi. ³¹ Irasirirā güibirikōāka! M̄sā, mirā nemorō wajakua. Irasiriḡ Mar̄p̄ mirārē korero nemorō m̄sārē koregukumi.

Jesús: “Masakare ȳure b̄aremur̄rē wereka!”
ãrīdea

(Lc 12.8-9)

³² 'Suḡ, masaka péuro: “Jesúyaḡ ãārā”, ãrī weremakū, ȳude Ȳp̄ u m̄gasigue ãārīḡ péuro ïḡrē: “Yaaḡ ãārīmi ïi”, ãrī weregura. ³³ Suḡ ȳure masíkeregu, masaka péuro: “Íḡrē masíbea”, ãrī weremakū, ȳude Ȳp̄ u m̄gasigue ãārīḡ péuro: “Yude ïḡrē masíbea”, ãrī weregura, ãrīmi Jesús.

*Jesús: “Masakare gāme d̄ukawarirākuma”, ãrī
 weredeea*
 (Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Irasū ãrī odo, masakare ãsū werenemomi:

—M̄sā ȳure: “Íḡ i u m̄guere aariḡ, masakare siuñajārī merā ãārīmakū iriḡ aarimí”, ãrī gūñabirikōāka! Irasiriḡ aariḡ meta irib̄. Ȳ ejarita, masakare ïḡsā basi gāme d̄ukawarimakū yáa. Irasirirā surāyeri ȳure b̄aremurākuma. Gajerā ȳure b̄aremumerā gap̄ ïḡsārē ïāturirākuma. ³⁵ Suḡ ȳure b̄aremuri waja, ïḡ maḡ ïḡrē ïāturigukumi. Sugo ȳure b̄aremuri waja, igo magō igore ïāturigokumo. Sugo m̄ñekō ȳure b̄aremuri waja, igo bepo igore ïāturigokumo. ³⁶ Irasirirā su wi marā ïḡsāyaḡ ȳure b̄remumakū ïārā, ïḡrē ïāturirākuma.

³⁷ 'Suḡ ȳure mañrō nemorō ïḡ paḡsāmarā gap̄re mañtarinugāḡ, yaaḡ ãārīmasíbirikumi. Ȳure mañrō nemorō ïḡ p̄rā gap̄re mañtarinugāḡude, yaaḡ ãārīmasíbirikumi. ³⁸ Suḡ ȳure tuyaduari

waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū ãārīkeregħu, neō piriro marīrō yure tuyaníkōāburo. Yure tuyadħabi, yaagħu ãārīmasibirkumi. ³⁹ Sugħi i ûmugħue īgħu okarire maīgħu, peamegue beosūgħukumi. Gajigħu yure tuyari waja gajerā īgħir ē wējekereparu, Marīpu gapu īgħir ē taugħukumi, īgħu pħrogue īgħu merā ãārīburo, ārīgħu.

*Jesús marī ûmugħasigue wajataburire weredea
(Mr 9.41)*

⁴⁰ Sugħi mħsarrē yaarārē õārō bokatīrīñeāgħu, yadere bokatīrīñeāmi. Yure bokatīrīñeāgħu, yure iriudidere bokatīrīñeāgħukumi. ⁴¹ Marīpu īgħya kerere wereġġu õārī wajatamak īrigħukumi. Sugħi Marīpħya kerere wereġġu ãārīrīr īāmasi, īgħir ē õārō bokatīrīñeāgħu, īgħu irirosū õārī wajatagħukumi. Sugħi gajigħu īgħu oħażu ãārīrīr īāmasi, īgħir ē õārō bokatīrīñeāgħu, īgħu irirosū īgħide õārī wajatagħukumi. ⁴² Sugħi ubu ãārīgħu yure tuyagħure gajigħu īgħir ē iritamudu agħiex deko ysari tħimma, Marīpu īgħidere õārō irigħukumi, ārī weremi Jesús.

11

*Juan masakare wāŷi erimas īgħi buerire tuyarārē
Jesús pħro iri udea
(Lc 1.17; 7.18-35)*

¹ Jesús għare pe mojōma pere su għiblu Peru pērēbejarā īgħi buerārē irasū ārādhero pħar, Galilea nikħugħie ãārīrī makārī marārē buegorenagħu waakōāmi.

² Juan masakare wāīyerimasū peresugue ãārīyupu. Irogue ãārīgú, Cristo iriri kerere pégu, ĩgū buerire t̄hyarârē Jesúre ãsū ãrī sérēñarã waaka:

³ —“¿M̄ta ãārīrī, Cristo masakare taugu aaribu iriayupu, ĩgūsā ãrīdi, o gajigure yúrākuri ḡua?” ãrī sérēñarã waaka! ãrī iriuyupu.

⁴ Irasirirā, Jesús parogue ejarā, Juan sérēñadoredeare ĩgūrē sérēñama. Jesús ĩgūsārē yujumi:

—M̄sā périre, m̄sā ïārīrē Juārē wererā waaka! ⁵ Koye ïābiranerā õārō ïāma. Waamasibiranerā waamasikōāma. Kāmi boanerā yariperekōāsūama. Gāmipū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masakare tauri kerere weremakū péma. ⁶ “Yure b̄aremurīrē piribi, usayari opagukumi”, ãrī wererā waaka Juārē! ãrīmi Jesús.

⁷ ĩgūsā waadero ph̄u, Jesús Juāyamarē masakare ãsū ãrī werenugāmi:

—M̄sā masaka marīrōgue Juārē ïārā waara, güigure gūñaturabire ïārā waara meta irikuyo. ĩgū turabi, mirū táborere wējēpubéorosū ãārībemi.

⁸ Irasū ãārīmakū, m̄sā ĩgūrē irogue ïārā waara, õārī surí sāñagūrē ïārā waara meta irikuyo. Õārī surí sāñarāno oparāya wiirigue ãārīkuma. Juan ĩgūsā irirosū ãārībemi. ⁹ M̄sā irogue ĩgūrē ïārā waara, Marīpuya kerere weredupuyurimasūrē ïārā waara iriyo. M̄sārē werea. Diayeta Juan Marīpuya kerere weredupuyunerā nemorō ãārīmi. ¹⁰ Marīpuya werenírī gojadea pūgue gojasūdero ãārībú Juan iriburire. Irasirigu Marīpū ĩgū magārē ãsū ãrīdi ãārīmí:

Mu waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimasãrẽ iriugra mu waaburore ãamuyudoregu, ãrĩ gojasãdero ããrlibu.¹¹

11 'Msãrẽ diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neõ sugu ïgu nemorõ yaamarẽ masigu marïdi ããrlimí. Irasu ããrlkerepu, sugu Maripu ûmugasigue ããrliguyagu gapu Juan nemorõ yaamarẽ masigu ããrligukumi. ããrlpererã nemorõ ubu ããrligu ããrlkeregu, masigu ããrligukumi.

12 'Juan masakare wãiyedi buenugãdeapoegueta, daporaguedere masaka ûmugasigue Maripu ïguyarãrẽ dorerogue ñajaduarãrẽ buro ñerõ tarimaku yáma. ïgusã turari merã ïgusãrẽ peremaku iriduarã iriadima. **13** Juan ariburo dupuyuro ããrlpererã Maripuya kerere weredupuyunerã ïgusã gojadea merã, Moisés gojadea merã Maripu ïguyarãrẽ doreri kerere werenerã ããrlimá. **14** Iripoegue Maripu ïguya gojadea pûgue: "Yaa kerere weredupuyurimasãrẽ Eliás irirosu ããrlibure iriugra", ãrïdi ããrlimí. Juan irasu ãrïsûdita ããrlimí. Irire buremurõ gãâmea.

15 Gãmipûru oparu, yu wererire õärõ péka!

16 'Masaka dapora marã, ¿ñéémarãno irirosu ããrliru? Majiru maku dekogue ïgusã merãmarã merã bira gainí doaníru irirosu ããrlimu. Åsu ãru gainíma: **17** "Gua têrëdiru purimaku, bayabirabu. Bujawereru merã gua bayamaku, orebirabu", ãruma. **18** Juan masakare wãiyerimasu pã baabiri, igui deko pãmudeare iiribirimu. ïgu irasirimaku ïäru: "Wãtu ñajasudi ããrlimu ïu", ãrlbu musu ïguru. **19** Puru

¹¹ **11:10** Mal 3.1

yu ããr̄pererã t̄ḡ baa, iirímaku ñärã: “Baapagu, iirípagu ããr̄mi”, ãr̄bu. “Romano marã opure niyeru wajaseabosarimasã merãmu, ñerõ irirã merãmu ããr̄mi”, ãr̄bu msã yure. Msã guare* buremubirikererã, ga iririre ñärã: “Marípu ñgusäre masíri smí”, ãr̄i masíbokoa, ãr̄mi Jessú.

*Jesús makār̄i marār̄e ñgusäre ñgure buremubirire weredea
(Lc 10.13-15)*

²⁰ Puru Jessú iroma makār̄i marār̄e turimi. ñgusäre wári ñg Marípu turari merã iririre iri ñumaku ñäkererã, ñgusäre ñerõ iririre bujawerebiri, neõ piribirima. Irasirigu ñgusäre ãsu ãr̄mi:

²¹ —Msã Corazín marã, Betsaida marâde ñerõ tarirâko. Iripoegue marã Tiro, Sidón marã, msã ñlrõ Marípu ñg turari merã iri ñlmurõsu iri ñumaku ñärã, ñgusäre ñerõ irideare piribonerã ããr̄má. ñgusäre ñerõ irideare buro bujawererire ñlmurã, bujawereru surí sãña, nitire dipuru weka mawasiri peobonerã ããr̄má. Msã gapu Marípu turari merã yu iri ñlmurõre ñäkererã, msã ñerõ iririre neõ piribea. ²² Irasirigu msäre werea. Marípu ããr̄pererã ñeräre ñg wajamoãru ejamaku, Tiro, Sidón marâre wajamoãro nemorõ msäre wajamoãgukumi. ²³ Msã Capernaum marâde: “Ùmugasigue murñärâko”, ãr̄i guñadáa. Iroguere neõ waabirikoa. Boanerã ããr̄rogue boedijusñrâko. Sodoma marâre yu msäre Marípu ñg turari merã iri ñluderu suta iri ñumaku, iri maka daporadere ããr̄bokoa dapa. ²⁴ Irasirigu

* **11:19** Jessú: “guare”, irasu ãr̄igu: “ñg basi iririre, Juan irideare”, ãr̄igu irimi.

masārē werea. Marīpu ãārīpererā ñerārē ïgū wajamoãrīnu ejamaku, Sodoma marārē wajamoãrō nemorō masā gapure wajamoãgakumi, masā ñerō iririre piribiri waja, ãrīmi Jessu.

*Jessu: “Yu purogue siuñajārā aarika!” ãrīdea
(Lc 10.21-22)*

25 Iripoere Jessu ïgū Pagure ãsū ãrīmi:

—Au, yu murē: “Óätaria mu”, ãrī, usuyari sĩa. Muñugasi marā, i nikū marā Opu ãārā. Irasirigu: “Masitarinugārā, ãārīpererire pémasĩa”, ãrī gūnarārē mayare masimaku iribe. Majirā irirosu murē buremurā gapure mayare masimaku yáa. **26** Au, irasüta ãārā. Muñgäamederosüta usuyari merā irasü yáa, ãrīmi Jessu ïgū Pagure.

27 Puru masakare ãsū ãrī werenemomi:

—Yupu yure ãārīpereri irimasirirē sĩmi. Neõ sugu masaku yu ãārīrikkuire masibemi. Yupu dita yure masĩmi. Neõ sugu masaku Yupu ãārīrikkuire masibemi. Yu dita ïgūrē masĩa. Yu ïgūrē masidorerade ïgūrē masĩma. **28** Muñsã Marípure tuyaduarā nukärī üñuma ðerā irirosu ãārīrā yu puro aarika! Yu masārē siuñajārī sĩghra. **29** Muñsã yu iridoreri gapure irika! Yu iririkkuire masĩka! Yu masārē bopoñaru merā ïã, iritamugu ãārā. Irasirirā yu iridorerire irirā, yu merā ðärō siuñajārī bokaräko. **30** Yu iritamuro merā yaare muñsã irimaku diasabea. Irasirirā yu dorerire irirā, nukäbiri kärāwuririre üñumarosu ãārīräko, ãrīmi Jessu.

12

*Siñajārīn& ãärīmakã, Jesús buerā trigo yerire
tärīdea
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)*

¹ Iripoere judío masaka siuñajärñih ãäärímakü, Jesú斯 trigo otedero watope waamakü, gúa Ígú buerã uaboasíä, trigo yerire türí koro baabü*.
² Gúa irasirimakü ñärä, fariseo bumarä Jesúre ãsü ãrñma:

—Íaka! ¿Nasirirā siuñajārīnurē moādorebirikerepuru, mu buerā irasū yári? ãrima.

3 Jesú斯 Ígūsârē ãrímí:
—¿Irípoeguemá David, Ígú merãmarã merã
uaboagu, Ígú irideare mûsã buebiriri? **4** Ígú
merãmarã merã Marípuya wiigüe ñajãa, Marípua
íürõ peyari pã duparure baadi ãärímí. Marípua
paía ãärímerârë: “Iri pã duparure baabirikôaka!”
ãrïdi ãärímí. David gapu paí ãäríbirikeregu, irire
baagu, Marípua íürõ Ígú dorerire tarinugâgú meta
iridi ãärímí. **5** Paía Marípuya wiigüe moârã,
siuñajârñurñrë siuñajâbema. Siuñajâbirikererà,
Marípua dorerire tarinugâbema. ¿Iríre buebiriri
mûsã, Marípua Moisére doreri pídea pûguere?
6 Mûsârê werea. Marípuya wiire bûremurõ
nemorõ yu gapure bûremurõ gââmea. **7** Marípua
Íguya werenírõ gojadea pûgue âsû ãrïdi ãärímí:
“Yure bûremurã waimurârê wêjê soepeomakú
gââmebea. Gajerârê mûsã bopoñari merã ïamakú

* **12:1** Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue ãsū ãrī gojasúdero ãäríbú: “Suḡ masak̄ gajiḡuya pooegue waagá, Ígáya mojor̄ merā trigo yerire tūrī koro baaburo. Wiirimaj̄ merā dití ãäbirkóãaburo”, ãrī gojasúdero ãäríbú.

gāāmea”, ãrīdi ãārīmí. Muñsa irire pémasírā yu buerā ñerō iribirikerepurū, ĩgūsārē: “Ñerō yáma”, ãrībiribokoa. ⁸ Yu ãārīpererā tīgū ãārīsīā, siuñajärīnurē masaka gajino ĩgūsā iriburire doremasīa, ãrīmi Jesús.

*Jesús mojō diíweredire taudea
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)*

⁹ Irasū ãrī odo, waa, judío masaka nerērī wiigue ñajāmi. ¹⁰ Iro sugū masakū mojō diíweredi ãārīmí. Irasirirā fariseo bumarā Jesúre: “Ñerō yámi”, ãrī weresādharā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Siuñajärīnū ãārīmakū, sugū pūrīrikugure tau-doreri ãārīrī? ãrīma.

¹¹ Jesús yujumi ĩgūsārē:

—Siuñajärīnū ãārīkerepurū, muñsāyagū oveja gobegue meéñajāmakū ĩārā, ĩgūrē ãi wiukōāko.

¹² Marīpu sugū masakure, oveja nemorō mañtarinugāmi. Irasirirā siuñajärīnurē masakare õārō irirā, Moisés doredeare tarinugārā meta yáa, ãrīmi.

¹³ Irasū ãrī odo, mojō diíweredire ãrīmi:

—Muña mojōrē soeoka!

Ígūya mojōrē soemakāta, gaji mojō irirosū õārī mojō dujabu. ¹⁴ Ígū irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā gua wiria: “¿Nasirisīā, marī Jesúre wējērākuri?” ãrī gāme wereníñurā.

*Iripoeguemū Marīpuya kerere weredupuyudi
Jesús ĩgū iriburire gojadea*

¹⁵ Jesús ĩgūsā ĩgūrē wējēdharire masī, waakōāmi. Ígū waamakū, wárā masaka ĩgūrē tuyama. Irasirigu ãārīpererā pūrīrikurārē taumi. ¹⁶ ĩgūsārē

taugħ: “Yaamarē gajerārē werebirikōāka!” ārīmi.
17 Jesūs irasirigu, Marīpħya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta irimi. Āsū ārī gojadi āārīmí:

18 Āsū ārīmi Marīpħ: “Ii yure moāboegħu, yu beyedi, yu maigħu āārīmi. Igħu merā usħayáa. Oħagħu dey-omarīgħur īgħiġi sīgħura. Irasirigu yu turari merā āārīpererā masakare diayema iririre weregħukumi.

19 Igħu guaseo, gainibirkumi. Igħu makā dekogue buro gainigorenamak ħnej pēbirikuma.

20 Turamerārē bopoñari merā īā, iritamugħukumi. Irasirigu, Igħas-sā miu meren ħn biu peaboadiñu irirosū āārīmak īāgħu, peabéogħu irirosū Igħas-sār īribbirikumi.

Bujawererārē għu-naturamak īrigħukumi. Irasirigu, Igħas-sā sīlāgodiru yauboadiru irirosū āārīmak īāgħu, yaubéogħu irirosū Igħas-sār īribbirikumi. Igħu Opu n-najāburi dupuyuro Igħas-sār īrasirigħukumi. Igħu Opu n-najādhero paru, masakare diayema iririre irimak īrigħukumi.

21 Irasirir āārīperero marā Igħu doreburire usħayari merā yúrākuma”, ārīmi, ārī gojadi āārīmí Isaías.[†]

*Jesúre: “Wātī turari opami”, ārī werewħadea
 (Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)*

22 Paru masaka wātī n-najāsūdire Jesúre taudorerā ājjama. Igħu wātī n-najāsūdi: werenib, koye īābi āārīmí.

[†] **12:21** Is 42.1-4

Ígūsā ãijamakū īā, Jesús ígūrē taumi. Ígū irasirimakū, õārō īā, wereními. ²³ Aārīpererā masaka, ígū tarimakū lāgūka, ãsū ãrī gāme sērēñama:

—¿Íí David parāmi ãārīturiagu masakare taubu meta ãārīkuri? ãrīma.

²⁴ Ígūsā irasū ãrīmakū pérā, fariseo bumarā gapu ãsū ãrīma:

—Íí wātēa opu Beelzebú turari merā wātēärē béowiumi, ãrīma.

²⁵ Jesús ígūsā gūñarīrē masísñā, ígūsārē ãsū ãrīmi:

—Su nikū marā ígūsā basi dūkawari gāmekēärā, pereakōäkuma. Su makā marā, o su wii marā

ígūsā basi dūkawari gāmekēärā, pereakōäkuma.

²⁶ Irasūta wātēa opu ígūyarā wātēärē béowiugu, ígū basita ígūyarārē dūkawari pereakōämakū iribokumi. Irasirigu, ¿noärē dorenemobokuri?

²⁷ Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēärē béowiumi”, ãrī werewuáa. Musā buerire tūyarā gapu wātēärē béowiurā, ¿noā turari merā béowiukuri? Musā ígūsārē: “Marīpu turari merā wātēärē béowiuma”, ãrā. Irasiriro musā yure werewuari diaye ãārībea. ²⁸ Yū Óagū deyomarīgū turari merā wātēärē béowiuua. Irasiriro Marīpu ígūyarārē doreri musā p̄rogue eiasiáa, ãrī masísñā.

²⁹ ’Irire keori merā musārē werenemogura. Neō sugu masaku, turaguya wiire ígūrē siapuroribirkeregū, ígū oparire ëmagū ñajāmasibirkumi. Ígūrē siadero purague merē ígūyare ëmamasikumi, ãrīmi†.

³⁰ Irasū ãrī odo, ãsū ãrīnemomi:

---

† ^{12:29} Jesús: “Wātī nemorō turagu ãārā”, ãrīgū, irasū ãrīmi.

—Yure gāāmemerā, yure īāturirā āārīma. Masakare yure siiu neeōtamumerā, īgūsārē waawasirimakū irirā āārīma.

³¹ 'Mūsārē diayeta werea. Marīpū āārīpereri masaka ñerō iririre, ñerō ārī wereníridere kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgūrē īgūsā ñerō ārī werenimakū tamerārē neō kātibirkumi. ³² Yū āārīpererā tīgūrē īgūsā ñerō ārī werenimakū, Marīpū irire kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapure īgūsā ñerō ārī werenimakū, irire neō kātibirkumi. Dapora, i ūmū peredero pāruguedere īgūsā irasū ārīdeare neō kātibirkumi, ārīmi Jesús.

*Yukure irigū duka merā īāmasīsūa, ārī weredea
(Lc 6.43-45)*

³³ Irasū ārī odo, Jesús gaji keori merā buenemomi:

—Óādi yukū õārīrē dūkakua. Ñedi yukū ñerīrē dūkakua. Yukure irigū duka merā īāmasīsūa†. ³⁴ Mūsā ãña irirosū ñerā āārā. Mūsā ñerā āārīsīā, õārīrē werenimasaībea. Marī gūñarōsūta marī werenīrī wirikōāa. ³⁵ Ōāgū õārī gūñarī opami. Irasirigū õārīrē werenīmi. Negū ñerī gūñarī opami. Irasirigū ñerīrē werenīmi. ³⁶ Mūsārē werea. Marīpū āārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, āārīpereri masaka noó gāāmerō werenīmoāmadeare īgūsārē masimakū irigukumi. ³⁷ Mūsā õārō werenīdea waja Marīpū mūsārē: "Waja opabema", ārīgukumi. Mūsā ñerō werenīdea waja mūsārē: "Waja opama", ārīgukumi, ārīmi Jesús fariseo bumarārē.

---

† **12:33** Jesús: "Yukure irigū duka merā īāmasīsūa", ārīgū: "Marī, gajerā werenīrē pérā, īgūsā āārīrikurire masīa", ārīgū irimi.

*Masaka ñerā Jesúre Marípʉ turari merā iri
ñmudoredea
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)*

38 Purʉ surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā īgūrē ãrīma:

—Buegʉ, Marípʉ turari merā guare iri ñmuka! ãrīma. “Ígū irire irimasibí, Marípʉ iriudi meta ããrīmi”, ãrīdʉarā irasū ãrīñurā.

39 Jesús yʉjumi:

—Mʉsā dapora marā masaka ñerā, Marípure gāāmemerā ããrā. Mʉsā yʉre Marípʉ turari merā gajino iri ñmudorea. Mʉsā irasiridorekerepʉrʉ, Marípʉya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregʉra. **40** Jonás urenu, ure ñami waaí wáguya paru poekague ããrīderosūta yʉde ããrīpererā tīgū urenu, ure ñami yeba poekague ããrīgakoa. **41** Iripoegue Nínive marā Jonás Marípʉya kerere weremakʉ pérā, ïgūsā ñerō irideare bujawere, ïgūsā gūñnarīrē gorawayunerā ããrīmá. Dapora yʉ Jonás nemorō masīgū ðögue mʉsā merā ããrā. Yʉ Marípʉya kerere werekerepʉrʉ, mʉsā ñerō iririkʉrire bujawerebea. Irasirirā, Marípʉ ããrīpererā ñerārē wajamoãrīnʉ ejamakʉ, Nínive marā mʉsā dapora marārē: “Ñegorabʉ”, ãrīrākuma. **42** Marípʉ ããrīpererā ñerārē wajamoãrīnʉ ejamakʉ, sugo iripoeguembo Sabá nikū marā opo mʉsā dapora marārē: “Ñegorabʉ”, ãrīgokumo. Yoaromogue ããrīkerego, ðögue i nikūgue aarideo ããrīmó, marī ñekāsāmarā opʉ Salomón wári masīrī merā wererire pégo aarigó. Dapora yʉ Salomón nemorō masīgū ðögue mʉsā merā ããrā. Yʉ mʉsā merā

ãäríkerepura, mäsä gapu yu wererire péduabea, ãrími Jesús.

*Jesús, wätí dupaturi masakuguere ñajärímarẽ weredea
(Lc 11.24-26)*

43 Irasü ãrí odo, keori merä werenemomi doja:

—Wätí masakuguere ãärädi wiri, phru deko marírõgue ïgü siuñajáburore ãmagorenagü waakumi.

44 Iore bokabi, äsü ãrí gũñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosü ãärími. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajágura doja”, ãrí gũñakumi. Irasirigu ïgüguere dupaturi goeñajágü, gajino marírí wii, õärö ämu, ooaweedea wiire irirosü bokajakumi. **45** Irasirigu gajerä wätëa su mojöma pere gaji mojö Peru pérëbejarä ïgü nemorö ñerärë siiu, ïgüsä ãärípererä merä masakuguere ãäríníkõäkumi. Irasirigu masakü ïgü dupuyuro ãärírikadero nemorö ñerö ãäríkumi. Dapora marä Marípure gäämemerä, yure péduamerä irasüta ñerö waarakuma, ãrími Jesús.

*Jesús pago ïgü pagupürä merä ïgürë iägö ejadea
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)*

46 Jesús masakare wereripoe ïgü pago, ïgü pagupürä merä ïgü ãärírí wii disipuro ejayupo ïgü merä werenídúago. **47** Sugü igore ïä, Jesúre weremi:

—Mu po, mu pagupürä disipuro níama, mu merä werenídúarä, ãrími.

48 ïgü irasü ãrímakü pégu, Jesús ïgürë ãrími:

—¿Noä ãärírí yapo, yu pagupürä? ãrími.

49 Irasü ãrígü, guare ïgü buerärë soepu, äsü ãrími:

—Íísā, yapo, yu pagapūrā irirosū ãärīma. ⁵⁰ Yapu ûmugasigue ãärīgū gãamerirē irirāno, yu pagam, yu pagamo, yapo irirosū ãärīma, ãrīmi Jesús.

13

Jesús oterimasü keori merä buedea (Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Irinuta Jesús wiigue ãärādi ditarugue waa, iri ditaru turo eja doami. ² Masaka wárā ïgū puro nerémakū ïágū, doódirugue märñajää, eja doami. Æärípererā masaka ïmiparogue dujanugãma ïgū buerire pémurā. ³ Irasirigū wári keori merä ïgūsärē ãstū ãrī buemi:

—Sugü oterimasü ïguya oteri yerire meéwasirigü waakumi. ⁴ Ígū meéwasiriwágãmakü, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokõäkuma. ⁵ Gaji yeri ûtâyerikukrogue yurikoa. Iro sîmerérögä nikü ãärímakü, iro yuriadea yeri mata puriadikoa. ⁶ Iri nikü sîmerérögä ãärímakü, puriñajädi, puru abe asimakü, nugürí marísiä, ñaï, boakõäkua. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapü puritarimäría, oteri gapure wëjékõäkua. ⁸ Gaji yeri õärí nikügue yurikoa. Iri yeri puri, õärö dukakukoa. Suñu cien yeri, gajiñu sesenta yeri, gajiñu treinta yeri dukakukoa. ⁹ Muñsa gãmipürí oparā, yu wererire péduripíka! ãrīmi Jesús.

Jesús buerä ïgürē: “¿Nasirigü keori merä bueri?” ãrī sêrëñadea

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Puru güä ïgū buerä ïgū puro waa, ïgürē sêrëñabü:

—¿Nasirigu masakare keori merā bueri? ãrību.

11 Jesūs guare yujumi:

—Marīpu īgūyarārē doregu ãārīrīrē, iripoegue masībirideare mūsārē masīmakū yámi. Gajerā īgūrē būremumerā gapure irasiribemi. **12** īgūyare masīrānorē masīnemomakū irigukumi. Irasirirā wáro masīrī oparākuma. Gajerā īgūrē būremumerā īgūyare masīmerārē īgūsā mérō masīadideare pémasībirimakū irigukumi. **13** Irasirigu yu īgūsārē keori merā buea. īgūsā Marīpu iririre īākererā, īāmasībema. īgūyare pékererā, péduripóbema. Neō pémasībema. **14** Irasirirā Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta yáma. Åsū ãrī gojadi ãārīmí:

Åsū ãrīmi Marīpu: “Yaare pékererā, mūsā neō pémasībea. Yu iririre īākererā, mūsā neō īāmasībea.

15 Yaa werenírīrē pédhabirisīā, mūsā neō pémasībea. Gāmipūrī pémerā, koye īāmerā irirosū ãārā. Mūsā irasū ãārīmerā, yaare īāmasī, õārō pémasībokoa. Yu pémasīrī sīrīrē oparā yure būremubokoa. Irasirigu mūsārē taubokoa”, ãrīmi Marīpu, ãrī gojadi ãārīmí Isaías.[◊]

16 Guá gapure ãārīmi:

—Mūsā gapu pémasīa. Irasirirā usuyáa. Yu iririre īārā, yu wererire pérā, yure būremua. **17** Diayeta mūsārē werea. Wárā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupuyunerā, gajerā Marīpuya būremunerā mūsā daporā īārīrē būro īāduanerā ãārādima. Irire īāduakererā, irire īābirinerā ãārīmá.

[◊] **13:15** Is 6.9-10

Masā daporā périre būro péduakererā, pébirinerā ãārīmá.

Jesús oterimasū keori merā īgā bueadeare: “Āsū ãārīdharo yáa”, ãārī weredea

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

18 'Irasirirā õārō péka! Yū oterimasū keori merā bueadeare mūsārē weregūra. Iri ãsū ãārīdharo yáa. Marīpū ūmūgasigue ãārīgū īgūyarārē doreri kere, oteri yeri irirosū ãārā. 19 Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pémasībema. Maa būriri maa irirosū ãārīma. Iri kerere péaderō pūru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātī aari, īgūsā péadideare īmaapeokdāmi. 20-21 Gajerā masaka ūtāyerikūri yeba irirosū ãārīma. Iri kerere pérā, mata ūsuyari merā: “Ōāgoráa”, ãārī gūñama. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikūrogue yuriadero pūru, puri, nugūrī puriñajābiriderosū waama. Mérōgā pūru īgūsā Marīphyare péduari waja gajerā īgūsārē ūerō irimakū ūrā, o ūerō tarisiā, mata īgūyare pirikdāma. 22 Gajerā masaka porakūri yeba irirosū ãārīma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakūrogue yuriadero pūru, pura gapū puritarimūrīa wējēderosū, i ūmūmarē būro gūñarikūma. Doebiridere būro gāāmenemoma. Irasirirā Marīphyare kātima. Otediñu duka marīdiñu irirosū dujama. 23 Gajerā masaka õārī nikū irirosū ãārīma. Marīphyaya kerere pérā, õārō pémasīma. Irasirirā oteri yeri õārī nikūgue yuriadero pūru, puri õārō dūkakuderosū õārīrē yáma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri,

gajerā treinta yeri dukakrosū irirā ãärīma, ãrīmi Jesús.

Jesús trigo otedea watopegue ñerī tá oteri keori merā buedea

²⁴ Jesús irasū ãrī odo, gaji keori merā guare buemi:

—Marípu ûmugasigue ãärígú ïguya rārē doreri i irirosū ãärā. Sugú pooe opu ïguya pooegue õärī yerire otekumi. ²⁵ Su ñami merā ãärípererā káríripoe ïgürē ïäeturigu pooegue ejá, ïgú trigo oteadea watopegue ñerī tárē otekumi. Ote odo, waakóakumi. ²⁶ Trigo yeri puriwiriadero púru, ñerī tárē purikoa. Púru trigo dukakúko. Iri dukakumakú ïärā, iri pooe opure moâboerimasã ñerī tárē ãärímakú ïámasíkuma.

²⁷ Irasirirā iri pooe opure wererā waakuma:

—Gua opu, ¿nasiriro õärī yeri direta maya pooere otesúdero ãäríkerepuru, ñerī tárē puriyuri? ãríkuma.

²⁸ Ígusá irasū ãärímakú pégu, ású ãríkumi:

—Yure ïäeturigu iri ñerī tárē otekumi, ãríkumi.

Ígú irasū ãärímakú pérā, ïgürē moâboerimasã sérénakuma doja:

—¿Ñerī tárē gua taáseabéorá waamakú gäämekuri mu? ãríkuma.

²⁹ —Taáseabirkóaka! ³⁰ Ñerī tárē taásearã trigodere duuabokoa. Iri, ñerī tárē meráta puri masákóaburo. Trigo ñaímakú, gajerā duka seaboerimasárē ású ãrī iriugura: “Ñerī tárē taáseapúrori, dupa dotori siaka, irire soemurá! Púru trigore seaka, irire yu duripíri wiigüe duripímurá!” ãrígura, ãríkumi, ãrīmi Jesús.

Jesús mostaza wāik̄ari yegā puri masādea keori merā buuedea

(*Mr 4.30-32; Lc 13.18-19*)

³¹ Irasū ãrī odo, gaji keori merā buemi:

—Marīpu ūmugasigue ãārīgū īgūyarārē doreri sugu masaku īgūya pooegue suye oteriye mostaza wāik̄ari yegārē oterosū ãārā. ³² Iri oteri yegā ãārīpereri oteri yeri nemorō mérī yegā ãārīko. Irasū ãārīkerero, otemakā, p̄urū yuku wádi irirosū puri masāko. Irasirirā wárā irigu dūparigue īgūsāya surí suakuma, ãrīmi Jesús*.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā buuedea

(*Lc 13.20-21*)

³³ P̄urū gaji keori merā buemi:

—Marīpu ūmugasigue ãārīgū īgūyarārē doreri i irirosū ãārā. Sugo nomeō pā dūparure iribo, mérōgā pā wemasāmakā iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Irire wemasāseyaburo, ãrīgō, irasirikumo. Irasiriro Marīpu īgūyarārē doreri iri pā wemasārī morērī poga irirosū ãārā, ãrīmi†.

---

* **13:32** Jesús i kere merā buegu: “Marīpu ūmugasigue ãārīg'ūrē b̄aremurā mérāgā ãārīnugākerepurū, p̄arague gajerā īgūsā merā īgūrē b̄aremungāmakā, wárā ãārīrākuma; o sugu Marīp̄ure b̄aremungāgāgū, mérōgā b̄aremuri opami. P̄arague, mostaza wāik̄ari yegārē otedero p̄ura yuku wádi puri, masārōsū Marīpu iritamurī merā wáro īgūrē b̄aremurī opagukumi”, ãrī buegu irimi. † **13:33** Jesús i kere merā buegu: “Marīp̄ure b̄aremurā ãārīperero i ūmuguerē īgūyarārē doregu ãārīrīrē masakare buerā waamakā, ãārīpereri buri marā watopegue wárā irire pé, īgārē b̄aremungārākuma; o sugu Marīp̄ure b̄aremungāgāgū Marīpu īgūyarārē doregu ãārīrīrē buenigū, Marīpu iritamurī merā Marīpu doreri direta iridagukumi”, ãrī buegu irimi.

*Jesús masakare keori merā buenadea
(Mr 4:33-34)*

³⁴ Jesú斯 masakare i ãārīpereri buerire weregu, keori merā dita buenami. Keori marīrō īgūsārē buenabirimí. ³⁵ Irasirigu Marīphya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Åsū ãrī gojadi ãārīmí Jesú斯 masakare wereburimarē:

Keori merā weregu koa. Iri merā weregu, Marīpu i ûmarē iridero pārugue marā neō masibrideare dapora marārē weregu ra, ãrī gojadi ãārīmí. ³⁶

Jesús ñerī tá, trigo otedea watopegue puri masādeare buenemodea

³⁶ Puru Jesú斯 masakare seretu odo, wiigue ñajāmi. Ígū ñajāmakū ïā, għa Ígū buerā Ígū purogue ñajāa, Ígūrē sērēñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerī tá puri masādea keorire werenemoka! ¿Naásū ãrīduaro iriari? ãrībuh.

³⁷ Għa irasū ãrīmakū pégħu, Jesú斯 yujhumi:
—Yu ãārīpererā tīgħi, iri pooe opu õārī yeri otedi irirosū ãārā. ³⁸ Pooe gapu i ûmha irirosū ãārā. Marīpu ìgħixarārē dorerogue ãārīmurā gapu õārī yeri irirosū ãārīma. Wātħiyarā ñerī tá irirosū ãārīma.

³⁹ 'Wātħi pooe opure īāturigu irirosū ãārīmi. I ûmha pererinu iri otedea dukare searinu irirosū ãārā. Marīpure wereboerā, pooe opure dukka seaboerimasā irirosū ãārīma.

⁴⁰ 'Iri ñerī táre Ígūsā taáseadeare peamegue soebéoderosūta i ûmha pererinu ejamakwa waaro koo. ⁴¹ Irasū waaripoe yu ãārīpererā tīgħi,

---

³⁵ 13:35 Sal 78.2

yure wereboerārē iriugakoa. Irasirirā īgūsā masakare ñerī irimakā irirārē, Marīpū dorerire tarinugārādere neeōrākuma. ⁴² Neeō odo, perebiri peamegue īgūsārē bēorākuma. Irogue buro pūrīsūrā īgūsāya guikare kūrīduútú orerākuma. ⁴³ Marīpū gāāmerīrē irirā gapū ūmugasigue īgāyārārē dorerogue aārīrā, abe ūmāmū irirosū gosewasirirākuma. Mūsā gāmpūrī oparā, yū wererire péduripíka!

Jesús wáro niyeru yáapídea keori merā buedea

⁴⁴ 'Gaji mūsārē werea. Marīpū ūmugasigue aārīgū īgāyārārē doreri i irirosū aārā. Sugū masakū wáro niyeru gajiguya nikū poekague yáapídeare bokakumi. Irire bokagū, buro ūsuyakumi. Irasirigu īgū bokadeare buro gāāmesīā, dupaturi yáapíkōākumi doja. Irasirigu aārīpereri īgāyare gajerārē duakumi. īgū duadea waja merā iri nikūrē wajarikumi‡.

Jesús perla wāikūriye keori merā buedea

⁴⁵ 'Gaji mūsārē werea doja. Marīpū ūmugasigue aārīgū īgāyārārē doreri i irirosū aārā. Sugū wajarimasā wajapari yeri perla wāikūri yerire āma wajariduakumi. ⁴⁶ Iri yerire āmagū, wajapatariri yere bokakumi. Iri yere buro gāāmesīā, aārīpereri īgāyare duakumi. īgū duadea waja merā iri yere wajarikumi.

Jesús buidi keori merā buedea

---

‡ **13:44** Jesús i kere merā buegu: "Masakū aārīpereri īgāyare gāāmerō nemorō Marīpūyare gāāmegū aārīkumi", aārī buegu irimi.

47 'Gaji m̄asārē werea doja. Mar̄ip̄u ûm̄ugasigue ãärīgū ūgūyarārē doreri, waaí wējērīmasā buidi meéyo, ãärīpererā waaí ãärīrāk̄ ñeãrō irirosū ãärā. **48** Ígūsāya buidire waaí ûturimak̄ ïärā, waaí wējērīmasā ïmiparogue t̄uāmajā, waairé beyekuma. Õärā waairé Ígūsāya puuirigue seasākuma. Ñerārē béokõākuma. **49** I ûm̄ pererinu ãärīmak̄, masakare ãst̄ta waarokoa. Mar̄ip̄ure wereboerā õärārē, ñerārē beyerā aarirākuma. **50** Beye odo, ñerārē perebiri peamegue bérorākuma. Irogue buro pür̄isür̄ā Ígūsāya guikare kûr̄duútú orerākuma, ãr̄imi Jesús.

*Jesús iripoeguema buerire, maama bueridere
weredea*

51 P̄ur̄u guare sérēñami:

—¿I ãärīpererire pémasírī m̄asā? ãr̄imi.

—Úñ, pémasña, ãr̄i yujubu.

52 Gua irasū ãr̄imak̄, ãr̄imi:

—Suḡu Moisés gojadeare buerimasū Mar̄ip̄u ûm̄ugasigue ãärīgū ūgūyarārē doregu ãärīrīmarē masiḡu, wii op̄u irirosū ãärīgukumi. Irasirigu wii op̄u, iripoegue Ígū opadeare, maama Ígū oparidere ãwiugu irirosū, maama buerire, iripoeguema bueridere õärō masírī merā weregukumi, ãr̄imi Jesús guare.

*Jesús Nazaretgue goedujáadea
(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)*

53 Jesús iri keori merā were odo, iro ãärādi waa,
54 Ígū masādea makāgue ejami. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue buemi. Masaka, Ígū buemak̄ pérā, pégukakõāma. Åsū ãr̄i gâme wereníma:

—¿Noógue bueyuri, ñī iropā masību? ¿Nasirisīā, iri ñmurīrē irimasīyuri? ⁵⁵ Ñī taboa moādi magū ãārīmi. Ígū pago María wāikūmo. Santiago, José, Simón, Judas Ígū pagupūrā ãārīma. ⁵⁶ Ígū pagupūrā nomede i makā marāta ãārīma. Ígū marī irirosū ãārīkeregū, ¿nasirisīā, i ãārīpererire masīrī? ãrīma.

⁵⁷ Irasirirā Ígūrē būremudubirima. Jesús gapū ñgūsārē ãrīmi:

—Ãārīpererogue sugū Marīpuya kerere weredupuyugure gajerā būremuma. Ígūya nikū marā, Ígūya wii marā gapū Ígūrē būremubema, ãrīmi.

⁵⁸ Irasirigū Jesús, ñgūsā Ígūrē būremubirimakū ñgū, iri makārē wári Marīpū turari merā iri ñmubirimi.

14

*Juan masakare wāiyerimasū boadea
(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)*

¹ Iripoere Herodes Galilea nikū marā opū, Jesús iriri kerere péyupū. ² Irire pégu, Ígūrē moāboerārē ãsū ãrīyupū:

—Ígū irire irasū irigu, Juan masakare wāiyerimasāta boadigue masādi ãārīkumi. Irasirigū wári iri ñmurīrē irikumi, ãrīyupū.

³ Juan boaburi dupuyuro Herodes Ígū pagupū Felipe marāpo Herodías wāikugore ēma, marāpokumakū ñgū, ⁴ ãsū ãrīdi ãārīmí:

—Mu pagupū marāpore marāpokugū, Marīpū dorerire tarinugāgū yáa, ãrīdi ãārīmí. Irasirigū Herodes Ígūrē ñeā, peresu iridi ãārīmí. ⁵ Ígū Juārē wējēdūadi ãārīmí. Judío masaka gapū: “Ñī Juan

Maríphuya kerere weredupuyurimasă ãärími”, ãrī gũñaneră ãärímá. Irasirigu Herodes: “Juärē yu wějémakü yu meră guabokuma”, ãrígü, ïgüsârë güidi ãärími. ⁶ Püru Herodes ïgü deyoadea bosenu irigu iridi ãärími. Ígü irasiririnurë Herodías magō ïgü siuaneră ïürö baya ïmudeo ãärímo. Igo baya ïumakü ïágü, Herodes buro usuyadi ãärími. Irasirigu igore: ⁷ “Ãrigatoro marírō, mu yure sérérñorë sígura”, ãrïdi ãärími. ⁸ Ígü irasü ãrímakü pégo, igo pagore: “¿Ñéenorë sérégokuri yu?” ãrïdeo ãärímo. Irasirigo igo pago sérëdoreaderosüta ïgürë sérëdeo ãärímo:

—Juan masakare wãiyerimasăya dipurure dititá, soropa wáripa meră ïguya dipurure yure sika! ãrïdeo ãärímo.

⁹ Igo irasü ãrímakü pégu, Herodes buro bujaweredi ãärími. Ígü siuaneră péuro: “Ãrigatoro marírō, mu yure sérérñorë sígura”, ãrâdi ãärísiä, gúyasírgü, igore: “Mure sibirkao”, ãrîmasibiridi ãärími. Irasirigu, igo ïgürë sérérösüta iridi ãärími. ¹⁰ Irasirigu, ïguya surara Juan peresugue ãärígü puro waa, ïguya dipurure dititádi ãärími. ¹¹ Püru soropa meră ïguya dipurure ãiri, Herodías magôrë wiadi ãärími. Ígü wiamakü ñeä, igo pagore ãia sideo ãärímo.

¹² Juan boadero püru, ïgü buerire t̄yaneră ïguya dupare ãiwágă, yáară waaneră ãärímá. Yáa odo, Juan boadeare Jesúre wereră ejama.

*Jesús cinco mil ûmaré baari ejodea
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)*

¹³ Juärē wějéadea kerere pégu, Jesús doódirugue maríñajää, masaka marírõgue gúa ïgü bueră meră

waakōāmi. Ígū irogue waaríre pérā, masaka Ígūsāya makārīrē wiri, Ígū dupuyuro maague waa, ejasianerā āārīmá. ¹⁴ Gua ditaru gaji koepugue taribujaja, Jesús doódirugue sāñadi majānugā, wárā masakare bokajami. Irasirigu Ígūsārē bopoñarī merā īā, pūrīrikurā Ígūsā āārianerārē taumi. ¹⁵ Naīmejāwāgāripoe gua Jesús buerā Ígū puro waa, āsū ārību Ígūrē:

—Naīmejārōgue yáa. Óō masaka marīrōgue āārā. Irasirigu masakare waadoreka! Makārīgue Ígūsā baaburire wajarirā waaburo, ārādibu.

¹⁶ Gua irasū āārimakū pégu, Jesús āārīmi:

—Waabirikōāburo. Muśā Ígūsārē baari sīka! āārīmi.

¹⁷ Gua Ígūrē ārību:

—Su mojōma pā duparu, waaídere pērāta opáa, ārību.

¹⁸ —Irire yure āārika! āārīmi Jesús.

¹⁹ Puru masakare tá weka doadoremi. Irasirigu su mojōma pā duparure, pērā waairé āī, ūmugasigue īāmu, Marīpure: “Murē usayari sīa”, āārīmi. Ārī odo, iri pā duparure pea, guare Ígū buerārē sīmi masakare gueredoregu. Irasirirā gua Ígūsārē irire guerebu. ²⁰ Irasirirā āārīpererā baayapiakōāma. Puru Ígūsā baaduáadeare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā, uħudobobu. ²¹ Iro baanerā: nome, majīrā keoňa mārīrō ūma direta keomakū cinco mil gora āārīmá.

*Jesús deko weka waadea
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)*

22 Puru Jesús gúa ígú buerárē doódirugue märñajādore, ditarugue ígú dupuyuro taribujadoremi. Ígú gapu irogue dujami dapa masakare seretubu. **23** Seretu odo, buúru wekague suguta waayupu Marípure sérégú waagú. Námi ejaripoe suguta ááriyupu iroguere. **24** Gúa gapu ditaru dekogue ááribú. Mirú bero waabu. Irasiriro makürí doódirure pátúpaukōábu. Irasirirá taribujabajiribú dapa.

25 Puru ágábo wereripoe Jesús ditarugue buaja, gúa purogue deko weka aarimí. **26** Ígú deko weka aarimaká, gúa ígúrē íamasibirislá, íágukakóábu. Güiri merá: “Masaku boadi wáti áárimi”, ári gainíbu.

27 Gúa güimakú íágú, Jesús gware ású áárimi:

—Güñaturaka! Yuta áárá. Güimeráta! áárimi.

28 Ígú irasú áárimakú pégu, Pedro áárimi ígúrē:
—Mu, yu Opu ááriygú, yure deko weka waa, mu purogue aaridoreka! áárimi.

29 —Jáu, aarika! áárimi Jesús.

Irasú áárimakú pégu, Pedro doódirugue sáñadi du-jinugá, deko weka Jesús purogue waami.

30 Ígú irasú waakeregú, mirú bero wéjépumaká íágú, güigorami. Irasirigu mirídijagu:

—Yu Opu, yure tauka! ári gainími.

31 Ígú irasú áárimakúta, Jesús íguya mojörē ñeá:
“Yure mérögá báremurí opáa. ¿Nasirigu yure báremuturaberi?” áárimi.

32 Puru Jesús Pedro merá doódirugue aari, märñajámakú, mirú waadea toeakóábu. **33** Irasú waamakú íárá, gúa doódirugue áárirá ñadukupuri merá Jesús puro eja doa, ígúrē:

—Mʉ diayeta Marīpʉ magʉ ãārã, ãrĩ bʉremubu.

*Jesús Genesaret marārē pūrīrikʉrārē taudea
(Mr 6.53-56)*

³⁴ Pʉru taribujaja, Genesaret* wāikʉri nikūgue ejabu. ³⁵ Iro marā Jesúre īāmasīsīā, ãārīpererā iro ãārīrārē īgū ejari kerere wereñurā. Irasirirā ãārīpererā pūrīrikʉrārē taudorerā īgū pʉrogue ãijama. Īgūrē ãsū ãrĩ sērēma:

³⁶ —Mʉya suríro yuwa direta īgūsārē moāñadoreka! ãrīma. Irasirirā ãārīpererā pūrīrikʉrā īgūya surírore moāñanerā īgūsā sīrīrī opadeare tarisūma.

15

*Masakare ñerā waamakā iririre buedea
(Mr 7.1-23)*

¹ Pʉru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalégue ãārānerā Jesús puro eja, īgūrē sērēñama:

² —¿Nasirirā mʉ buerā, marī ñekūsāmarā iriunaderosū iriberi? Marī ñekūsāmarā baaburi dupuyuro mojōkoederosū iribema, ãrīma.

³ Jesús īgūsārē yʉjʉmi:

—Yude mʉsārē sērēñagʉra. ¿Nasirirā Marīpʉ doreri gapʉre irirono irirā, mʉsā ñekūsāmarā iriunadeare yári? ⁴ Marīpʉ ãsū ãrīdi ãārīmí: “Mʉpʉre, mʉpore bʉremuka! Sugʉ īgū pagusāmarārē ñerō werenígū wējēdoresūgʉkumi”, ãrīdi ãārīmí. ⁵ īgū irasū ãrīkerepʉru, mʉsā gapʉ masakare īgūsā pagusāmarāya ãārīburire buerā,

* **14:34** Genesaret wāikʉri nikū, Galilea wāikʉri ditaru tāro ãārīyuro.

ãsū ãrā: “Sugʉ īgʉ pagʉre, o īgʉ pagore: ‘Yʉ mʉsārẽ sīboadeare Marīpure sīpeokōābʉ. Irasirigu mʉsārẽ iritamumasibirkoa’, ãrīmakũ ñāgoráa”, ãrī buea.

6 Irasū buerā, masakare īgūsā pagusāmarārẽ iritamubirimakã, Marīph dorerire ubu īābéomakã yáa, mʉsā ñiekñsāmarã ìriunadeare iritayadorerā.

7 Masaka īūrō dita õārō yáa mʉsā. īgūsā īāberogue ñerō iririkhrā ãārā. Iripoegue Marīphya kerere weredupuyudi Isaías diayeta gojadi ãārīmí mʉsā irrigatorire gojagu. ãsū ãrī gojadi ãārīmí:

8 īisā masaka īgūsāya disi merā yʉre õārō wereníkererā, īgūsāya yujupürārīgue yure neō bʉremubema.

9 Irasiriro īgūsā yʉre bʉremurā nerērī wajamáa. īgūsā bueri, yʉ doreri meta ãārā. Masaka doreri ãārā, ãrī gojadi ãārīmí, ãrī yujumi Jesú fariseo bumarārē.◊

10 Irasū ãrī odo, masakare īgʉ puro siiu, ãsū ãrīmí:

—Yʉ wererire õārō pékūñú péka! **11** Sugʉ masakuya disigue baari ñajāri, īgūrē ñegʉ waamakã iribea. īgūya disigue wiriri gapʉ, īgūrē ñegʉ waamakã yáa, ãrīmí.

12 īgʉ irasū ãrādero pʉru, gʉa īgʉ buerā īgʉ puro waa, īgūrē ãrībʉ:

—¿Mʉ masīrī? Mʉ irasū ãrādeare pérā, fariseo bumarā guakōāma, ãrībʉ.

13 Gʉa irasū ãrīmakã, Jesú ãsū ãrī yujumi:

—Yʉpʉ ûmʉgasigue ãārīgʉ ãārīpereri īgʉ otebiri-deare nugūrī merāta duua béogʉ irirosū īgūsārẽ béogʉkumi. **14** Irasirirā īgūsārẽ irasū īākōāka!

◊ **15:9** Is 29.13

Ígūsā Maríphayare masibirikererā, gajerā Ígūyare masimerarē buema. Irasirirā koye iāmerā gajerā koye iāmerarē tūādupuyurā irirosū aārīma. Sugū koye iābi gajigū koye iābire tūādupuyuwāgāgū, Ígūsā pērāgueta gobegue meéñajākōārākuma, aārīmi Jesús.

15 Ígū irasū aārīmakū pégū, Pedro gapū Jesúre aārīmi:
—Guare wereka! Masakū Ígūya disi wiriri keori,
¿naásū aārīduaro yári? aārīmi.

16 Jesús yujumi:
—¿Musāde pémasíberi dapa? **17** Aārīpereri marī baari, marīya disigue ñajāa, parugue waa, purū tariwerekōāa. **18** Masaka wereníri, Ígūsāya disi wiriri aārā. Ígūsā gūñarīgue ñerīrē oparā ñerō wereníma. Iri Ígūsārē ñerā waamakū yáa. **19** Ígūsā gūñarīgue ñerī oparā aāsū aārīma. Ñerī gūñarā, masakare wējēbóorā, gajigū marāpo, gajego marāpū merā ñerō irirā, ûma nome merā, nome ûma merā ñerō gāmebirarā, yajarā, aārīgatorā, masakare ñerō kere wererā aārīma. **20** Iri ñerī Ígūsā gūñarīgue opari, Ígūsārē ñerā waamakū yáa. Masaka Ígūsā ñeküsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoebirimakū, Ígūsārē ñerā waamakū iribe, aārīmi Jesús.

*Judío masako aārībeo Jesúre būremudea
(Mr 7.24-30)*

21 Purū Jesús Tiro, Sidón wāikuri makārī aārīrōgue waami. **22** Irogue ejamakū, sugo nomeō Canaán nikūmo irogue aārīgō Jesús purō gainíjamo:

—Yū Opū, David parāmi aārīturiagū yure bopoñaka! Yū magō wātī ñajāsūdeo būro ñerō tarigo yámo, aārīmo.

23 Igo irasū ãrīmakū pékeregu, Jesús igore yuþubirimí. Irasirirā gua īgū buerā īgūrē ãrību:

—Waadoreka igore! Marīrē ñerō gainí tħawāgārimo, ãrību.

24 Guia irasū ãrīmakū pégħu, Jesús igore ãrīmi:

—Yuhu yure, Israel bumarā oveja dedirinerā irirosū ãärīrā direta iritamudoregu iriumi, ãrīmi.

25 Igo Israel bumo ãärībirikerego, Jesús guburi puro ñadakħupuri merā ejamejā, ãsū ãrīmo:

—Yuhu Opu, yure iritamuka! ãrīmo.

26 Jesús igore yuþumi:

—Wii opu īgū pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū õābea, ãrīmi.

27 Īgū irasū ãrīkerephu, igo gapu īgūrē ãrīmo doja:

—Yuhu Opu, irasū ãärīkerephu, diayéa gapu wii marā baawasiridijurire baaboema, ãrīmo.

28 Igo irasū ãrīmakū, Jesús igore yuþumi:

—Mu yure bħuremuri opataria. Mu sērērōsūta waarokoa, ãrīmi.

Īgū irasū ãrīripoeta, igo magōguere wātī ñajādi wiriakōāyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús wárā pūrīrikurārē taudea

29 Jesús irogue ãärādi waa, Galilea wāikuri ditaru tħro tariwāgāmi. Pheru buúrugħue mħrija, eja doami. **30** Īgū iro doamakū, wárā masaka ejama. Waamasīmerārē, koye īāmerārē, werenīmasīmerārē, poyerimasārē, wárā gajerā pūrīrikurārē īgū puro aijapíma. Irasirigu Jesús īgħasārē taumi. **31** Irasirimakū īārā, masaka īġuakħoħāma. Werenīmasībirinerā werenīmakū īārā, poyerimasā ãärīñerā tarimakū īārā, waamasīmakū īārā, koye

ĩābirinerā ĩāmakũ ĩārā, ĩāgukakōāma. Irasirirā Marīpure: “Marī Israel bumarā Opu, turatarigü aārīmi”, ārī, usuyari sīma.

*Jesús cuatro mil ãmarē baari ejodea
(Mr 8.1-10)*

32 Puru Jesús guare īgū buerārē siiu, ārīmi:

—Iīsā masakare bopoñarī merā īāa. Yü merā urengora aārīsiama. Īgūsārē baari pereakōāa. Īgūsārē ua merā īgūsāya wiirigue goedujáamakü gāāmebirikoa. Īgūsā baamerāta waarrā, maa dekota turari perea kōmoakōābokuma, ārīmi.

33 Īgū irasū ārīmakü, gua īgū buerā īgūrē ārību:

—¿Nasirisīā, marī ñō masaka marīrōgue Iīsā wárā masaka baaburire bokabokuri? ārību.

34 Jesús guare sērēñami:

—¿Diíku pā duparure opari māsā? ārīmi.

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparure, irasū aārīmakü waaí mérāgā opáa, ārī yujubu.

35 Irasirigü Jesús masakare yebague doadore,

36 su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pā duparure, waaigädere ãi, Marīpure usuyari sīmi.

Odo, pā duparure, waaigädere pea, guare sīmi. Irasirirā gua irire masakare guerebu. **37** Irasirirā aārīpererā irire baayapiakōāma. Puru īgūsā baaduáadeare su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuirigora seasā, utuudobobu. **38** Iro baanerā: nome, majīrā keoña marīrō ûma direta keomakü, cuatro mil gora aārīmá. **39** Puru Jesús masakare seretu odomakü, doódirugue mārīñajāa, Magdala wāik̄rogue īgū merā waakōābu.

16

*Fariseo bumarā, saduceo bumarā Jesúre Marīph
turari merā iri īmudoredea
(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)*

¹ Jesú Magdala wālk̄rogue ejadero p̄ur̄a, fariseo bumarā, saduceo bumarā īgūrē īārā ejarā: “Marīph turari merā iri īmurīrē irika!” ārīma. “Īgū irire irimasib̄i, diayeta Marīph iriudi meta āārīmi”, ārīduarā, irasū ārīma. ² Jesú gap̄u īgūsārē yuj̄umi:

—M̄usā ñamika abe ðārō diiañajāmakū īārā: “Óārī ñami āārīroko”, ārā. ³ Boyoripoe ñípimakū īārā: “Dekon̄u āārīroko”, ārā. Ùmarōmarē īārā: “Āsū waaro koa”, ārī masīa. Irire ðārō masīkererā, in̄u Marīph turari merā yu iri īmurī gap̄ure īārā, neð ðārō pémasib̄ea. ⁴ Dapora marā masaka ñerā, Marīphure gāāmemerā āārīma. Yure Marīph turari merā gajino iri īmudorema. īgūsā irasiridorekerep̄ur̄a, Marīphaya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregura, ārīmi.

Irasū ārī odo, īgūsārē béowāgā, gajerogue waakōāmi.

*Jesú fariseo bumarā, saduceo bumarā ñerī
buerire weredrea
(Mr 8.14-21)*

⁵ P̄ur̄a gua ditarugue taribujarā, pārē kātikōñerā āārīb̄a. ⁶ Irasirigu Jesú guare ārīmi:

—Fariseo bumarā, saduceo bumarā īgūsā pā wemasārī morērīrē ðārō pémasib̄ka! ārīmi.

⁷ īgū irasū ārīrīrē gua gap̄u pémasib̄rib̄u. Irasirirā gua basi gāme āsū ārī werenib̄u:

—Marī pārē āāribiradeare īāgū, irasū ārīkumi, ārīb̄u.

8 Gua irasū ãrīrīrē masīsīā, għare sērēñami:

—¿Nasirirā: “Pārē ãribirabu”, ãrī gāme wereníři mħusā? Yħre mérōgā bħremur ī opáa mħusā. **9** ¿Mħusā pémastberi dapa? ¿Yu cinco mil āmarē su mojōma pā duparure duka wa ejodeare gūñaberi mħusā? ļgħusā baayapiadero puru, ¿diikk puuiringora ļgħusā baaduáadeare mħusā seasā u tħudobori? **10** ¿Puru yu su mojōma pere għali mojō Peru pērēbejari pā duparure duka wa, cuatro mil āmarē ejodeadere gūñaberi mħusā? ļgħusā baayapiadero puru, ¿diikk puuiringora ļgħusā baaduáadeare mħusā seasā u tħudobori? **11** ¿Nasirirā mħusā yu wererire pémastberi? Yuhu: “Fariseo bumarā, saduceo bumarā pā wemasārī morērīrē oħarrō pémastika!” ãrīgħu, pārē ãrīgħu meta iriabu, ãrīmi.

12 ļgħu irasū ãrīmaku pérā, għa pémastibu. Pā wemasārī morērīrē ãrīgħu meta irimi. Fariseo bumarā, saduceo bumarā ãrīgatori merā bueri gapħre: “Oħarrō pémastika!” ãrīgħu irimi.

*Pedro Jesúre: “Mu Cristo āħarā”, ãrī weredea
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)*

13 Puru Jesús Cesarea Filipo wālkari makā purogue waami. Irogue eja, guare ļgħu buerārē sērēñami:

—Masaka yħre aħaripererā tīgħiġi, ¿naásu ãrī għuñar? ãrīmi.

14 Għa ļgħiġi yujiġib:

—Surāyeri mħarr: “Juan masakare wāċċiherim asu āħarīmi”, ãrīma. Gajerā: “Elías āħarīmi”, gajerā: “Jeremías āħarīmi, o gajigħu Marīpħya kerere weredupuyurim asu āħarīmi”, ãrīma, ãrību.

15 Irasū ãrīmaku, Jesús guare sērēñami:

—Mʉsākoa yure, ¿naásū ãrĩ gūñarĩ? ãrĩmi.

16 Ígū irasū ãrĩmakū pégu, Simón Pedro Ígūrẽ ãrĩmi:

—Mʉ, Marípʉ iriudi, Cristo ããrã. Marípʉ okanígã magã ããrã mʉ, ãrĩmi.

17 Irasū ãrĩmakū, Jesús Ígūrẽ yejumi:

—Simón, Jonás magã, mʉ yure yujuri, masaka mʉrẽ weredea meta ããrã. Yuhu ûmugasigue ããrígú irire mʉrẽ masimakã yámi. Irasirigʉ mʉ usuyari opáa. **18** Mʉrẽ werea. Mʉ “Pedro”* wâikha. I ûtâye weka turari wiire iriboderosū yʉ mʉ merã yaarãrẽ yure bûremuturarã ããrímakã irigukoa. Irasirigʉ wâtî Ígū turari merã yure bûremurãrẽ neõ tarinugâbirikumi. **19** Yʉ mʉrẽ Marípʉ Ígūyarãrẽ doreroguema sawire sîgukoa, mʉ irogue marã ridoreburire. Irasirigʉ mʉ Marípʉ ûmugasigue ããrígú dorerosûta: “I ûmuguere ãsū waabirikôâburo”, ãrímakã, irire waabirimakã irigukumi. Mʉ Ígū dorerosûta: “I ûmuguere ãsū waaburo”, ãrímakã, irire waamakã irigukumi, ãrĩmi Jesús.

20 Jesús irasū ãrãdero pʉru, gʉare ãrĩmi:

—Gajerã masakare yure: “Marípʉ iriudi, Cristo ããrĩmi ï”, ãrĩ werebirikôâka! ãrĩmi.

*Jesús Ígū boaburire weredea
(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22-27)*

21 Ígū irasū ãrĩñʉ merâta Jesús gʉare Ígū buerãrẽ Ígū boaburire werenugãmi:

—Yure Jerusalégue waaró ããrã. Irogue marã: judío masaka mʉrã, paía oparã, Moisés gojadeare

---

* **16:18** “Pedro”, ãrĩrõ: “ûtâye”, ãrãdharo yáa.

buerimasā yare bero ñerō tarimakā irirākuma. Yare wējērākuma. Ígūsā irasirikerep̄ur̄u, urenuwaaró merā Marīpu yare masūgukumi, ãrīmi.

22 Ígū irasū ãrīmakū péḡu, Pedro Jesúre yoaweyarogue ãia, Ígūrē ãsū ãrīmi:

—Yu Op̄u, irire ãribirkōāka! Marīpu, mu ãrīrōsū murē waamakā kāmutaburo. Mu ãrīrōsū murē waabirikōāburo, ãrīmi.

23 Ígū irasū ãrīmakū péḡu, Jesús gāmenugā, Ígūrē ãsū ãrīmi:

—Satanás, yu p̄urore wirika! Mu, Marīpu yare dorerire iribirimakā iriduaḡu yáa. Marīpu gāāmerīrē gūñabea. Masaka gūñarōsū gūñáa mu, ãrīmi.

24 Ígū irasū ãrī odo, ḡare ãrīmi:

—Suḡu yare tuyaduagu Ígū iriduarire piriburo. Irasirigu yare tuyaduari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū ãārīkereḡu, neō piriro marīrō yare tuyaníkōāburo. **25** Suḡu i ûmugue Ígūya okari direta maiḡu peamegue béosūgukumi. Gajigu gap̄u yare tuyari waja gajerā Ígūrē wējēkerep̄ur̄u, Marīpu p̄urogue Ígū merā usuyari bokagukumi.

26 Suḡu masak̄u i ûmumarē ãārīpereri opakereḡu, Ígū boari p̄uru waaburi gap̄ure gūñabiri waja peamegue waagú, õārīrē neō wajatabirkumi. Irasirigu i ûmugue opari direta gūñaḡu, Ígū boaderō p̄uru, peamegue béosūgukumi. Iroguere Ígū wiriduagu i ûmugue opari merā neō wajari-masibirkumi. **27** Yu ãārīpererā tīḡu, Yup̄u gose-wasiriri merā, Ígūrē wereboerā merā i ûmuguere dupaturi aarigú, ãārīpererā masakare Ígūsā irideak̄u keoro wajariḡukoa. **28** Diayeta werea yu. Surāyeri m̄usā õōguere ãārīrā m̄usā boaburo

dupuyuro yu ãärípereră tígă, Opu ñajāmakă ñäräko, ãrími Jesús.

17

*Jesús ïgă deyori gorawayudea
(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)*

¹ Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinurī puru, Jesús Pedrore, Santagore, ïgă pagumu Juãrē ãmarí buúrugue siiu müräm̄i. ² Iri buúru wekague ïgăsă müríjaderu puru, ïgăsă ïürō ïgă deyori gorawayuakõäyupu. Ígă diapu abe ãmumu irirosū gosewasiriyuro. Ígăya suríro goseriñe, õärō borero waayuro. ³ Irasū waaripoeta iripoegue marā Moisés, Elías Jesús merā weretamunímakă ñänură. ⁴ Ígăsärē ïágă, Pedro Jesúre ãrñyupu:

—Gua Opu, marī õo ãärímakă õätariduáa. Mu găämémakă, õõguere ure wiigă irigura. Muya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irigura, ãrñyupu.

⁵ Ígă irasū ãrī wereníripoe, õärō gosewasiriri mikâyebo ïgăsärē túbiakõäyuro. Iri yebo poekague Marípu ãsū ãrī werenímakă péñură:

—Íi yu magă, yu maigă ãärími. Ígă merā bero usuyáa. Õärō péka ïgürē! ãrñyupu.

⁶ Irasū ãrímakă péră, Jesús bueră bero güiri meră, ejamejă, Ígăsaya diapurire yebague moomejákõäñură. ⁷ Ígăsă irasirimakă ïágă, Jesús ïgăsă puru waa, ïgăsärē moañă:

—Wägänugăka! Güibirikõäka! ãrñyupu.

⁸ Ígă irasū ãrímakă ïüră, gajerärē ñäbirinură. Jesús direta ñänură.

⁹ Puru buúrugue ãäräneră dijariñură. Irogue dijarigu Jesús ïgăsärē turaro meră ãrñyupu:

—Dapora musā ñādeare gajerrē werebirikōka!
Yu ñārīpererā tīgū boa, masādero purgue irire
wereka! ñālyupu.

10 Ígū irasū ñārīmakū, Ígū buerā ñāgūrē sērēñāurā:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā:
“Cristo, Marípu iriubu aariburo dupuyuro Elías
aaripurorigukumi”, ñārīrī? ñārī sērēñāurā.

11 Jesús ñāgūsārē yujuyupu:

—Musā ñārīñōsta Elías aaripurorigukumi
ñārīpererire ñāmuyubu. **12** Yu gapu ñāsū ñārī weregura
musārē. Elías ejasiami. Ígū ejakerepu, masaka
Ígūrē ñāmasībirima. Irasirirā ñāgūsā gāmerō
iriduarire ñāgūrē ñānerō irima. Ígūrē iriderosūta
yu ñārīpererā tīgūrē ñānerō irirākuma, ñālyupu.

13 Ígū irasū ñārīmakū pérague, pémasīñāurā. “Ígū:
‘Elías ejasiami’, ñāligū, Juan masakare wāiyedire
ñāligū yámi”, ñārī masīñāurā pama.

Jesús ñāmasīrīrī opagure taudea

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

14 Puru ñāgūsā buúrugue ñārānerā wārā masaka
puro dijajama. Ígūsā dijajamakū ñāgū, sugu
masaku aari, Jesús puro ñādukupuri merā ejamejā,
Ígūrē ñālimi:

15 —Yu Opu, yu magūrē bopoñaka! Ígū
ñāmasīrīrī opagu ñālimi. Buro ñānerō tarinami.
Irasirigu peamegue meémejāma, diaguedere
meébianokōñāmi. **16** Irasirigu ñāgūrē mu buerā
parogue ñājjadabu. Ígūsā ñāgūrē taumasībirama, ñālimi.

17 Ígū irasū ñārīmakū pégu, Jesús yujumi:

—Musā dapora marā, yure buremurī opamerā,
diayemarē neō pémasīmerā ñālima. ¿Noópā yoaripoe

m̄asā merā ãārīgakuri? ¿Noópā yoaripoe m̄asā yure b̄remubirire gūñaturagakuri? Majīgūrē õõ gapu ãīrika! ãrīmi.

18 Ígūrē ãijamakū, Jesú斯 wātī majīgūguere ãārīgūrē: “Wirika ígūrē!” ãrīmi. Jesú斯 ígūrē b̄éowiumakūta, majīgū tariakdāmi.

19 Puru ḡua Jesú斯 buerā gajerā péberogue ígūrē s̄ērēñabu:

—¿Nasirirā ḡua gapu wātīrē b̄éowumasib̄irayuri? ãrību.

20 Jesú斯 ȳujumi:

—M̄asā Marīp̄ure mérōgā b̄remurī opasiā, ígūrē b̄éowumasib̄irabu. Diayeta m̄asārē werea. M̄asā b̄remurī opari mostaza wāikuri yegāpā irirosū ãārīkerepuru, i buúrure: “Sōōgue waaburo”, ãrī masibokoa. M̄asā irasū ãrīmakū, i buúru m̄asā dorerosūta waabokoa. Marīp̄ure b̄remurī oparā ãārīpererire irimasā. **21** Íno wātīrē b̄éowiudharā, bereri merā Marīp̄ure buro s̄ērērō gāāmea, ãrīmi.

Jesú斯 ígūrē boaburire werenemodea

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

22 Puru Galilea nikūgue ḡua waagorenabu. Irogue Jesú斯 ḡuare ãrīmi:

—Masaka yure ãārīpererā tīgūrē ñeā, gajerāguere wiarakuma. **23** Ígūsā yure wējērākuma. Yure wējēadero puru, urenu waaro merā Marīp̄u yure masūgakumi, ãrīmi. “Yure wējērākuma”, ãrīmakū pérā, ḡua buro bujawerebu.

Marīp̄uya wiima ãārīburire niyeru wajasearire s̄ērēñadea

24 Puru ḡua Jesú斯 merā Capernaugue waabu. Irogue ejadero puru, Marīp̄uya wiima ãārīburire

niyeru wajaseabosarimasā Pedro puro eja, īgūrē sērēñama:

—¿Musārē buegu Marīpuya wiima ãārīburire niyeru wajariri? ãrīmi.

25 Pedro īgūsārē yujumi:

—Wajarimi, ãrīmi.

Purū Pedro wiigue ñajāa, Jesúre sērēñaburipoeta Jesús gapu īgūrē sērēñapurorimi:

—Simón, ¿naásū gūñarī mu? I ûmu marā oparā masakare niyeru wajaseaduarā, ¿noā gapure wajaseakuri? ¿Ígūsāyarārē, o gajero marā īgūsāya nikūgue ejanerā gapure wajaseakuri? ãrīmi.

26 —Gajero marā gapure wajaseakuma, ãrī yujumi Pedro.

Ígū irasū ãrīmakū, Jesús ãrīmi:

—Irasirigu sugu opu īgūyayarārē wajaseabirkumi.

27 Marīpuyarā marī ãārīkererā, Marīpuya wiima ãārīburire niyeru wajaseabosarārē marī merā guamakā iribirikoa. Irasirirā wajarirāko. Wejerida ãi, ditarugue waaí wējēgū waaka! Baapurorigure túwea ãika! Ígūya disigue niyeru tire bokagukhoa. Purū iriti merā marī pērāyare Marīpuya wiima ãārīburire wajarigu waaka! ãrīmi.

18

Jesús sugu gajerā nemorō ãārīgūyamarē were-dea

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

1 Iripoere gua Jesús buerā Ígū puro eja, sērēñabu:

—Umugasigue Marīpu ëgūyayarārē doreroguere, ¿noā gua watopere ãārīpererā nemorō ãārīgukuri? ãrību.

² Gua irasū ãr̄imakã, Jesús majīgãrẽ siiu, īgūrẽ gua watopegue ãinú, ãr̄imi:

³ —Diayeta m̄sārẽ werea. “Majīgã irirosū ãärã, gajerã nemorõ ãär̄ibe”, ãr̄i gūñaka! M̄sā: “Gajerã nemorõ ãärã”, ãr̄i gūñarīrẽ gorawayumerã, ûmugasigue Marípu īgūyarârẽ doreroguere neõ waabirikoa. ⁴ Sugu īgã basi: “Yü ubu ãär̄igú, majīgã irirosū ãärã”, ãr̄i gūñagã, Marípu ûmugasigue ãär̄igú iürõ gajerã nemorõ ãär̄imi. ⁵ Sugu yaagure, ñi majīgã irirosū ãär̄igúrẽ õärõ bokatirñeágã yudere bokatirñeámi.

*Gajerãrẽ ñerõ irimakã iribirikôaka! ãr̄i weredea
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)*

⁶ ’Sugu yure baremurârẽ ñi majīgã irirosū ãär̄irârẽ ñerõ irimakã iriguno, buro wajamoásugukumi. Irasiriro īgã gajerârẽ ñerõ irimakã iriburi dupuyuro masaka īgûrẽ wáriye ûtäye merã wánuugûgue siasi, wádiyague meéyomakã õabokoa. ⁷ I ûmuguere masakare ñerõ irimakã iriri ãärã. Irasirirã ñerõ tarima. I īgūsârẽ ñerõ irimakã iriri ãär̄iníkõãrokao. Gajerârẽ ñerõ irimakã iriguno gapu ñetariro tarigukumi.

⁸ ’Irasirirã m̄sâya mojõ, o gubu merã ñerõ irirã, iri mojõrẽ, o iri gubure dititá bérerosū iri ñerõ iririre pirika! Su mojõ, o su gubu opakererã, Marípu purogue waamakã õätariroko. Ñerõ iririre pirimerã gapu perebiri peamegue béošurâkuma. īgūsâa pe mojõ, o pe gubu opakererã, peamegue waamakã ñetariroko. ⁹ M̄sâya koyeru merã ñi, ñerõ irirã, irirure goreweabéorosū iri ñerõ iririre pirika! Su koyeru opakererã, Marípu purogue

waamakū ñetariroko. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue beosüräkuma. Ígūsā pe koyeru opakererā, peamegue waamakū ñetariroko.

*Jesús oveja dediridi keori merā buueda
(Lc 15.3-7)*

10 'Neō sugu ñisā majrārē ubu íabéobirikōāka! Mūsārē werea. Úmugasigue Yūpure wereboerā Ígūsārē korerā Ígū merā ãärñíkōāma, Ígūsārē Ígū iritamudorerire irimurā. **11** Yū ãärñpererā tīgū dediribonerārē taugu aarigú iribu.

12 'Yū wererire, ¿naásū gūñarī? Ovejare korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dedirimakū íágū, gajerā noventa y nueve ovejare makā turo Ígūsā baarogue duripíkōā, dediriadire ãmagú waakumi. **13** Diayeta mūsārē werea. Ígūrē bokagu, gajerā noventa y nueve dediribirane rē nemorō Ígūrē ushayakumi. **14** Ásūta Marípū Úmugasigue ãärñgū ñisā majrā irirosū ãärñrārē dedirimakū gāámebemi, ãrīmi Jesús.

*“Muyagū mūrē ñerō irimakū ásū irika!” ãrīdea
(Lc 17.3)*

15 Irasū ãrī odo, ásū ãrī werenemomi:
—Muyagū mūrē ñerō irimakū, gajerā péberogue Ígū merā irire wereníka! Ígū irire õärō merā ãmuduagu: “Mūrē ñerō iribu! Kātika yū irideare!” ãrīmakū, mūsā dupaturi ushayari merā gāme wapikurāko. **16** Ígū irire ãmuduabirimakū, sugu o pērārē siiu, dupaturi Ígū puro waaka! Ígūsā péurogue Ígū mūrē ñerō irideare wereka! Irasiriro Marípuya wereníri gojadea pūgue dorederosūta pērā o urerā iri ñerō irideare wererire pédero

purʉ: “Diayeta irasū waabʉ”, ārī masīrākuma.
17 Mʉrē ñerō iridi īgūsā péurogue āmudʉabirimakʉ, āārīpererā yure bʉremurā merā nerē, īgūsārē īgū ñerō irideare wereka! īgūsā péuroguedere āmudʉabirimakʉ īārā, īgūrē: “Marīpʉre bʉremubi, o romano marā opʉre ñegū niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārīmi”, ārī īāka!

18 ’Diayeta mʉsārē werea. Mʉsā Marīpʉ ūmʉgasigue āārīgū dorerosūta: “I ūmʉguere āsū waabirikōāburo”, ārīmakʉ, irire waabirimakʉ irigʉkumi. Mʉsā īgū dorerosūta: “I ūmʉguere āsū waaburo”, ārīmakʉ, irire waamakʉ irigʉkumi.

19 ’Gajidere mʉsārē werea. Mʉsā pērā sʉrosū gūñarī merā: “Āsū Marīpʉre sērērā!” ārīmakʉ, Yʉpʉ ūmʉgasigue āārīgū mʉsā sērērōsūta irigʉkumi.
20 Pērā, o ʉrerā yure bʉremurā nerēmakʉ, yude īgūsā watopegue āārā, ārīmi Jesús.

21 Irasū ārīmakʉ pégʉ, Pedro Jesús pʉro ejanʉgā, āsū ārī sērēñami īgūrē:

—Yʉ Opʉ, ¿diíkʉgora yaagʉ yure īgū ñerō irimakʉ kātigʉkuri? ¿Su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarigora īgū yure ñerō irimakʉ kātigʉkuri? ārīmi.

22 Jesús īgūrē yʉjʉmi:

—“Su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarigora īgū yure ñerō irimakʉ kātigʉko”, ārībirikōāka! īgū ñerō irinarikʉ kātika! ārīmi.

Jesús sugʉ moāboerimasū īgū merāmʉ ñerō irideare kātidʉabi keori merā bueda

23 Irasū ārī odo, keori merā buemi gʉare Jesús:

—Irasiriro Marīpʉ ūmʉgasigue āārīgū īgūyarārē doreri āsū āārā. Sugʉ opʉ īgūrē moāboerimasārē

Ígūsā Ígūrē wajamorīrē wajaridorekumi. ²⁴ Ígūsā Ígūrē wajamorīrē āmunugāripoe gajerā Ígūyarā sugu wáro wajamogūrē Ígū puro āñakuma. ²⁵ Ígū wajamorīrē wajarimasibirimakū Íágū, Ígū opu Ígūyararē: “Ígūrē, Ígū marāpore, Ígū pūrārē Ígū opari āñärípereri merā gajerāguere duarā waaka!” ãrīkumi. “Irasirigu Ígūsārē duari waja merā Ígū yure wajamorīrē wajaripekōägukoa”, ãrīkumi.

²⁶ ’Irasū ãrīmakū pégu, wáro wajamogu gapu ñadukupuri merā ejamejā, Ígū opure buro sērēkumi: “Yúka opu, guare gajerāguere duabirkōäka! Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī ãñärípererire wajaripeokōägukoa”, ãrīkumi.

²⁷ ’Irasū ãrīmakū pégu, Ígūrē bopoñarī merā Ía, Ígūrē wiukumi. “Ígū wajamodea perekōäa”, ãrī, irire kātipeokōäkumi. ²⁸ Ígū irasiriadero puhu, wáro wajamodi waa, gajigu Ígū merāmu Ígū opure moäboerimasurē bokajakumi. Ígū merāmu gapu Ígūrē mérōgā wajamokumi. Ígūrē bokajagu, mata Ígūya wúnuugūrē buro ñeä: “Murīgora, yure mu wajamorīrē wajaripurumuka!” ãrīkumi.

²⁹ ’Ígū irasū ãrīmakū, Ígū merāmu gapu ñadukupuri merā ejamejā, Ígūrē buro sērēkumi: “Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī ãñärípererire wajaripeokōägukoa”, ãrīkumi. ³⁰ Ígū buro sērēmakū pékeregū, Ígūrē yujubirkumi. Irasirigu Ígūrē peresugue iridorekumi. “Yure Ígū wajamorīrē wajaripeomakāgue wiuka!” ãrīkumi.

³¹ ’Wáro wajamodi Ígūrē mérōgā wajamogūrē irasirimakū Íärā, gajerā moäboerimasā buro bujawereri merā Ígū iriadea ãñärípererire Ígūsā

op̄are wererā waakuma. ³² Irire péḡu, īgūsā op̄u wáro wajamodire siiu, ãsū ãrīkumi: “Mu ñetaria. Mu yure buro sērēmakū, mu yure wajamodeare kātipeokōābu. ³³ Yū irasirikerep̄uru, mu gapu mu merāmarē īgū murē mérōgā wajamodeare kātibirayuro. Mu yure wajamodeare yu kātiderosūta īgū murē wajamodeadere mu kātimakū ðātariboakuyo. ¿Nasirigu īgūrē bopoñabirari mu?” ãrīkumi.

³⁴ ’Irasū ãrī odo, īgū merā buro guaḡu, īgūrē peresu irikumi buro wajamoādoregu. īgū wajamorīrē wajaripeobi neō wiribirikumi, ãrī weremi Jesús.

³⁵ Puru ãsū ãrīnemomi:

—Yupu ûmugasigue ãärīgū m̄usārē irasūta wajamoāḡukumi, m̄usāyarā īgūsā m̄usārē ñerō irideare m̄usā ðārō merā kātibirimakū, ãrīmi.

19

*Jesús masakare: “M̄usā marāposā nomerē béobirikōāka!” ãrī buuedea
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)*

¹ Jesús irire wereadero puru, Galilea nikūgue ãärādi ḡua īgū buerā merā Judea nikūgue waa, dia Jordán wāikadiya gaji koep̄ugue waami. ² Irogue waamakū ñārā, wárā masaka īgūrē tuyama. Irasirigu irogue pūrīrikurārē taumi.

³ Irasirimakū ñārā, surāyeri fariseo bumarā Jesús puru eja, īgūrē ñerī īgū werenímakū iriduarā, sērēñama:

—¿Suḡu masaku īgū gāāmerō īgū marāpore béomakū, marī doreri ãrīkuri? ãrīma.

⁴ Jesús īgūsārē yujumi.

—¿Marípuya werenírī gojadea pūrē buebiriri musā? Åsū ãrī gojasüdero åäríbú: “Neõgoraguere Marípua i ûmûrē irigu, ûmáu, nomeõ iridi åärími”, ãrī gojasüdero åäríbú. ⁵ Åsū ãrī gojanemosüdero åäríbú doja: “Sugu ûmáu ïgã pagusâmarârê wiri, ïgã marâpo merâ åärígukumi. Irasirirâ ïgüsâ pérâ åäríkererâ, Marípua iñrō su dupata irirosú åärírâkuma”, ãrī gojasüdero åäríbú. ⁶ Irasirirâ pérâ irirosú åäríbema. Su dupata irirosú åäríma. Marípua ïgüsârê su dupata irirosú åärímakâ iridero puru, gajigü ïgüsârê gâme béomakâ iribirikôärô gââmea, ãrîmi Jesús.

⁷ ïgã irasú ãrímakâ pérâ, fariseo bumarâ sérëñama doja:

—Mu irasú åäríkerepuru, Moisés gapu åsú ãrī gojadi åärími: “Sugu ïgã marâpore bêodug: ‘I waja merâ mûrê béoâ’, ãrī gojari pürê sîrô gââmea”, ãrī gojadi åärími. ¿Nasirigu irasú ãrī gojayuri? ãrîma.

⁸ Jesús ïgüsârê yujumi:

—Musâ ñeküsâmarâ Marípua dorerire iridabirimakâ ïág: “Musâ marâposâ nomerê béomasâ”, ãrī gojadi åärími Moisés. ïgã irasú ãrī gojakerekuru, neõgoragueta Marípua musâ marâposâ nomerê bêomakâ gââmebiridi åärími. ⁹ Musârê werea. Sugo marâpkugo gajigü merâ ñerô iribirikerekuru, igo marâpu gapu igore béo, gajegore marâpokugü, igo merâ ñerô irigu yámi. Gajigü bêodeore marâpokugude igo merâ ñerô irigu yámi, ãrîmi.

¹⁰ ïgã irasú ãrímakâ pérâ, gua ïgã buerâ årîbu:

—Ígūsā marāposā nomerē béo, gajego merā ãārīmakū õābea. Irasirirā marāpo marīmakū õābokoa, ãrību.

11 Jesú斯 guare yūjumi:

—Ãārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrāta ãārībokatīubirkuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpuh dorebirinerā dita bokatīumasīma. **12** Surāyeri ūma marāpokumasībema. Ígūsā watopegue surāyeri ūma deyoarāgueta poyarimasā ãārīnerā nomerē marāpokumasībema. Masaka gajerā ūmarē marāpokumasībirimakū yáma. Gajerā ūma, Marīpu ūmugasigue ãārīgū Ígūyarārē doreguya direta iridħarā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā ãārībokatīūduarā, ãsūta ãārīnīkōāburo, ãrīmi Jesú斯.

*Jesú斯 majīrāya ãārīburire Marīpure sērēbosadea
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)*

13 Pħru masaka majīrārē Jesú斯 pħro ãijama, Ígūsārē ñapeo, Marīpure Ígūsāya ãārīburire sērēbosadorerā. Ígūsā ãijamakū īārā, gua Ígħi buerā Ígūsārē bokatīri: “Ígħi ē garibobirikōāka!” ãrību.

14 Jesú斯 gapu guare ãrīmi:

—Majīrā yu pħrogue aariburo. Kāmutabirikōāka Ígūsārē! ɻemħagasigue Marīpu Ígħiyarārē dorerogue ãārīmurā, iñsā majīrā yūre u sħuyari merā bokatīriñeārā irirosū ãārīma, ãrīmi.

15 Irasirigħu majīrārē ñapeo, Marīpure Ígūsāya ãārīburire sērēbosa odo, gajerogue waakōāmi doja.

*Sugʉ maamʉ wári doebiri opagʉ Jesús merã werenídea
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)*

16 Purʉ sugʉ maamʉ Jesús pʉrogue eja, īgʉrẽ sérẽñami:

—Óāgʉ buegu, yʉ ūmʉgasigue perebiri okari opadʉagu, ¿Ñeéno õārīrẽ irigʉkuri? ārīmi.

17 Jesús īgʉrẽ ārīmi:

—¿Nasirigu yʉre: “Óāgʉ āārā”, ārīrĩ? Marīpʉ sugʉta õāgʉ āārīmi. Mu ūmʉgasigue perebiri okari opadʉagu, Marīpʉ dorerire irika! ārīmi.

18 Īgʉ irasū ārīmakʉ pégu, maamʉ āsū ārī sérẽñami doja:

—¿Dií gapʉre irigʉkuri? ārīmi.

Jesús īgʉrẽ yʉjumi:

—Masakare wējēbirikōāka! Gajigʉ marāpo merã ñerõ iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarẽ ārīgori merã werebirikōāka! **19** Mʉpʉ, mʉpore goopeyari merã bʉremuka! Mu basi mařōsūta mu puro āārīrẽ mañka! ārīmi.

20 Īgʉ irasū ārīmakʉ, maamʉ Jesúre ārīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majīgʉgueta neō tarinʉgābiribʉ yʉ. ¿Ñeéno dʉyari, yʉre yʉ irinemoburi? ārīmi.

21 Jesús īgʉrẽ ārīmi:

—Mu, Marīpʉ ūrō īgʉ dorerire iripeoduagu, mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare bo-porārẽ sīka! Irasirigu ūmʉgasiguere wári õārī opagʉko. Irasiri odo, yʉ merã aarika! ārīmi.

22 Īgʉ irasū ārīmakʉ pégu, maamʉ īgʉ wári oparire mañsa, buro bujawereri merã waakōāmi.

23 Ígū b̄jawereri merā waamakū īāgū, Jesús ḡhare ígū buerārē ãrīmi:

—Diayeta m̄sārē werea. Wári doebiri oparārē Marīpu ūmugasigue ãārīgū ígūyarārē doreroguere waamakū diasagoráa. **24** M̄sārē dupaturi werea. Camellu awiru gobegārē ñajātariweremasibirkumi. I nemorō wári doebiri opaḡure Marīpu ígūyarārē doreroguere waamakū diásáa, ãrīmi.

25 Ígū irasū ãrīmakū pérā, ḡua ígū buerā péguka, ãsū ãrī gāme sērēñabu:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā ígū p̄urogue waamurā ãārībokuri? ãrību.

26 Jesús ḡhare ïā, ãrīmi:

—Masaka ígūsā basi ígūsā iriri merā Marīpu p̄urogue waamasibema. Marīpu dita masakare ígū p̄uro ãārīmurā waamakū irimasími. Ñārīpererire irimasími, ãrīmi.

27 Ígū irasū ãrīmakū pégū, Pedro ígūrē ãrīmi:

—Ḡua Opu, ḡua m̄rē t̄uyarā, ãārīpererí ḡua opadeare pípeokōdabu. Irasirirā ḡua gapu, ¿ñeénorē oparākuri? ãrīmi.

28 Jesús ḡhare ãsū ãrī ȳyjumi:

—Diayeta m̄sārē werea. I ūmū peredero p̄urū ãārīpererí maama gorawayuripoe yu ãārīpererā t̄igū ūmugasi gosewasirirogue Opu doarogue doagukoa. Yu iro doamakū, m̄sāde yure t̄uyarā, pe mojōma pere su gubu peru p̄erēbejari oparā doarigue doarākua. Irasirirā m̄sā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu Peru p̄erēbejari buri marārē dorerākua. **29** Yu merā waarā, ígūsāya wiirire, ígūsā pagupürārē, pagusāmarārē, p̄ürārē, ígūsāya pooerire pípeorā, wári õārī wajatarākuma.

Ígūsā iro dupuyuro opaderosū cien nemorō opanemorākuma. Irasū ãārīmakā Marīpā merā perebiri okari oparākuma. ³⁰ Wárā daporare oparā ãārīrā, puruguere ubu ãārīrā dujarākuma. Wárā daporare ubu ãārīrā gapā, puruguere oparā ãārīrākuma, ãrī weremi Jesús għare īgħi buerārē.

20

Jesús igui pooe moārā keori merā buedea

¹ Irasirigħ dupaturi Jesús keori merā buemi doja:

—Marīpā ūmugasigue ãārīgħu īgħayarārē doreri āsū ãārā. Sugħi igui pooe opu boyodujimejāri poe īgħaya pooere moāmurārē siiugħi waakumi. Āsū ārīkumi: ² “Sunu moārī waja suti niyeru ti wajarigħu”, ārīkumi īgħusārē. Puru īgħusārē īgħuya pooegħue moādoregħi iriu kumi. ³ Puru goeripoe dupuyuro nueve hora ãārīmakā, makā dekogue waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi. ⁴ Īgħusārē bokaja, ārīkumi: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigħu”, ārīkumi. Irasirirā īgħuya pooegħue moārā waakuma. ⁵ Puru pooe opu goeripoe ãārīmakā, nħamika tres hora ãārīmakiddere gajerārē moādorekumi doja. ⁶ Puru nħamikagħe cinco hora ãārīmakā, makā dekogue waakumi doja. Irogħe eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, īgħusārē sérēñakumi: “Nasirirā dapagħarē moābirikererā doaneākōārī mħasā?” ārīkumi. ⁷ “Neħi sugħi għare: ‘Moārā waaka!’ ārībħirami”, ãrī yujiukuma. Irasirigħ pooe opu īgħusārē: “Musāde yaa pooere moārā waaka!

Keoro wajarigura”, ãrkumi. Irasirirã ïgsâde ïgyá
pooere moãrã waakuma.

8 ’Abe ñajãripoegue ããrimak, pooe opu ïgyá
pooere siiu moãgurẽ ãsu ãrkumi: “Moãrãre siiu,
moãrã ejatnunerre wajaripurori, ïgsâ ejaburi
dupuyuro ejanerrẽ wajari odo, ejapurorianerrẽ
wajaritnuka!” ãrkumi. **9** Irasirigu, cinco hora
ããrimak moãnugânerrẽ sunu moãri wajataropp
suti niyeru ti wajarikumi. **10** ïgu irasu wajarimaku
ïärã, moãpurorianerrã: “Ga gapure ïgsâ nemorõ
wajarigkumi”, ãri güñadikuma. ïgsâdere surosuta
wajariköâkumi. **11** Irasu wajarimaku ïärã, pooe
opu merã gua, ïgurẽ ãrkuma: **12** “Iisã ga purgue
ejanerã gapu su horata moãama. Ga gapu sunu
õärõ moãneäköâbu. Buro abe asiripoe moãbu. Ga
irasu moãneäkerepuru, surosu wajariköâbu mu”,
ãrkuma. **13** ïgsâ irasu ãrimak pégu, pooe opu gapu
sugu ïgsâ watope ããrigãre ãrkumi: “Yu merãmu,
yu murẽ ñerõ irigu meta yáa. Yu murẽ: ‘Suti
niyeru ti wajarigura’, ãrimak pégu: ‘Jáu’, ãrabu mu.
Irasirigu yu ãraderosu ta murẽ keoro wajariabu.
14 Irasirigu yu wajariadeare ãí, waaköâka! ïirẽ
mu purgue ejadidere murẽ wajariaderoppata wa-
jarigura. **15** I yaa niyeru ãärã. Irasirigu yu gäâmerõ
wajarimasia. Gajerrẽ yu õärõ simak ïágu, ¿yure
ïäturiri mu?” ãrkumi pooe opu.

16 ’I keori ãärõsuta Maripu ïguyarã
ãäripurorinerrẽ, ïgsâ puru ïguyarã ãärõradere
surosu õärõre sigukumi, ãri weremi Jesús guare.

*Dupaturi Jesús ïgã boaburire weredea
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)*

17 Jesús Jerusalén waarí maague waagú, għare pe mojōma pere su għiblu Peru pērēbejarā ļgħi buerarré gaġjerā pēberogue siiuwāgħā, ārīmi:

18 —Öārō péka! Marī Jerusalēgue waara yáa. Irogue yu āārīpererā tīgħi, paia oparāguere, irasū āārīmakū Moisés gojadea buerimasāguere wiasugħukoa. ļgħisā yure: “Boaburo”, ārīrākuma.

19 Irasirirā judío masaka āārīmerāguere yure wiċċarākuma. ļgħisā yure bariċċa, tārā, curusague pābiatú wěj-ċarākuma. ļgħisā yure wěj-ċadher pħarr, u renu waaro merā masagħukoa, ārīmi Jesús.

*Santiago, Juan pago Jesúre sérēdea
(Mr 10.35-45)*

20 Pħarr Zebedeo marāpo igo pūrā Santiago, Juan merā Jesús pħarogue eja, ļgħi rē sérēbo nnadukupuri merā ejamejāmo.

21 Igo irasirimakū, Jesús igore sérēñami:

—¿Neenorē għāġmeri mhu? ārīmi.

Igo ļgħi rē yujiġi:

—Mu, Opu nħajgħu, l'isā yu pūrā pērārē mu merā doremurā sóoka! Sugħire mu diaye gapu, gajigħi re kúgapu doadoreka! ārīmo Jesúre.

22 Igo irasū ārīmakū pégħi, Jesús igo pūrārē ārīmi:

—Mu sā yure sérērīrē pēmasi bea. Yuhu bħarro nferō tarigħukoa. ¿Yuhu nferō tarirosu mu sāde nferō tarirā, bokati īxrākuri? ārīmi.

İlgħisā yujiġi:

—Bokat iñukk ārīko, ārīma.

23 Jesús ļgħisārē ārīmi:

—Diayeta āārā. Yuhu irirosu mu sāde nferō tarigħukoa. Yuhu gapu mu sārē yu diaye, kúgapu doamurārē bejmasi bea. Yuhu āmusiadi āārīmí

irire. Irasirirā īgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, ãrīmi.

²⁴ Gua pe mojōmarā īgū buerā gapu Santiago, Juan īgūsā Jesúre sērērīrē pérā, īgūsā merā guabu.

²⁵ Gua guamakā īgū, Jesús ãārīpererārē guare siiu neeō, ãsū ãrī weremi:

—I nikū marā oparā Marīphare bāremumerā gapu īgūsāyārārē dorerā, turaro merā dorema. īgūsā doka marāde irasūta dorema. Irire masia māsā. ²⁶ Māsā tamerā īgūsā irirosū iribirikoa. Māsā watopeguere opu ãārīduagu, māsārē moāboegu irirosū ãārīburo. ²⁷ Sugu māsā watopegue ãārīgū, gajerā nemorō ãārīduagu, moāboegu irirosū ãārīburo. ²⁸ Yude irasūta ãārā. Yū ãārīpererā tīgū masaka yure iritamuburo, ãrīgū meta aaribá. Yū gapu īgūsārē iritamugu aaribá. Irasirigū wárā masakare yu boari merā īgūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarigú iribu, ãrīmi Jesús guare.

*Jesús pérā koye īāmerārē taudea
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)*

²⁹ Puru Jericógue ãārānerā gua wirimakā, wárā masaka Jesúre tuyama. ³⁰ Gua waari maa turo, pérā koye īāmerā doama. Jesús iro tariwāgārīrē péñarā ãsū ãrī gainíma:

—Gua Opu, David parāmi ãārīturiagu, guare bopoñaka! ãrīma.

³¹ īgūsā irasū ãrī gainímakā, masaka gapu īgūsārē: “Toeaka!” ãrīma. īgūsā irasū ãrīkerepuru, īgūsā gainíadero nemorō gainínemoma:

—Gua Opu, David parāmi ãārīturiagu, guare bopoñaka! ãrīma.

32 Ígūsā irasū ãrīmakū pé, Jesús dujanugāja, Ígūsārē siiu, ãsū ãrī sērēñami:

—¿Ñeénorē yu mūsārē irimakū gāãmerī? ãrīmi.

33 —Gua Opu, guare koye ïāmakū irika! ãrī yuþjuma.

34 Ígūsā irasū ãrīmakū, Jesús Ígūsārē bopoña, Ígūsāya koyere moãñami. Ígū moãñamakūta, ïákõâma. Irasirirā Jesúre tuyama.

21

Jesús Jerusalēgue ejadea

(*Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19*)

1 Gua Jesús merā Jerusalēgue ejaburo dupuyuro Betfagé wāikuri makāgue ejapuþoribá. Betfagé, buúru Olivos wāikuri buúru puro ãäríbá. Jesús irogue ejagu, gua merāmarā pērārē **2** ãsū ãrī iriumi:

—Si makā marī bokatíürō ãäríri makāgue waaka! Irogue ejarā, burra Ígūsā sianúadeore majígū merā bokajarāko. Ígūsārē bokajarā, Ígūsā siadeadare kura, ãrīka! **3** Muþārē: “¿Nasirimurā Ígūsārē kurari?” ãrīmakū pérā: “Marī Opu gāãmeami. Dapora wiagukumi doja”, ãrīka! ãrī iriumi.

4 Ire irasū irigu, Maríþuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Æsū ãrī gojadi ãärímí:

5 Jerusalén marārē ãsū ãrī wereka: “Muþā Sión* marā ïáka! Muþā Opu muþā purogue muþārē iritamugū aarími.

* **21:5** Zacarías 9.9: Iriþogue marā Jerusalén wāikuri makārēta “Sión” ãrīnerā ãärímá.

Ubu ãārīgū irirosū burra majīgū weka peyawāgārimi”, ãrī gojadi ãārīmí.[☆]

6 Irasirirā Jesús iriuancerā iri makāgue waa, ïgū iridoreaderosūta iriñurā. **7** Burrore, pago merā Jesús purogue ãijamakū, guaya surí weka-marē túwea, ïgūsā weka peobu. Għa irasiri-adro pħru, Jesús, majīgū wekague mħaribejami. **8** Mħaribea, Jesús Jerusalēgue peyawāgāmakū īārā, masaka wárā ïgħusāya weka sāñarī suríre túwea ãi, ïgħi waarí maarē sēopídupuyuma ïgħi rē bħremurā. Irasū ãārīmakū, gajerā yuiku dħapuri pūrikurire diti ãi, maarē pídupuyuma, ïgħi waarí maa oħarr maa ãārīburo, ãrīrā. **9** Irasirirā ïgħi dupuyuro waarā, ïgħi pħru tħayarā ãsū ãrī gainíma:

—Opu David parāmi ãārīturiagħure u sħayari sīrā! Ī Ħaripu marīrē taugħi iriudi oħarrō aariburo. Marīpħure: “Oħtaria mu ãārīpererā Opu umiegħasigue ãārīgū”, ãrī, u sħayari sīrā! ãrīma.

10 Jesús Jerusalēgue ejamakū, irogue ãārīrā īägħukapereakōāma. Wárā ïgħisā basi ãsū ãrī għame sérēñama:

—Noa ãārīrī? ãrīma.

11 Gajerā masaka yujhuma ïgħisārē:

—Ī Ħaripħu ya kerere wereġu Jesús wālkugħu ãārīmi. Galilea nikumha makā Nazaretmu ãārīmi, ãrīma.

*Jesús Marīpħu wiigħue duarārē béowiudea
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

12 Pħru Jesús Marīpħu wiigħue ñajāmi. Njajja, doebiri duarārē, ïgħisā duarire wajarirādere bokajgħu, ïgħisārē bēowiumi. Niyeru gorawayur imasāya

---

[☆] **21:5** Zac 9.9

niyeru sāñarī kūmarīrē yomeéwiunokōāmi. Bu-jare dua doanírāya doaripērīdere irasūta irimi. 13 Ígūsārē ãsū ãrīmi:

—Marīpū Ígūya werenírī gojadea pūgue ãsū ãrīdi ãārīmí: “Yaa wii, yure būremurā yure sērērī wii ãārā”, ãrīdi ãārīmí. Muśā gapu yajarimasāya wii irirosū ãārīmakū yáa, ãrīmi.

14 Jesú Marīpuya wiigue ãārīripoe koye ïāmerā, waamasímerāde Ígū pūrogue ejama. Ígūsā ejamakū ïāgū, Ígūsārē taumi. 15 Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā gapu Ígū turari merā iri ìumakū ïārā, iri wiigue majīrā Ígūrē: “Opu David parāmi ãārīturiagū õātaria mu”, ãrī gainímakū pérā, Ígū merā guama. 16 Irasirārā Jesúre ãsū ãrīma:

—¿Ílsā majīrā ãrīrīrē péri mu? ãrīma.

Jesú yujumí:

—Péa. ¿Marīpuya werenírī gojadea pūrē ire bue-biriri muśā? Æsū ãrī gojasūdero ãārībú:

Mu majīrārē, mirīrāgārē õārō usuyari merā murē bayapeomakū iribū, ãrī gojasūdero ãārībú, ãrīmi Jesú Ígūsārē. [⊕]

17 Irasū ãrī odo, Ígūsārē béo wāgā, Betania wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue eja, kārīmi.

*Jesú higuera ñañugāmakū iridea
(Mr 11.12-14, 20-26)*

18 Gajinu boyoripoe Jesú Jerusalēgue goedujáagu, uaboakōāmi. 19 Irasū uaboagu, maa turo nídi higuera wāikudire ïāgū, irigu dákare ãmagú waadimi. Duka marību irigu gapu. Pūrī dita ãārībú. Duka marīmakū ïāgū, Jesú ãsū ãrīmi:

[⊕] 21:16 Sal 8.2

—Igu yuku neõ dupaturi dakakubirikoa, ãrimi.

Ígu irasu ãrirí meräta, irigu ñañngäköåbu. 20 Irigu irasu waamaku ïärra, gua ígu buerä ïägukaköåbu.

—¿Nasiriro mata irigu ñañaköäri? ãri sërénabu Jesúre.

21 Jesús guare yujumi:

—Diayeta musäre werea. Musä: “Marípu ãsu irimasibirikumi”, ãri güñarö marírö ïgüre büremurä, yu irigure ñañmaku iriaderosu musäde irimasíräkoa. Irigure yu iriadero nemorö diasarire irimasíräkoa. Irasirirä Marípure: “I buúrure dia wádiyague béoka!” ãrimaku, musä ãrirösüta waarokoa. 22 Musä Marípure büremuriü merä sërémaku, musä sërérösüta Marípu musäre irigukumi, ãrimi Jesús.

*Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noã murë doreri?”
ãri sërénadea*

(*Mr 11.27-33; Lc 20.1-8*)

23 Puru Jesús Marípuya wiigue ñajämi. Ígu irogue bueripoe paía oparä, gajerä judío masaka murä ïgü purogue waa, ïgüre sërénama:

—¿Noã murë doreri, mu irire irasirimaku? ¿Noã murë: “Ãsu irika!” ãrirí? ãrima.

24 Jesús ïgüsäre yujumi:

—Yude musäre sërénagura. Musä yujumaku, yude musäre yujugura. 25 Juan masakare deko merä wäiyemaku, ¿noã ïgüre wäiyedoregu iriuri, Marípu, o masaka? ãrimi.

Ígu irasu ãrimaku péra, ïgüsä basi ãsu ãri gäme wereníma:

—¿Naásu ãri yujuräkuri marí? “Marípu Juäre doredi ãärimí”, marí ãrimaku, Jesús marírë:

“¿Nasirirā īgū weredeare b̄remubiriri m̄sā?” ārībokumi. ²⁶ Āārīpererā masaka: “Juan Marīpuya kerere weredupuyudi āārīmí”, ārī gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmá”, ārīmakū, masaka marī merā guabokuma, ārīma. ²⁷ Irasirirā Jesúre āsū ārī yujuma:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea, ārīma.

Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús īgūsārē ārīmi:

—M̄sā yure: “¿Noā m̄hrē irire iridoreri?” ārī sērēñadeare yude m̄sārē yujubea, ārīmi.

Jesús sugū pūrā pērā keori merā buedea

²⁸ Jesús irasū ārī odo, īgūsārē keori merā buemi:

—¿Naásū ārī gūñarī, yū āsū ārī weremakū pérā? Sugū pērā pūrā opakumi. Sugure āsū ārīkumi: “Makū, igui otedea pooegue moāgū waaka!” ārīkumi. ²⁹ “Waabea”, ārī yujukumi. Pūru: “Waagura”, ārī gūña, pooegue moāgū waakumi. ³⁰ Pūru īgūsā pagū gajigū īgū magū pūro waakumi. Īgū ārāderosūta īgūdere: “Pooegue moāgū waaka!” ārīkumi. Īgū: “Jáu”, ārīkeregū, waabirkumi. ³¹ ¿Nií gapū pagū dorerire iriyuri? ārī sērēñami Jesús.

—Īgū moādorepūrōriadi gapū iriyupū, ārī yujuma.

Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

—M̄sārē diayeta werea. M̄sā romano marā opūre niyeru wajaseabosarimasārē, ūma merā gāmebira wajatarimasā nomerē: “Nerā āārīma”, ārīkeregū, īgūsā gapū m̄sā nemorō Marīpū īgūyarārē doreroguere waarakuma. ³² Juan masakare wāiyedi m̄sārē: “Āsū irika, Marīpū dorerire irirā!” ārī buegū aarikeregū, m̄sā īgū

buerire neõ bremubirib. Íisã romano marã opure niyeru wajaseabosarimasã, ãma merã gãmebira wajatarimasã nome gapu ígã buerire pérã, irire bremuma. Ígãsã irasirimak ïäkererã, mäsã gapu mäsã ñerõ iririre bujawere, mäsã gñiaríre neõ gorawayubirib. Ígã buerire neõ bremubirib, ãrõmi Jesús.

*Jesús ñerã moãrã keori merã buedea
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)*

³³ Jesús dupaturi ãsã ãrõ werenemomi:

—Gaji keori merã yu weremaké péka doja! Sugu masaku íguya nikürê pooe opakumi. Iri pooere iguidarire otekumi. Ote odo, iri pooe tñore sãrísãkõakumi. Iro ùtäyegue igui kùrabipiri gobere irikumi. Wii ãmarí wiigärê irikumi, iri pooere korerã õärõ ïä koreburo, ãrígã. Irasiri odo, gajerärê iri pooere wayukumi. “Yaa oteri dükare deko merã sñrako, yu mäsärê iri pooere wayuri waja”, ãrïkumi. Irasã ãrõ odo, gajerogue waakõakumi. ³⁴ Puru igui ñíripoe ejamak, ígürê moãboerärê íguya pooere moãrã pürogue íguya oteri dükare deko merã sñredoregu iriukumi. ³⁵ Iri pooere moãrã gapu ígã iriuanerã irogue ejamak ïäärã, ígãsärê ñerõ irikuma. Sugure buro pá, gajigure wëjë, gajigure ùtäyeri merã deakuma. ³⁶ Ígãsã irasiriadear pég, iri pooe opu gajerã ígürê moãboerärê ígã iriupurorianerã nemorõ iriukumi. Ígãsã ejamak ïäärã, iri pooere moãrã ígãsädere irasüta ñerõ irikuma doja.

³⁷ ’Ígãsã irasiriadero puru, pooe opu ígã magürê iriukumi. “Yu magã gapure bremurákuma”, ãrõ gñadikumi. ³⁸ Iri pooere moãrã gapu ígã magã

ejamakā īārā, īgūsā basi āsū ārī gāme wereníkuma: “Ī pūruguere i pooere opabu āārīmi. īgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i pooere oparākoa”, ārīkuma. ³⁹ Irasirirā īgūrē ñeā, pooe t̄hrogue āīwāgā, wējēbéokōākuma, ārīmi Jesús.

⁴⁰ Irasū ārī odo, judío masaka oparārē sērēñami:

—Iri pooere moārā īgā magūrē wējēadero pāru, pooe opū irogue ejagū, ¿nasirigukuri īgūsārē? ārīmi.

41 Igūrē yujuma:

—Ígūsā ñerärē bopoñarō marírō wějékōägukumi. Puru gajerärē íguya pooere wayugakumi. Ígūsā gapu ígū igui oteri dákare deko merā ígürē sîrâkuma, árîma.

42 Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi īgūsārē:

—¿Musā Marīphya werenírī gojadea pūrē ire
buebiriri? Åsū ãrī gojasúdero åãrībá:

Suye ūtāye wii iririmasā īgūsā béoadeaye merā gajigʉ gapʉ ðārō turari wii irigʉkumi.

Marīpu irasiridi äärīmí. Marī ïgū irasirideare iäärä:

“Õätaria”, ãrī gũñáa, ãrī gojasüdero ããrībú. ☪

⁴³ Iraśirigu musārē werea yu. Marīpu īgūyarārē dorerogue āārīmurārē īgū ūārī sīrīrē musārē sībirikumi. Musārē īgū sīboadeare gajerā īgū dorerire irirā gapure sīgukumi. ⁴⁴ Sugu iūtāye weka meémejāgu, mtākōāgukumi. Iūtāye gapu īgū weka meébejaro, īgūrē ūārī pogagāgue meémutūbēokōārokua, ārīmi Jesúš. ((Jesúš i keori merā weregu: “Sugu yure gāāmеби wajamoāsūgukumi”, ārīgū irimi.))

✡ 21:42 Sal 118.22-23

45 Paía oparā, fariseo bumarā iri keori merā Jesús irasū ãrī weremakā pérā: “Marírē ãrīgū irasū ãrlkumi”, ãrīñurā. **46** Irasirirā ïgūrē ñeãduadiñurā peresu irimurā. Irasū ñeãduakererā, ãsū ãrī gūñañurā: “Masaka Jesúre: ‘Maríphya kerere weredupuyugú ãärími’, ãrīma”, ãrīñurā. Irasirirā ïgūsārē güisñā, Jesúre ñeãmasibiriñurā.

22

Jesús sugʉ mojōsiari bosenʉ iriri keori merā buedea

1 Jesús dupaturi gaji keori merā ïgūsārē buen-emomi. Ñsū ãrīmi:

2 —Maríphʉ ñmʉgasigue ãärīgū ïgūyarārē doreri ãsū ãärā. Su nikū marā opʉ ïgū magū mojōsiari bosenʉ irikumi. **3** Irasirigʉ opʉ ïgūrē moäboerārē: “Yʉ magū mojōsiari bosenʉ ïärā aarika!” ïgū ãrīnerārē siiudoregʉ iriukumi. ïgūsā siiumakā ïgūsā gapʉ: “Waabea”, ãrīkōäkuma. **4** Irasirigʉ opʉ gajerā ïgūrē moäboerārē iriukumi doja. “Yʉ si-iunerařē ãsū ãrī wererā waaka: ‘Yure moäboerārē yaarā wekuare, gajerā yaarā ejorā õärō diíkʉrārē wējēdoresiabʉ. Äärīpereri yʉ magū mojōsiari bosenʉ baaburi ãmu odosiabʉ. Irasirirā: Bosebaarā aarika!’ ãrī wereka ïgūsārē!” ãrī iriukumi.

5 ïgū siunerařē gapʉ irire pékererā, bosenʉrē ïärā waabirikuma. Sugʉ ïgūya pooegue waakōā, gajigʉ ïgū moärīrē ïgū waakōäkumi. **6** Gajerā gapʉ opʉre moäboerārē ñeā, pá, wējēbéokōäkuma. **7** ïgūsā irasiririre pégu, opʉ bʉro guakumi. Irasirigʉ ïgūyarā surarare iriukumi, ïgūsārē wējēanerārē wajamoädoregʉ. Irasirirā ïgūyarā surara ïgūsārē

wējēpeokōā, īgūsāya makārē soebéokōākuma. ⁸ Puru opu gajerā īgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Yu magū mojōsiari bosenūmarē āmusiabu. Yu siiunerā gapu ñerā āārīsīā, aaribirikuma. ⁹ Irasirirā āārīpererā makā dekoma maarīgue āārīrārē mūsā bokajarārē siiurā waaka!” ārīkumi. ¹⁰ Īgū irasū ārīmakū, īgūrē moāboerā waa, āārīpererā īgūsā bokajarārē: ñerārē, õārārē siiu, opuya wiigue āākuma. Irasirirā, īgū bosenū iriri taribure uturiakōākuma.

¹¹ ’Puru opu īgūsārē īāgū ñajāgū, sugure mojōsiari bosenūma suríro sāñabire īākumi. ¹² Irasirigū īgūrē āsū ārī sērēñakumi: “Yu merāmu, ḡnasirigu mojōsiari bosenūma suríro sāñabirikeregū, ñajāriari mu?” ārīkumi. Īgū irasū ārī sērēñamakū pégu, īgū gapu yujubirikumi. ¹³ Īgū yujubirimakū īāgū, opu īgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Īrē ñeā, īgūya mojōrīrē, guburidere sia, āi wiria, naītīārōgue īgūrē bēorā waaka! Irogue buro pūrīsūgū īgūya guikare kūrīduútú oregukumi”, ārīkumi, ārī weremi Jesús.

¹⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Ī opu keori irirosū Marīpu wárā siiukerepuru, īgū beyerā gapu mérāgā āārīma, ārīmi.

*Romano marā opu masakare niyeru
wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Jesús irasū ārādero puru, fariseo bumarā waakōāma. Īgūrē weresādharā: “Īgūrē diaye yujubirimakū irimurā ire sērēñarā!” ārī gāme wereníñurā. ¹⁶ Irasirirā surāyeri īgūsā buerire tħayarārē, Herodeya bumarā merā Jesús purogue iriuñurā. īgūsā Jesús purogue ejarā, īgūrē ārīma:

—Buegħ, għa mħ iririkurire masīa. Mħ ārīgatoro marīrō werenia. “¿Naásū għuñarī masaka yure?” ārī għuñarō marīrō Marīpħuare diayeta īgħus-sar ħuea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē sħurosūta īċċa. ¹⁷ Irasirigħu guare wereka! ¿Naásū għuñarī mħ? Romano marā opa marīrē niyeru wajasearire marī wajarimak, ċċid-dagħi, o däbberi? ārīma Jesúre.

¹⁸ Jesús gapu īgħusā īgħiġi ħerō iridħarire masīsī, āsū ārīmi:

—Irigatorikurā āārā mħsā. ¿Nasirirā yure ħerō yujiġi mak, īridħari mħsā? ¹⁹ Niyeru tire mħsā romano marā opa wajakburi tire āix-rika! ārīmi.

Īgħi irasū ārīmak, pérā, sunn moħri waja wajtaropā wajakburi tire āix-ja. ²⁰ Īgħusā iri tire ājjamak, īgħus-sar ħsej-niemi:

—I tiguere, ċċi no ġu diapu keori, no ġu wāi tuuyari? ārīmi.

²¹ —Romano marā opa diapu keori, īgħiġa wāi ta tuuyáa, ārī yujiġi.

Īgħusā irasū ārīmak, pégħi, Jesús īgħus-sar āsū ārīmi:

—Iro mer ċiż-żon marā opa diapu keori, īgħiġi sħekk! Marīpħuare gapu, Marīpħuare sħekk! ārīmi.

²² Īgħi irasū ārīmak, pérā, pégħi, īgħiġi piriwāgħ kōdha.

Saduceo bumarā, Marīpħu boanerār ħsej-niemi
Jesúre sħer-ġaddeha

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Irinurēta surayyeri saduceo bumarā Jesús purogue ejama. Īgħusā: “Masaka boanerāgħu masabirkuma”, ārī bu remurā āārīmá. Irasirirā Jesúre āsū ārīma:

24 —Buegu, Moisés ãsū ãrīdi ãārīmí: “Sugu marāpokudi pūrā marīkeregu ïgu marāpore boaweomaku, ïgu pagumu igore dūunorēgukumi. Irasirirā, igo merā ïgu pūrākurā, ïgu tīgu dagu pūrā irirosūta ãārīrākuma”, ãrīdi ãārīmí. **25** Iripoegue gua watopeguere sugu pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ãārīlunanerā ãārīmá. ïgsā tīgu gapu marāpoku, pūrā marīguta boakōāyupu. Irasirigu ïgu dagu dokamuta ïgu marāpo ãārīdeore dūunorēyupu. **26** ïgsā ïgu tīgu dagu irirosūta pūrā marīguta boakōāyupu. ïgsā pērā dokamude pūrā marīguta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boaperekōāñurā. **27** ïgsā puru ïgsā marāpode boakōāyupo pama. **28** ïgsā su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā ãma ãārīpererā igore marāpokuñurā. Irasirirā boanerā masāmaku, ñiíno marāpogora ãārīgokuri? ãrī sērēñama.

29 Jesus ïgsārē yujumi:

—Musā diaye gūñabea. Marīpuya werenírī gojadeare, Marīputuraridere masubea. **30** Boanerā ïgsā masādero puru, ïgsā ûmugasigue Marīpure wereboerā irirosū ãārīrākuma. Irogue marāpokubirkuma. ïgsā pūrā nomedere nomesubirkuma. **31** ¿Marīpuya werenírī gojadea pūgue boanerā ïgsā masāburire musā buebiriri? Æsū ãrīdi ãārīmí: **32** “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opu ãārā”, ãrīdi ãārīmí. Irasirirā ïgsā boanerā ãārīkererā, Marīpu merā okarā ãārīma. Irasirigu Marīpu okarā Opu ãārīmi. Boanerā neõ dupaturi masābirikõāmurā Opu ãārībemi, ãrīmi Jesus.

33 ïgu irasū ãrīmaku pérā, masaka: “Oãrō buemi”,

ãrī pégakakōāma.

*“¿Dií gapu Marípu doreri gaji doreri nemorō ãäríri?” ãrī sérēñadea
(Mr 12.28-34)*

³⁴ Jesús saduceo bumarārē ìgūsā ìgūrē sérēñanemomasibirimakū iririre pérā, fariseo bumarā nerēma. ³⁵ Irasirigū sugu ìgūsā merāmu, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre diaye yujubirimakū iridagū, ãsū ãrī sérēñami:

³⁶ —Buegu, ¿dií gapu Marípu doreri gaji doreri nemorō ãäríri? ãrīmi.

³⁷ Jesús ìgūrē yujumi:
—Muya yujupūrā merā, mā ãärírikuri merā, ãärípereri mā gūñarī merā Marípu re mā Opure maïka! ³⁸ I doreri, gaji nemorō ãärítarinugārī ãärā. ³⁹ I doreri paruma ãsū ãrā: “Mā basi maírōsūta mā puro ãärírārē maïka!” ⁴⁰ Marí i pe dorerire irirā, ãärípereri Moisés doredeare, Marípuya kerere weredupuyunerā buedeare irirā yáa, ãrīmi Jesús.

*“¿Noā parāmi ãäríturiagū ãäríri Cristo?” ãrī sérēñadea
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)*

⁴¹ Fariseo bumarā irogue nerēanerā ãäríripoe Jesús ìgūsārē sérēñami:

⁴² —¿Naásū gūñarī māsā Cristo, Marípu iriudire?
¿Noā magū ãäríri ìgū? ãrīmi.

—Cristo, David parāmi ãäríturiagū ãärīmi, ãrī yujuma.

⁴³ Ìgūsā irasū ãrīmakū pégū, Jesús ìgūsārē ãrīmi:

—David, Cristo ñekü ãäríkeregħu, ḥnasirigu Őāgħu deyomarīgħu īgħiġre werederederosūta Cristore: “Yu Opu ãärīmi”, ārīyuri? David āsū ārī gojadi ãärīmí:

44 Marīpħu yu Opure āsū ãärīmi: “Õõ, yu diaye gapu doaka, yu merā dorebu!

Irasiriripoe mħarrē īäeturirārē mu dorerire tarinugħānemobirimakū irigħura”, ãärīmi.[✳]

45 David, Cristo ñekü ãäríkeregħu, īgħiġre: “Yu Opu ãärīmi”, ārīdi ãärīmí. ḥNasirigu, Cristo, David parāmi ãärīturiagħu ãärīkerepħru, David īgħiġre irasū ãrīyuri? ãärīmi Jesùs.

46 Īgħi irasū ãrīrīrē pérā, neō īgħiġre yu jħumasibrima. Irasirirā güirā, īgħiġre dupaturi sérēñanemobrima.

23

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē īgħasā ñerō iririre weredea

(*Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47*)

1 Pħarru Jesús masakare, għa īgħi buerādere ãärīmi:

2 —Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, Marīpu Moisére doreri pídeare: “Āsū ārīħħaro yáa”, ārī wererā ãärīma. **3** Irasirirā īgħasā wererire oħrō iritħayaka mu-sā! īgħasā iririku ri gapu īäkū ībirkod-ħa! īgħasā wererosūta iribema. **4** Masakare dorerā: “Āsū irika!” ārīrā, īgħasārē gajino buro nukkari kōätärīrā irirosū ãärīmakū yáma. Masaka īgħasā dorerire bokatħiġibrikerepħru, īgħasārē neō iritamubema, īgħasā dorerire iriburo, ārīrā.

5 ’Masaka īämaka dita oħarrē iri īmuma. Marīpħu ya werenir īgħasā gojadea pūri sārī kūmarīgħa gajerāya

[✳] **22:44** Sal 110.1

nemorō eyari kūmarīgārē īgūsāya diapuserorire, īgūsāya dūkaridere siatúma, masaka īgūsārē: “Marīphuyare õārō masīma”, ārīdorerā. Irasū ãārīmakū, īgūsāya dipuru peyari gasirore gajerāya nemorō yoari yuradari opari gasirire peyama, masaka īgūsārē: “Marīphure būremutarima”, ārīdorerā. ⁶ Bosenarī ãārīmakū, oparā doarigue dita doaduama. Marī nerērī wiiriguedere ñajārā, õārī doaripērīgue dita doaduama. ⁷ Makā dekoguere masakare õārō būremurī merā īgūsārē bokatūrī õādoremakū gāāmema. Gajerārē īgūsārē: “Guare buerā ãārīma”, ārīmakū gāāmema.

⁸ ’Īgūsā irasū ārīkerephru, mūsā gapu masakare: “Mūsā guare buerā ãārā”, ārīdorebirikōāka! Mūsā sugu pūrāta ãārā. Yū mūsārē buegu suguta ãārā. ⁹ I ūmuguere neō sugu masakure: “Guapu ãārīmi”, ārībirikōāka! Ūmugasigue ãārīgū dita Marīpu ãārīmi*. ¹⁰ Neō sugu mūsā watopegue ãārīgūrē: “Marī opu ãārīmi”, ārībirikōāburo. Yū, Marīpu iriudi Cristo, suguta mūsā Opu ãārā. ¹¹ Mūsā watopegue ãārīgū gajerā nemorō ãārīgū, mūsārē moāboerimasū irirosū mūsārē iritamugū ãārīgukumi. ¹² Sugu īgū basi: “Gajerā nemorō ãārā”, ārī gūñagānorē Marīpu īgūrē ubu ãārīgū dujamakū irigukumi. Gajigu: “Gajerā nemorō ãārībea”, ārī gūñagū gapure Marīpu īgūsā opu ãārīmakū irigukumi.

¹³ ’Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā ãārā. Mūsā bueri merā masakare ūmugasigue Marīpu

---

* **23:9** Jesús irire ãārīgū: “I ūmuguere neō sugu masakue Marīpu ãārīnigū irirosū mámi”, ārīgū irimi.

Íg̃ayarārē dorerogue waabonerārē kāmutarā yáa. M̃usāde iroguere waabirikoa. Gajerā iroguere waad̃arād̃ere kāmutáa. Irasirirā ñerō tarirāko.

14 'M̃usā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorik̃urā aārā. Wapiweyarā nome wajamomakū īā, Íg̃usāya wiire ūmanokōāa. Íg̃usārē bopoñabirikererā, yoaripoe Mar̃ipure sērē ìmugatoa, masaka m̃usārē: "Mar̃ipure ðārō b̃uremuma", ařiburo, ařirā. Irasirirā ñerō tarirāko. Mar̃ipu m̃usārē gajerā nemorō wajamoāg̃ukumi.

15 'M̃usā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorik̃urā aārā. Dia wádiyague taribuja, yoaroma makārīgue m̃usā bueri t̃yabure aāmarā waáa. Íg̃urē boka, m̃usā bueri merā Íg̃urē m̃usā nemorō perebiri peamegue waabu aārīmakū yáa. Irasirirā ñerō tarirāko.

16 'M̃usā koye ïāmerā gajerārē t̃ād̃upuyuwāg̃amas̃imerā irirosū masakare Mar̃ipuyare keoro buebea. Irasirirā ñerō tarirāko. Íg̃usārē aāsū aři buea: "Sug̃u: 'Mar̃ipuya wii merā aāsū irig̃ura', aři wā̃ipeodeare iribirimakū, waja opabemi", ařā. Idere aāsū aři buea: "Gajigu: 'Mar̃ipuya wiima oro merā aāsū irig̃ura', aři wā̃ipeodeare iribirimakū, waja opami", ařā. **17** Koye ïāmerā irirosū Mar̃ipuyare diaye gūñamerā, pémas̃imerā aārā m̃usā. Mar̃ipu Íg̃aya wiire, iri wiima oro nemorō ðārī aārītarinug̃amakū yámi. Irasirigu mar̃irē, ¿dií gap̃ure b̃uremurī merā gūñamakū gāāmerī, orore, o Íg̃aya wii gap̃ure? **18** M̃usā idere aāsū aři buea: "Sug̃u: 'Mar̃ipuya wiima soepeoro merā aāsū irig̃ura', aři wā̃ipeodeare iribirimakū, waja opabemi", ařā. Idere aāsū aři

buea: “Gajigʉ: ‘Iri soepeoro weka peodea merā ãsū irigʉra’, ãrī wã̄ipeodeare iribirimakʉ, waja opami”, ãrā. ¹⁹ Koye ïāmerā irirosū Maríphuare diaye gũñamerā, pémasímerā ãārā mʉsā. Maríphu ïgʉya wiima soepeorore, marī iro weka peodea nemorō õārī ãārītarinugãmakʉ yámi. Irasirigʉ marírē, ñdií gapure bãremurī merā gũñamakʉ gãāmerī, soepeorore, o iro weka peodea gapure? ²⁰ Irasirigʉ sugʉ: “Maríphuya wiima soepeoro merā ãsū irigʉra”, ãrī wã̄ipeogʉ, ãārīpereri iri soepeoro weka peyari merādere wã̄ipeogʉ irikumi. ²¹ Sugʉ: “Maríphuya wii merā ãsū irigʉra”, ãrī wã̄ipeogʉ, Maríphu iri wiigue ãārīgã merādere wã̄ipeogʉ irikumi. ²² Sugʉ: “Umʉgasima merā ãsū irigʉra”, ãrī wã̄ipeogʉde, Maríphu irogue Opʉ doarogue doagʉ merādere wã̄ipeogʉ irikumi.

²³ 'Mʉsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikʉrā ãārā. Irasirirā ñerō tarirāko. Mʉsā oteri mʉtārīgã: menta, anís, comino wãikʉri baari morērīnorẽ sea neeõ, dãkawa, pe mojõma diruri irikoa. Sudiru Maríphuya wiigue ãñakoa, ïgʉ dorerire irimurā. Irasirikererā, iri nemorō õārī gapure iribea. Diayema iririre, gajerārē bopoñarī merā ïārīrē, Maríphure bãremurīrē neõ iribea. Irasirirā mʉsā oterire Maríphure sãduúro marírō diayemadere irika! Gajerārē bopoñaka! Maríphure bãremuka! ²⁴ Koye ïāmerā gajerārē tãdupuyuwãgãmasímerā irirosū masakare Maríphuare keoro buebea. ãārīpereri mʉsā doreri gapure irikererā, iri nemorō doreri gapure neõ iribea.

²⁵ 'Mʉsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo

bumarā irigatorikurā ãārā. Irasirirā ñerō tarirāko. Musā masaka iürōgue dita õärō irirā, soropa weka gapu dita õärō koeadeapa irirosū ãārā. Irasirirā musā basi wári opaduarā gajerāyare yajarā, iripa poekague koeña marīrpā gurari utariripa irirosū ãārā. ²⁶ Musā fariseo bumarā, koye īamerā irirosū, Marīphyare pémasímerā ãārā. Irasirirā musā gūñarīrē gorawayupurorika, soropa poeka gapure õärō koeadeapa irirosū ãārīmurā. Irasirirā, soropa weka gapudere õärō koeadeapa irirosū ãārīrāko.

²⁷ 'Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā ãārā. Irasirirā ñerō tarirāko. Musā masāgoberi irirosū ãārā. Masaka, iri masāgoberire ūtā majīrī boreri merā õärō wākādea majīrī merā biamakū īārā: "Õärō deyoa", ãrī īāma. Iri õärō deyokerepuru, poekague boanerāya gōärī, ãārīpereri ñerī boadea sāñakoa. ²⁸ Musāde i irirosūta ãārā. Masaka musārē īāmakū, õärā irirosū ãārā. Irasū ãārīkererā, poekague musā gūñarīguere ñerīrē opataria. Irasirirā irigatorikurā, ñerō iririkurā ãārā.

²⁹ 'Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā ãārā. Irasirirā ñerō tarirāko. Musā, iripoegue marā Marīphuya kerere weredupuyunerāya masāgoberire õärō ãmu. Gajerā õärō irinerāya masāgoberi weka weanúdeadere õärō ãmu. ³⁰ Āmu odo, ãsū ãrī werenía: "Marī ñekūsāmarā darā Marīphuya kerere weredupuyunerārē wējēnerā ãārīmá. Gua īgūsā ãārīdeapoegue ãārīnerā tamerā īgūsārē wējētamubiribokuyo", ãrā. ³¹ Musā irire irasū

ãrãrã, mäsä basita: “Gña Maríphya kerere weredupuyunerärë wëjënerä parämerä ãäríturiarä ãärä”, ãrãrã yáa. ³² Irasirirä mäsä ñeküsämarä ñerö iriphroriwágäriderosüta iriyuwarikükõäka mäsäde!

³³ ’Mäsä ñerö iririkurä ãña irirosü ãärä. Mäsä ñerö iriri waja Maríphya mäsärë peamegue béo burire neõ duribirikoa. ³⁴ Irasirigu yu mäsä purogue Maríphya kerere weredupuyurärë, ïgäyare masíräärë, mäsärë buerimasädere iriugura. Yu irasü iriukerepuru, mäsä gapu suräyerire wëjéräko. Gajerärë curusague pábiatú wëjéräko. Gajerärë mäsä nererí wiirigue tärä, noó ïgüsä waari makärí waamakä tuyagorenaräko ïgüsärë ñerö iriduarä. ³⁵ Irasirirä ãärípererä masaka õärärë wëjëdea waja, mäsä waja opáa. Mäsä ñeküsämarä Abel diayemarë iridire wëjéphrori wágäri rä, Zacarías Berequías magüguere wëjétünunerä ãärímá. Ígürë Maríphya wiima soepeoro Maríphya ãäríri taribu watopegue wëjënerä ãärímá. ³⁶ Diayeta mäsärë werea. Æärípererä ïgüsä wëjëdea waja dapora marä wajakurákuma.

*Jesús Jerusalén marärë bujawereri merä were-dea
(Lc 13.34-35)*

³⁷ ’Mäsä Jerusalén marä, Maríphya kerere weredupuyurärë wëjékõäa. Maríphya iriunerärë ûtäyeri merä dea wëjëa. Wári yu mäsärë ägäbo igo pürärë igoya këdüpuri merä neeönúrösü neeönú koredhadibü. Mäsä gapu yu irasü irimakä neõ gäämbebiribü. ³⁸ Irasiriro mäsä ãäríri makä,

béodea makā dujarokoa. ³⁹ Diayeta m̄usārē werea. Dapora merāta m̄usā yure īānemobirikoa. Purugue m̄usā: “Marīp̄u iriudi õātarigū āārīmi, õārō aariburo”, ārīrāgue, yure dupaturi īārākoa doja, ārīmi Jesús.

24

*Jesús: “Marīp̄uya wii bēosūrokao”, ārī weredea
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Jesús Marīp̄uya wiigue āārādi wiriadero p̄urū, ḡua īgū buerā īgū p̄uro waa, āsū ārību:

—īāka i wiire! Ōārī wii, wāri wii āārā, ārību.

² Jesús gapu yujumi:

—M̄usā i wiire daporare īādāa. Diayeta m̄usārē werea. I wiima āārīpereri m̄usā īādea, i ūtāyeride m̄utādijaperekōārokao. Neō suye ūtāye gajiye weka weam̄urīadeade dujabirikoa, ārīmi.

*Jesús: “I ūm̄u pereburi dupuyuro āsū waarokoa”,
ārī weredea
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

³ P̄urū Olivos wāik̄uri buúrugue eja, irogue doami Jesús. Iro īgū doamakā, ḡua īgū buerā īgū p̄urogue eja, gajerā péberogue sērēñabu:

—Guare wereka! ḡNaásū āārīmakū, mu ārāderosū waarokuri? ḡNéeno iri īmuḡkuri, mu dupaturi aarigū? ḡNaásū waarokuri, i ūm̄u pereburi dupuyuro? ārību.

⁴ Jesús yujumi:

—Ōārō pémasīka! Gajerā m̄usārē ārīgatorire pébirikōāka! ⁵ Wárā ārīgatorimasā aarirākuma. “Marīp̄u iriudi, Cristo āārā yu”, ārīrākuma. īgūsā ārīgatomakā pérā, wárā masaka īgūsārē

buremurākuma. ⁶ Masaka m̄asā p̄aro gāmewējērīrē pérā, yoarogue marā gāmewējērī kerere pérā, ḡakabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerep̄ur̄u, i ūm̄u pereburo d̄uyarokoa dapa. ⁷ Su bumarā gaji bumarā merā gāmekēārākuma. Su nikū marā gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Masaka wárā ɬaboari merā boarākuma. Gajerā pūrīrik̄u ñerō tarirākuma. Wári makārīguere nikū ñomerokoa. ⁸ I ãārīpereri merā masaka ñerō tarip̄ororiwāgārirākuma.

⁹ 'Irasirirā gajerā m̄asārē ñeā, ãia, oparāguere ñerō iridorerā wiārākuma. M̄asārē wējērākuma. Yure buremurī waja ãārīpererā i ūm̄u marā m̄asārē īāturi doorākuma. ¹⁰ Irasū waariroe wárā yure buremuadinerā b̄remuduúrākuma. Irasirirā gāme īāturi doo, ïgūsā merāmarā ãārādinerārē ïgūsārē īāturiāguere wiārākuma. ¹¹ Wárā: "Marīphya kerere weredupuyurimasā ãārā", ãrīgatorākuma. Irasirirā wárā masaka ïgūsārē buremurākuma. ¹² Masaka iro dupuyuro ñerō iridero nemorō ñerō irirākuma. Irasirirā wárā ïgūsā gāme mařīrē pirirākuma. ¹³ ïgūsā m̄asārē ñerō irikerep̄ur̄u, m̄asā yure neō buremuđubirimak̄u, Marīphya m̄asārē taugukumi, ïgū p̄aro ãārīnīkōāburo, ãrīgū. ¹⁴ Marīphyaare wererā ãārīpererā i ūm̄u marārē ïgūyarārē doreḡu ãārīrī kerere wererākuma, ãārīpereri bumarā irire masl̄buro, ãrīrā. ïgūsā ãārīpererā iri kerere péperedero p̄ur̄u, i ūm̄u pererokoa.

¹⁵ 'Iripoegue Marīphya kerere weredupuyudi Daniel i ūm̄u pereburo dupuyuro waaburire ãsū ãrī gojadi ãārīmí: "Ñegū Marīphye īāturiğu

Marípuya wii ñerī marírī wiigue ñajāgukumi”, ãrī gojadi ããrīmí. ((Irasirirā iri wiigue ïgū ããrīmakū ñārā, i pürē buerāno: “I ãmu pereburo yáa”, ãrī masírākuma.)) ¹⁶ Ñegū irogue ããrīmakū ñārā, Judea nikū marā buurígue ûmaduriburo. ¹⁷ Sugū ïgūya wii wekague ããrīgū, wii poekague ïgūyaare ãigū ñajābita ûmaduriburo. ¹⁸ Sugū ïgūya pooegue ããrīgūde, ïgūya suríre wiigue ãigū dujáabita ûmaduriburo. ¹⁹ Irasū waarrírē nijípagosā nome, ïgūsā pürā mirírāgā oparā nomede ñerō tarirākuma. ²⁰ Irasirirā Marípue ãsū ãrī sérēka: “Puibure, siuñajārīnū* ããrīmakū, guare i irasū waabirikōáburo”, ãrīka ïgūrē! ²¹ Irasū waarrírē masaka bero ñerō tarirākuma. Marípu i ûmurē irip̄oridero parure masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ïgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa. ²² Irasirigu Marípu masakare i ñerō waarié: “Yoaripoe waabirikōáburo”, ãrīgukumi. ïgū irasiribirimakū, neō sugū masakū taribiribokumi. Irasirigu ïgū beyenerārē bopoñasā, ïgūsārē ñerō waarié: “Iropāta waaburo”, ãrīgukumi.

²³ Gajerā m̄sārē: “Íaka! Õota Cristo ããrīmi”, ãrīmakū pérā, o gajerā m̄sārē: “Cristo sôõgue ããrāmi”, ãrīmakū pérā, b̄remubirikōaka! ²⁴ Wárā ãrīgatorimasā aarirākuma. Suráyeri: “Yū Cristo ããrā”, ãrīrākuma. Gajerā: “Marípuya kerere weredupuyurimasā ããrā”, ãrīrākuma. M̄sārē ïgūsā ãrīgatorire b̄remudorerā, wári gajino iri ûmurākuma. Irasirikererā, Marípu beyenerārē ïgūrē

---

* **24:20** Judío masaka siuñajārīnū, sábado ããrā.

buremuduúmakă irimasibirkuma. ²⁵ Iri waaburi dupuyuro yu m̄asārē weresiáa, irire masiburo, ãřigă. ²⁶ Irasiriră gajeră masaka m̄asārē: “Cristo sōō masaka marīrōgue ãārāmi”, ãřimakă péră, ïāră waabirikōāka! Gajeră m̄asārē: “Iāka! I wiima taribugue ãārīmi”, ãřimakă péră, īgūsārē buremubirkōāka! ²⁷ Yu ãārīpereră tīgă gūñāña marīrō i ūmugue dupaturi aariguкоa. Umarōgue, abe marīriro gapu, īgă ñajārō gapu bupu miārō irirosū aariguкоa. ²⁸ Mimua nerēmakă ïāră, masaka sugu waibu boadi ãārīrōrē masikuma. I irirosū yu aarimakă ïāră, īgūsā wajamoásūburire masirākuma, ãři weremi Jesús.

*Jesús ãārīpereră tīgă: “Asū aariguкоa”, ãři were-dea
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

²⁹ Irasū ãři odo, guare ãsū ãřinemomi:

—Masaka ñerō taririnurī p̄urata abe ūmumu nařtākōágukumi. Abe ñamimu boyonemobirkumi. Neňukă ūmugasigue ãārīră yuridijarirākuma. Umarōgue marā turarāde naradari merā beosurākuma. ³⁰ Irasū waari poere masaka yu ãārīpereră tīgă ūmugasigue merā aarimakă ïārākuma. Irasiriră ãārīpereri i ūmuma makārī marā yu wári Marípu turari merā, īgă gosewasiriri merā mikāyebori weka aarimakă ïāră, güiră orerākuma. ³¹ Yu aarigu, yure wereboerärē ãārīperero i ūmuguere iriugukoa. Puridiru bero busumakă, īgūsā yu beyenerärē ãārīpererogue ãārīrărē neeřrākuma.

32 'Ire masā masiburo, ãrígu, higueragu keori merā weregura. Irigu pū maamamakā ñärā: "Bojori waaburo mérõgā dhayáa", ãrī masā. **33** Irigu waarósüta i ãärípereri yu ãrírī irasū waamakā ñärā: "Cristo dupaturi aariburo mérõgā dhayáa", ãrī masírāko. **34** Diayeta masārē werea. I ãärípereri yu ãrírī, dapora marā pereburo dupuyuro irasū waarokoa. **35** Ùmugasi, i nikūde pereakōrokoka. Yu werenírī gapu neõ perebirikoa. Æärípereri yu ãrírosüta waayuwarikurokoka.

36 'Yu dupaturi aariburinrē, iri horare neõ sugu masibirikumi. Marípure wereboerā ùmugasigue ãärírāde masibema. Yu Marípu magāde masibea. Yu suguta masimi.

37 'Noé ãärídeapoe mararē waaderosüta yu ãärípererā tīgu aariburo dupuyurogāre waarokoa.

38 Iripoere i nikū Marípu miüburo dupuyuro masaka õarō baa, iirī, mojōsia, ïgüsā pūrā nomerē nomesu ãärírikunerā ãärímā. Noésā doódirugue ñajärīnguedere irasüta iriníkōñerā ãärímā.

39 Gúñaña marírō merā wáro deko merē, i nikū mirípereakōädero ãäríbu. ïgüsāde mirípereakōñerā ãärímā. Irasüta yu ãärípererā tīgude gúñaña marírō merā i ùmugure dupaturi aariguko. **40** Irasū waaripoere pērā pooegue moãrā ãärírākuma. Sugu yure büremugu ãiásügukumi. Gajigu yure büremubi iroguela béowāgāsügukumi. **41** Nomede pērā nome ojoduka biurā ãärírākuma. Sugo yure büremugō ãiásügokumo. Gajego yure büremubeo iroguela béowāgāsügokumo.

42 'Óarō pémasíka! Yu masā Opu dupaturi aariburi horare neõ masibea masā. **43** Ire õarō

masīka! Wii opa īgāya wiire suga yajarimasā ñami merā ejaburi horare masīgū, kārīrō marīrō korekumi, īgāya wiire ñajāburire kāmutabu. **44** Yā ãārīpererā tīgū gūñāña marīrō aarigakoa. Irasirirā, wii opa irirosū māsāde yā aariburire õārō yúro gāāmea, ãārīmi Jesús.

*Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea
(Lc 12.41-48)*

45 Pħrh Jesús gaji keori merā għare buenemomi:

—Suga moāboegħu īgħi opure buremugħu, pēmasīgħu āsū irikumi. īgħi opa gajerogue waagħu, īgħurē īgħi wiire gajerārē īgħurē moāboerārē koredoregħu pikkumi. Irasirigu īgħurē īgħisārē baarire keoro siiu baadoregħu pikkumi. **46** Irasirigu īgħi opa īgħi wiil goedujajamak īāgħi, īgħurē moāboegħu īgħi dorederosūta iridi ãārīsī, u sħayakumi.

47 Diayeta māsārē werea. īgħi píderosūta īgħi keoro irideare īāgħi, īgħi opa īgħurē ãārīpereri īgħixxare koredoregħu piggukumi. **48-49** īgħurē moāboegħu ñegħi gapu āsū irikumi. “Yā opa mata goebirikumi”, ãrī gūñagħi, gajerā īgħi opure moāboerārē ñerō pábira, mejārikurā merā iirí baagorenakumi.

50 īgħi irasirigorenarñiħarē gūñāña marīrō īgħi opa goejakumi. īgħurē moāboegħu gapu: “İgħi iri hora goegħakumi”, ãrī masibirkumi. **51** īgħi opa goejja īgħurē moāboegħu ñerō irideare pégħi, īgħurē buro wajamoāġġakumi. Irasirigu irigatorikurārē bērogħe īgħurē bēoġġakumi. Iroguere īgħi buro pūriñsūgħi īgħi guikare kūrduuítu oregħakumi, ãārīmi Jesús.

25

Jesús pe mojōmarā maamarā nome keori merā buuedea

¹ Purʉ Jesús dupaturi keori merā gʉare āsū ḥrī buue mi doja:

—Marīpʉ ūmugasigue āārīgū ūgūyarārē doreri āsū āārā. Pe mojōmarā nōome āārīkuma. Su ūnami ūgūsāya sīāgori duparu merā mojōsiadire bokatīrīrā waakuma. ² Su mojōmarā nome sīāgori duparu ūgūsā āāburire ūārō ūmuyubirikuma. Gajerā su mojōmarā nome gapʉ ūgūsā āāburire ūārō ūmuyukuma. ³ Ūmuyumerā nome ūgūsāya sīāgori duparure āākererā, ūgūsā gorawayuburire ūye āābirikuma. ⁴ Ūmuyurā nome gapʉ ūgūsāya sīāgori duparure āā, gaji ūye ūgūsā gorawayuburire āākuma. ⁵ Irasirirā, mojōsiadi mata ejabirimakū, ūgūsārē wʉja ejamakā kārīakōākuma. ⁶ Purʉ ūnami deko āārīmakū, gajerā masaka: “Mojōsiadi aarisiami. ūgūrē bokatīrīrā aarika!” ḥrī gainīmakū pékuma. ⁷ ūgūsā gainīmakū pérā, yobe, ūgūsāya sīāgori duparure ūmukuma. ⁸ Ūye gorawayuburire āābiranerā nome gapʉ, gajerā gaji ūye āānerā nomerē āsū ārīkuma: “Gʉaya sīāgori duparu yariro yáa. Irasirirā mérōgā mʉsāya ūyere gʉadere sīka!” ḥrī sērēadikuma. ⁹ Ūmuyuanerā nome gapʉ āsū ḥrī yʉjʉkuma: “Gʉaya ūye mʉsārē sīmakū, mʉsārē, gʉadere ejabiribokoa. Irasirirā ūye duarā puro mʉsā basi wajarirā waaka!” ārīkuma. ¹⁰ Irasirirā ūmuyubiranerā nome ūye wajarirā waakōākuma. ūgūsā waadero purʉ, mojōsiadi ejakumi. ūgū ejamakā īārā, ūmuyuanerā nome

gapu ïgürē bokatïrïkuma. Irasirirā ïgu merā bosenu iriri wiigue ïärä ñajäkõäkuma. ïgüsä ñajäperemaku, iri wii marā disipurore biakõäkuma. ¹¹ Purugue ãmuyubiranerā nome gapu ejakuma. “Gua Opu, guadere tūpásóoka!” ãrïkuma. ¹² ïgüsä irasū ãrïmaku pégu, mojösiadi ãsū ãrï yujukumi: “Diayeta yu musärē masíbea”, ãrïkumi ïgüsä nomerē, ãrï weremi Jesú.

¹³ Irasū ãrï odo, guare ãrïmi:

—Yu ãärïpererā tigu dupaturi aariburinurē, iri horadere neõ masíbea musä. Irasirirā ãmuyunerā nome mojösiadire bokatïrïrā waamurā ïgüsäya sñägori duparure ãmuyuderosu musäde yu aariburire õärõ ãmuyuka! ãrïmi Jesú.

Jesús sugu opu ïgürē moäboerärē niyeru sñi keori merā buedea

¹⁴ Irasū ãrï odo, gaji keori merā guare ïgu buerärē buenemomi doja:

—Marïpu ïguyarärē doregu, sugu wii opu irirosu ãärïmi. Wii opu gaji nikügue waabu, ïgürē moäboerärē siiu, ïguya niyerure koredoregu pikumi.

¹⁵ ’Irasirigu, ïgüsärë: “Óõpä merā wajatanemoräkuma”, ãrï ïämasñä, ïguya niyeru wajapari tirire d^ukawakumi. Sugure su mojõma tiri, gajigure pe ti, gajigure su ti sñumi. ïgüsärë sñ odo, waakõäkumi. ¹⁶ Irasirigu su mojõma tiri opagu, mata iri tiri merā gajino wajari, dua, gaji su mojõma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojõma tiri opakumi. ¹⁷ Pe ti opagu de irasuta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikuri tiri

opakumi. ¹⁸ Su ti opagu gapu yebague gobe má, iri gobegue ïgu opu síadea tire yáapíkõákumi.

¹⁹ 'Yoadero puru, wii opu goekumi. Goeja, ïguya niyeru tiri merã ïgsã wajatanemodeare ãmubu, ïgrẽ moãboerrẽ siiukumi. ²⁰ Irasirigu su mojõma tiri ssñdi ïgu opu purogue eja, pe mojõma tiri ïgrẽ wiakumi. "Yu opu, su mojõma tiri yure sibu mu", ãrkumi. "Iáka! Iri tiri merã gaji su mojõma tiri wajatanemobu", ãrkumi ïgu opure. ²¹ ïgu irasu ãrimaku pégu, ïgu opu ãrkumi: "Oágoráa. Mu yure moãboegu õágu ãárã. Yu dorederosuta yu mérõgã murẽ pídea merã õárõ iriyo. Irasirigu wári yaare koredoregu pígura. Yu merã ãárigu, usuyari merã ãárika!" ãrkumi ïgu opu ïgrẽ. ²² Puru pe ti ssñdi ïgu opu purogue eja, ïgrẽ ãsu ãrkumi: "Yu opu, pe ti yure sibu mu. Iáka! Iri tiri merã gaji pe ti wajatanemobu", ãrkumi. ²³ ïgu irasu ãrimaku pégu, ïgu opu ãrkumi: "Oágoráa. Mu yure moãboegu õágu ãárã. Yu dorederosuta yu mérõgã murẽ pídea merã õárõ iriyo. Irasirigu wári yaare koredoregu pígura. Yu merã ãárigu, usuyari merã ãárika!" ãrkumi ïgu opu ïgrẽ.

²⁴ Puru su ti ssñdi gapu, ïgu opu purogue eja, ïgrẽ ãsu ãrkumi: "Yu opu, murẽ moãboerrẽ buro turaro merã moãdoregu ãárã. Mu basi moãbirikeregu, ïgsãrẽ oterire otedore, ïgsãrẽ oteri dukare seadore, irire mu basita opáa. Murẽ moãboerãya moãrí merã wajatarire mu basita opáa. Irire masía yu. ²⁵ Irasirigu murẽ güigu, yebague gobe má, iri gobegue muya niyeru tire yáapíkõábu. Iáka! I ti ãárã muya niyeru ti", ãrkumi

Ígū opare.

²⁶ Ígū irasū ãrīmakū pégu, ígū opu ãrīkumi: “Mu yure moāboegu ñegū ãārā. Térikugu ãārā. Mu yure ãsū ãrā: ‘Mu basi moābirikeregu, mūrē moāboerārē oterire otedore, Ígūsārē oteri dükare seadore, irire mu basita opáa. Mūrē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opáa. Irire masīa yu’, ãrā mu yure. ²⁷ Mu irasū ãrīgū, ¿nasirigu, yu mūrē sīdea tire niyeru duripíri wiigue duripíbiriri? Irogue duripímakū, i wii moārā iri ti merā wáro wajatanemobosabokuma mūrē. Irasirigu, yu goejamakū, mu yure Ígūsā iriri merā wajatanemobosadeare wiaboakuyo”, ãrīkumi Ígū opu Ígūrē. ²⁸ Irasū ãrī odo, gajerārē irogue ãārīrārē ãrīkumi: “Ígūrē niyeru tire ēma, pe mojōma tiri opagu gapure sīka! ²⁹ Sugu wári opagu sīnemosūgukumi. Irasirigu Ígū wári opadero nemorō opagukumi. Gajigū opabi Ígū mérīgā opadideare ēmapeokōásūgukumi. ³⁰ Íí yure moāboegu keoro iribire naítīrōgue békodāka! Irogue bero pürīsūgū Ígūya guikare kūrīduútú orengukumi”, ãrīkumi Ígūsā opu, ãrī weremi Jesús.

Jesús i ümu marārē wajamoāburire weredea

³¹ Irasū ãrī odo, guare ãrīnemomi:

—Yu ãārīpererā tīgū, ãārīpererā yure wereboerā merā i ümu marārē doregu aarigú, gosewasiriri merā Opu doarogue doagukoa. ³² Yu irogue doamakū, yure wereboerā ãārīpereri buri marā masakare yu diaye neeōrākuma. Ígūsārē neeō odomakū, sugu ejorā koregu ovejare, cabrare boje dükawanúrōsū yu Ígūsārē dükawanúgukoa.

33 Yure b̄remurārē oveja irirosū ãārīrārē yu diaye gapu núgukoa. Yure b̄remumerārē cabra irirosū ãārīrārē yu kúgapu núgukoa. 34 Yu irasiradero puru, yu ãārīpererā Opu, yu diaye gapu nírārē ãsū ãrī weregukoa: “Yupu m̄usārē ðārō irisiami. I ûmarē irigugueta m̄usāya ãārlburire ïḡayarārē doreroguere ãmuyusiami. Irasirirā ïḡ merā ãārīrā aarika! 35 Yu uaboamakū ïārā, m̄usā yure baari ejobu. Yu ñemesibumakū, m̄usā yure iiríri t̄ibu. Yu m̄usā puro gâmeñajãgū ejamakū, yure kârīrō wayubu. 36 Surí marīgū yu ãārīmakū ïārā, m̄usā yure suríre sâbu. Pûrîrikumakū, m̄usā yure ïārā ejabu. Peresugue yu ãārīmakudere yure ïārā ejabu”, ãrīgukoa. 37 Yu irasū ãārīmakū pérā, yu diaye gapu nírā Yupu: “Óârā, waja opamerā ãārīma”, ãrī ïānerā yure sérēñarâkuma: “Gua Opu, ¿naásū ãārīmakū, mu uaboamakū gua m̄urē baari ejori? ¿Naásū ãārīmakū, mu ñemesibumakū m̄urē iiríri t̄ârī? 38 ¿Naásū ãārīmakū, mu gua puro gâmeñajãgū ejamakū, kârīrō wayuri? ¿Naásū ãārīmakū, mu surí marīgū ãārīmakū gua m̄urē surí sârī? 39 ¿Naásū ãārīmakū, mu pûrîrikumakū, o peresugue mu ãārīmakudere gua m̄urē ïārā ejari?” ãrīrâkuma yure. 40 ïḡsârē irasū ãārīmakū pégū, yu ãārīpererā Opu, ïḡsârē ãsū ãrī yujugukoa: “Diayeta m̄usārē werea. M̄usā sugu yaarâ watopegue ãārīpererā nemorō ubu ãrīgûrē ðārō irirā, yureta ðārō irirā iribu”, ãrīgukoa ïḡsârē.

41 ’Íḡsârē irasū ãrī odo, yu kúgapu nírārē ãsū ãrī weregukoa: “Yupu wajamoãsûmurâ ãârā m̄usā. Yu purore wirika! Perebiri peamegue waaka! Yupu iri peamerē wâtēa opu, ïḡayarâ

merā ããrīburore ãmuyusiami. ⁴² Yu uaboamakã ããrā, masã yure baari ejobiribu. Yu ñemesibumakã, masã yure iiríri tíãbiribu. ⁴³ Yu masã puro gãmeñajãgã ejamakã, yure kãrõ wayubiribu. Surí marígã yu ããrīmakã, masã yure surí sãbiribu. Yu pürrikumakã, peresugue yu ããrīmakãdere masã yure ããrā ejabiribu", ãrõgãko a ñgãsãrẽ. ⁴⁴ Yu irasã ããrīmakã pérã, ñgãsã yure sereñarãkuma: "Gua Opu, ñnaásã ããrīmakã, mu uaboamakã, ñemesibumakã, gua puro gãmeñajãgã ejamakã, surí opabirimakã, pürrikumakã, peresugue mu ããrīmakã gua mure iritamubiriri?" ããrãkuma yure. ⁴⁵ ñgãsã irasã ããrīmakã, yu ããrīpererã Opu ñgãsãrẽ ãsã ãrõ weregãko: "Diayeta masãrẽ werea. Masã sugu yaarã watopegue ããrīpererã nemorõ ubu ããrãgãrẽ iritamumerã, yureta iritamumerã iribu", ãrõgãko a ñgãsãrẽ. ⁴⁶ Puru ñgãsã perebiri peamegue wajamoásãrãkuma. Yupu: "Óãrã, waja opamerã ããrãma", ãrõ iãnerã gapu ñgã parogue perebiri okarire oparãkuma, ãrõ weremi Jesús.

26

Oparã Jesúre ñeãburire ãmudea (Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesús iri ããrīpererire bue odo, guare ñgã buerãrẽ ããrãmi:

² —Penu dhyáa, pascua bosenu ejaburo. Irire masã masãa. Iri bosenu ããrīmakã, yu ããrīpererã tígãrẽ ñeã, oparãguere wiarãkuma, curusague pábiatu wejedoremurã, ããrãmi.

³ Iripoere paía oparã, Moisés gojadeare bueri-masã, judío masaka muráde Caifás paía opuya wii

disiparoma yebague nerēñurā. ⁴ Irogue nerērā, Ígūsā Jesúre ãrīgatori merā ñeā, wējēburire ãmuñurā.

⁵ Irire ãmurā:

—Bosenu ããrīmakū, Ígūrē ñeãbirikōärā! Masaka marī merā guarā, marīrē gainí turibokuma, ãrīñurā.

*Sugo nomeō Jesúre sārōrī piupeodea
(Mr 14:3-9; Jn 12:1-8)*

⁶ Ígūsā Ígūrē wējēburire ãmuripoere Jesús Beta-nia wāikuri makāgue Simón kāmi boadiya wiigue ããrīmí. ⁷ Irogue Ígū ããrīmakā, sugo nomeō suru sārōdiru opago, Jesús phro ejamo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ûtāye merā iridiru, sārōrī wajapari opadiru ããrībhá. Jesús baa doaníripoe Ígūya dipurure iri sārōrīrē piupeomo. ⁸ Igo irasū piupeomakū ïärā, għa Jesús buerā guarā ãsū ãrībh:

—¿Nasirigo igo irire irasiriwasiribéokōärī? ⁹ Iri sārōrīrē duago, wáro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merā boporārē iritamuboakumo, ãrībh.

¹⁰ Jesús, għa irasū ãrīmakū pégħu, guare ãrīmi:

—¿Nasirirā igore garibori mħsā? Ire yure irasirigo, õðarīrē irigo yámo. ¹¹ Boporā mħsā watopeguere ããrīníkōärākuma. Yuhu tamerārē mħsā merā ããrīnímakā ïābirikoa. ¹² Igo i sārōrī yure piupeogo, yaa dupure Ígūsā yure yáaburo dupuyuro ãmuyugo irirosū irigo yámo. ¹³ Diayeta mħsārē werea. Marīpħu masakare tauri kerere wererā ããrīperero i ãmħagħue waagorenarā, igo yure irideadere gajerārē wererākuma, igore għuñaburo, ãrīrā, ãrīmi Jesús guare.

*Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere īgūrē
ñuburire ãmudea
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)*

¹⁴ Jesúr irasū ãrādero p̄aruh, suguh gúa Jesúr buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemah Judas Iscariote wālkuguh paáia oparā merā werenígū waayupuh. ¹⁵ Ígūsārē ãrīyupuh:

—Yuh Jesúre m̄asārē wiamakū, ¿noópā niyeru wajarirākuri yuhre? ãrīyupuh.

Ígū irasū ãrīmakū pérā, ígūrē treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire wajariñurā. ¹⁶ Ígūsā wajarimakū, Judas: “¿Naásū ãrīmakū Ígūsārē yuh Jesúre wiamakū õákuri?” ãrī gūñayupuh.

*Jesúr ígū buerā merā baatūnudea
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)*

¹⁷ P̄aruh pā wemasārī morēña marīrī baari bosenuh p̄uororirinuh ãrīmakū, gúa Jesúr buerā ígū p̄u rogue waa, ígūrē sērēñabuh:

—¿Noógue mā pascua bosenuh baaburire ãmumakū gāñmekuri? ãrībh.

¹⁸ Ígū guare ãrīmi:

—Jerusaléngue waaka! Iro m̄asā bokajaguhre ãsū ãrīka: “Guhare buegh m̄uhre ãsū ãrī weredoreami: Yuh ñerō tariburo mérōgā dhyáa. Pascua bosenuh ãrīmakū, yuh buerā merā m̄aya wiigue baaguhkoah, ãrāmi”, ãrīka! ãrīmi Jesúr.

¹⁹ Irasirirā, pascua bosenuh ãrīmakū, Jesúr doreaderosuta gúa baaburire ãmunerā ãrīmá.

²⁰ Nañmejāripoe Jesúr gúa ígū buerā pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarā merā baa doaními.

²¹ Gúa baaripoe guare ãrīmi:

—Diayeta mussārē werea. Sugu mussā watope ãärīgū yure wëjëduaräguere yure ìmugukumi, ãrīmi.

22 Ígū irasū ãrīmakū pérā, gua buro bujawereri merā suguno dita Ígūrē sérēñayobu:

—Gua Opu, ¿yu ãärīfí murē ìmubu? ãrību.

23 Gua irasū ãrī sérēñamakū, guare yujumi:

—Yu merā i pare pā yosa baaguta ãärīmi yure wëjëduaräguere yure ìmubu. 24 Marípuya werenírī gojadea pügue gojaderosūta yu ãärīpererā tígürē waaró yáa. Yure ìmubu gapure ñetariro waarokoa. Ígū deyoabirimakū ðâboyo, ãrīmi Jesús.

25 Ígū irasū ãrīmakū, Judas Jesúre wëjëduaräguere Ígūrē ìmubu sérēñami:

—Guare buegu, ¿yu murē ìmubu ãärīfí? ãrīmi.

Jesús Ígūrē yujumi:

—Ùu, muta ãärā, ãrīmi.

26 Irasū ãrī odo, gua baaripoe Jesús pärē ãí, Marípure: “Murē usuyari sí”, ãrī, pärē pea, guare Ígū buerärē ãsū ãrī gueremi:

—Ire baaka! Yaa dupu ãärā, ãrīmi.

27 Puru iiríripare ãí, Marípure: “Murē usuyari sí”, ãrī, guare iripare síu, ãsū ãrīmi:

—Mussā ãärīpererā ire iiríka! 28 I yaa dí ãärā. Yu boagu, dí béori merā wárā masaka ñerō irideare wajare wajaribosagukoa. Irasirigu yaa dí béori merā Yupu Ígūsārē: “Óärō irigura”, ãrīdeare iriyuwarikugukumi. Irasirigu Ígūsā ñerō irideare kätigukumi. 29 Mussārē werea. Igui dekore marí dapora iirírosū yu dupaturi neõ iirínemobirikou. Puru Yupu Ígūyarärē dorerogue mussā merā maama igui dekore iirígukou, ãrīmi Jesús guare.

Jesús Pedrore: “Yure masikeregu: ‘Masibea’, ãrligukoa”, ãrī weredeaa
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

30 Puru Maripure bayapeo odo, gua iri wiigue ãärānerā wiria, Olivos wākuri buúrugue waabu.

31 Irogue ejagu, Jesús guare ãrīmi:

—Dapagā ñami musā ãärípererā gūñaturaro marirō yure béowāgāpereakōãrāko. Musā irasiriburire Maripuya wereníri gojadea pūgue ãsū ãrī gojasūdero ãärībá: “Yu oveja koregure wējēmakū irigukoa. Irasirimakū, īgūyarā oveja ûmawasiriakōãrākuma”, ãrī gojasūdero ãärībá.
32 Yu boadigue masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, ãrīmi guare.

33 Igū irasū ãrīmakū pégu, Pedro ãsū ãrī yujumi:

—Gajerā ãärípererā murē béowāgākerepuru, yu gapu murē neõ béowāgābirikoa, ãrīmi.

34 Jesús Pedrore ãrīmi:

—Diayeta murē werea. Dapagā ñami ãgābo wereburo dupuyuro mu yure masikeregu, urea gajerārē: “Masibea”, ãrligatogukoa, ãrīmi.

35 Pedro igūrē ãrīmi:

—Yu mu merā boabu ãäríkeregu: “Masibea”, ãrligatobirikoa, ãrīmi.

Ãärípererā gua igū buerā, Pedro igū ãrīrōsūta ãrību Jesúre.

*Jesús Getsemaníque Maripure sérēdea
*(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)**

36 Puru Jesús gua igū buerā merā waa, Getsemani wākurogue eja, guare ãrīmi:

—Óota doaka musā dapa! Sōõgue Maripure sérēgū waagú yáa, ãrīmi.

³⁷ Irasū ãrī odo, Pedrore, Zebedeo pūrā pērāguereta siiuwāgāmi. Īgū būro gūñarikū, būjawereyupū. ³⁸ Irasū būjaweregū, īgū siiuwāgānerārē ãrīyupū:

—Buro būjawererí merā kōmoma goero péñakoa. Óota dujaka! Musāde yū kārīberosūta kārīmerāta yure yúka! ãrīyupū.

³⁹ Irasū ãrī odo, yoaweyaro waanemo, yebague īgūya diapure moomejā, Marīpure ãsū ãrī sērēyupū:

—Ah, yū ñerō tariburire tauduagū taumasīa. Yū irasū ãrīkerepurū, yū gāñamerōsū iribirikōāka! Mu gāñamerōsū gapū yure waaburo, ãrīyupū.

⁴⁰ Irasū ãrī sērē odo, urrerā īgū buerā pūrogue ejagu, īgūsā kārīrārē bokaja, Pedrore ãrīyupū:

—¿Nasirirā su horanogāgora musā yure kārīmerāta yúmasīberi? ⁴¹ Kārīmerāta! Marīpure sērēka, wātī ãrīmesãrīrē iribokoa, ãrīrā! Musā gūñari merā õārīrē iriduadáa. Irire iriduakererā, bokatīübea, ãrīyupū.

⁴² Irasū ãrī odo, dupaturi waa, Marīpure sērēyupū doja:

—Ah, i yū ñerō tariburire tauduabi, mu gāñamerōsū irika! ãrīyupū.

⁴³ Purū īgū buerā urrerā pūro dupaturi ejagu, kārīrārēta bokajayupū doja. īgūsārē wūja pūritariyuro. ⁴⁴ īgūsārē ïākōā, dupaturi Marīpure sērēgū waayupū doja. īgū sērēaderosūta sērēyupū. ⁴⁵ Purū īgūsā pūro eja, ãrīyupū:

—¿Musā siuñajā, kārīrā yári dapa? Yure ãārīpererā tīgūrē ñerāguere īgūsā wiari hora ejasiáa.

46 Wāgānugāka! Náka, waarañ! Yure wējēdharāguere yure īmubu aarisiami, ãrīyupu Jesús.

*Jesúre ñeāwāgādea
(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)*

47 Ígū irasū ãrī wereripoe Judas, gúa Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu ãärādi ejami. Wárā masaka sareri majírī, yuku dákari oparā Ígū merā ejama. Ígūsā paía oparā, judío masaka mūrā Ígūsā iriuannerā ãärīmá. **48** Ígūsā ejaburi dupuyuro Judas Ígūsārē Jesúre īmubu ãsū ãrī weredi ãärīmí: “Yū Ígūya wayupārā mimigūta ãärīgūkumi. Ígūrē ñeāka!” ãrīdi ãärīmí. **49** Irasirigu Jesús puro ejagu, Ígūrē ãrīmí:

—Guare buegu, ¿ãärīrī mu? ãrī, Ígūya wayupārārē mimimi.

50 Ígū irasirimakū ïágū, Jesús Ígūrē ãrīmi:

—Yū merāmu, ¿nasirigu aarigú iriari? Mu irigura, ãrādeare irika! ãrīmi.

Irasirirā masaka Jesús puro eja, Ígūrē ñeāwāgākōama.

51 Ígūsā Ígūrē ñeāwāgāripoe sugu Ígū buegu Ígūya sareri majírē tūāwea ãi, paía opure moāboeguya gāmipürē dititá dijukōāmi. **52** Ígū irasirimakū ïágū, Jesús gapu Ígūrē ãrīmi:

—Muaya sareri majírē duripíkōāka! Sareri mají merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri mají merāta wējēsūrākuma. **53** ¿Mūsā masíberi? Yūpure yū sérēmakū, daporata Ígūrē wereboerārē pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari burigora yure iritamumurārē iriubokumi. **54** Yū sérēmakū,

Maríphuya werenírī gojadea pūgue gojaderosū waabiribokoa, ãrīmi Jesús.

⁵⁵ Irasū ãrī odo, masakare ãrīmi:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dákari merā sugu yajarimasārē ñeärā aarirā irirosū yure ñeärā aarirī? Umuriku Maríphuya wiigue yu musārē bue doanímakū, musā yure neō ñeäbiribu. ⁵⁶ Daporare i ãärípereri musā yure irasirirā, Maríphuya kerere weredupuyunerā gojaderosūta irirā yáa, ãrīmi Jesús.

Ígūrē ñeämakū ïärā, gúa ígū buerā ígūrē sugureta ûmaweonúwágkõabu.

*Jesúre oparā p̄rogue ãiadea
(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)*

⁵⁷ Irasirirā Jesúre ñeänerā paía opu Caifáya wiigue ãiñurā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka mürâde nerësiañurā. ⁵⁸ Pedro gapu yoaweyaro Jesúre tuyañajāa, Caifáya wii disipuro ñajärōma yebague eja, Maríphuya wiire korerā surara merā doayupu. “¿Naásū iriyuwarikärakuri?” ãrígū, irogue iã doaníyupu.

⁵⁹ Paía oparā, judío masaka mürā, ãärípererā oparā irogue nerëanerā Jesúre ãrígatori merā weresämurärē ãamarā iriñurā ígūrē wëjëmurā. ⁶⁰ Ígūsā p̄rogue wárā masaka ãrígatori merā ígūrē weresärā ejakererā: “Ígū i ñerō iridea waja boaburo”, ãrī weresärīrē neō bokabiriñurā. Puru gajerā pērā ígūrē ãrígatori merā weresärā ejañurā.

⁶¹ Ásū ãrīñurā:

—Íí ãsū ãrīmi: “Marípuya wiire bémásia. Urenu waáró meráta iri wiire dupaturi iri odomasia”, ãrīmi, ãrīñurã.

62 Ígsā irasú ãrīmaku pégu, paía opu wáganugá, Jesúre ãrīyupu:

—¿Ígsārē yujuberi mu? ¿Nasirira mure irasú ãri weresari? ãrīyupu.

63 Jesúr gapu yujubiriyupu. Ígs yujubirimaku íágu, paía opu ígrē ãrīyupu:

—Marípu okanígu péuro diaye wereka! ¿Muta ãaãrrí, Cristo Marípu magu? ãrīyupu.

64 Jesúr ígrē ãrīyupu:

—Ígsta ãaãra mu ãrrōsuta. Idere musare werea. Puru yu ãaãríperera tígrē Yupu turagu diaye gapu doamaku íãrkoa. Umgasima mikayebori weka yu aarimakudere íãrkoa, ãrīyupu.

65 Ígs irasú ãrīmaku pégu, paía opu ígs guarire ímugu, ígsya suríore táayegue, ãsú ãrīyupu:

—Íí irasú ãri werenígu, Marípure ñero ãrígu yámi. ¿Nasirimura gajera ígrē weresarine neõ pénemobokuri marí? Musa, Ígs basita Marípure ñero ãrírire pésiáa. **66** ¿Naású güñari? ãrīyupu.

—Marípure Ígs ñero ãríri waja boaburo, ãri yujuñura.

67 Irasú ãri odo, ígs diapure síku eotú, ígrē doteñura. Gajera ígsya diapure pá, **68** ãsú ãrīñura:

—Mu Cristo ãaãrígu, ãríbokaka: “¿Noã mure pári?” ãrīñura.

*Pedro Jesúre masíkeregu: “Masíbea”, ãrídea
(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)*

69 Iri wii poekague īgūsā irasiriripoere Pedro disipuro ñajārōma yebague doaníyupu. Īgū irogue doamakū, sugo paía opure moāboego īgū puro eja, īgūrē ārīyupo:

—Mude Jesús Galileamū merā āārīdita āārā, ārīyupo.

70 Igo irasū ārīmakū pégu, Pedro āārīpererā iro āārīrā péurogue ārīgatori merā:

—Mu irasū ārīrīrē pémasibirkoa yu, ārīyupu.

71 Puru iri wii turoma sārīrō disipurogue waayupu. Irogue gajego īgūsārē moāboego īgūrē īāgō, iro āārīrārē ārīyupo:

—Jesús Nazaretmū merā āārīdita āārīmi ii, ārīyupo.

72 Pedro ārīgatori merā dupaturi yujuyupu:

—Marīpu péuro diayeta werea. Yu īgūrē masibea, ārīyupu.

73 Mérōgā puruta masaka irogue āārīrā Pedro parogue waa, īgūrē ārīñurā:

—Mu diayeta Jesús buerā merāmata āārā. Pémasirōta īgūsā irirosū werenía, ārīñurā.

74 īgūsā irasū ārīmakū, Pedro yujuyupu:

—Marīpu péuro diayeta werea. Yu masārē diaye werebirimakū, Marīpu yure wajamoāburo. īgūrē neō masibea yu, ārīyupu.

īgū irasū ārīripoeta āgābo wereyupu. **75** Pedro, āgābo weremakū pégu, Jesús īgūrē: “Āgābo wereburo dupuyuro mu yure masikeregū, urea: ‘Masibea’, ārīgatogukoa”, ārādeare gūñabokayupu. Irire gūñaboka, wiria, bujawererí merā buro oreyupu.

27

*Jesúre Pilato puro ãijadea
(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)*

¹ Boyodujimejãripoe ãärípererã paía oparã, judío masaka murã merã nerẽ: “Ãsũ iri, Jesúre wejérã”, ãrã ãmuñurã. ² Irasu ãrã ãmu odo, Jesúre sia, ãiwágã, Poncio Pilato waikugure Judea niku marã opure wiañurã.

Judas Iscariote boadea

³ Ígsã Jesúre wejérakuma, ãríríre pégu, Judas gapu buro bujawereri merã ígu Jesúre ñmuadeare guñayupu. Irasirigu treinta niyeru tiri plata merã iridea tiri ígsã ígure wajaridea tirire paía oparãre, judío masaka murãre wiagu waayupu. Irogue eja, Ígsãre ãrlyupu:

⁴ —Yu ñetariro iriakubu. Yu ñeru iribire oparãguere wiadire: “Boaburo”, ãrãñurã, ãrlyupu.

Ígu irasu ãrímaku, ígure yujuñurã:

—Mu irasiriadea guaya meta ãärã. Muya ãärã, ãrñurã.

⁵ Ígsã irasu ãrímaku pégu, Judas Marípuya wiigue niyeru tirire meéwasiribéo, waakõãyupu. Waa, pugubudare siasi, ígu basi íguya wunugûre túsãnú, parimadija, boakdãyupu.

⁶ Paía oparã niyeru tirire sea neeõrã, ãsu ãrñurã:

—I niyeru ígsã masakure wejéburi waja wajariadea ãärã. Irasirirã i niyerure Marípuya wiima duripíri kumague pímasibirkao. Maríre doreri irasiridorebea, ãrñurã.

⁷ Puru ãsu ãrñurã: “I niyeru merã diiari sorori weaguya nikûre wajarimaku õärokao. Irasirirã gajero marã õõgue boamaku, iri niku ígsãre

yáaburi nikū ããrïroko”, ãrñurã. ⁸ Irasirirã masaka iri nikürẽ: “Dí béodea nikū ããrã”, ãrï wãiyema. Daporaguedere irasüta wãikukõäa. ⁹ Ígãsã irasirimakû, Jeremías Maríphya kerere weredupuyudi gojaderosüta waabu. Ásü ãrï gojadi ããrïmí: “Israel bumarã treinta niyeru tiri plata merã iridea tirire ïgürẽ wajarideare ãima. ¹⁰ Irasirirã iri tiri merã diiari sorori weaguya nikürẽ wajarima. Irasirirã, Maríphu yure: ‘Ásü irirákuma’, ãrï gojadorederosüta yáma”, ãrï gojadi ããrïmí.

*Pilato Jesúre sérëñadea
(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)*

¹¹ Pilato, Jesúre ïgã purogue ïgãsã ãijamakû, ïgürẽ sérëñayupu:

—¿Muta ããrïrï judío masaka Opu? ãrïyupu.

—Mu ãrïrõsüta ïgãta ããrã, ãrï yujuyupu Jesús.

¹² Paía oparã, judío masaka mürã ïgürẽ weresärí gapuare yujubiriyupu. ¹³ Irasirigu Pilato ïgürẽ ãrïyupu:

—¿Ããrïpereri ïgãsã mürã weresärïrẽ péberi mu? ãrïyupu.

¹⁴ Jesús gapu neõ yujubiriyupu. Ígã yujubirimakû ïágã, Pilato ïágukakõäyupu.

*Jesúre wéjëdoredea
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)*

¹⁵ Bojoriku pascua bosenu ããrïmakû, Pilato sugu peresugue ããrígürẽ masaka wiudoreguare wiunayupu. ¹⁶ Iripoere sugu Barrabás wãikugu peresugue ããrïyupu. Masaka ïgã ñerõ irideare masñurã. ¹⁷ Irasirigu ïgãsã nerëmakû ïágã, Pilato ïgãsärẽ sérëñayupu:

—¿Nií gapure yu wiumakã gããmerí mäsã? ¿Barrabáre, o Jesús: “Cristo” ïgüsã ãrígã gapure? ãrlyupu.

18 Wárã masaka Jesúre bñremumakã ïärã, oparã ïgürẽ ïäiturisñã, Pilato pñrogue ãñânerã ãärímá. Pilato gapu ïgüsã ïäituririre masiköäyupu. Irasirigü Jesúre wiuduadiyupu.

19 Pura Pilato masaka weresärírẽ beyerimasã doarogue doaripoe, ïgã maräpo ïgürẽ kere iriuyupo: “Ígã diayema irigare gajerosã neõ iribiriköäka! Dapagã ñami ïgürẽ waaburire bñro goero këäkubu”, ãrĩ kere iriuyupo.

20 Paía oparã, judío masaka märã gapu masakare ãsã ãrídoreñurã: “‘Barrabáre wiuka, Jesús gapure wëjëka!’ ãrïka!” ãrídoreñurã. **21** Pura Pilato masakare dupaturi sérëñayupu doja:

—¿Ígüsã përärẽ nií gapure yu wiumakã gããmerí mäsã? ãrlyupu.

—Barrabás gapure wiuka! ãrĩ yuñurã.

22 Ígüsã irasã ãrímakã pégu, Pilato sérëñayupu:

—¿Nasirigukuri yu, ïi Jesús: “Cristo” ïgüsã ãrígã gapure? ãrlyupu.

Ãärípererã:

—Curusague pábiatú wëjëka ïgürẽ! ãrĩ yuñurã.

23 Irasirigü Pilato ãsã ãrlyupu:

—¿Ñeéno ñerírẽ iriari ïi, mäsã irasã ãrímakã? ãrlyupu.

Masaka gapu dupaturi gainínemoñurã:

—Curusague pábiatú wëjëka ïgürẽ! ãrññurã.

24 Ígüsã ïgürẽ péðhabirimakã, ïgüsã guarí merã gainímakã pégu, Pilato dekore ãiwägäridoreyupu. Iri merã masaka ïürõ mojökoe, ãsã ãrlyupu:

—Íirē waja opabire wējēdoreri, yu doreri meta ãārā. Musā doreri ãārā, ãrīyupu.

25 Igū irasū ãrīmakū pérā, ãārīpererā masaka ãsū ãrīñurā:

—Gua mūrē Íirē wējēdoreri waja, gua, gua pūrā ãārīpererā merā waja oparākoa, ãrīñurā.

26 Igūsā irasū ãrīmakū pégu, Pilato Barrabáre peresugue ãārīgúrē wiuyupu. Puru surarare Jesúre tārādore, Igūrē Igūsārē wiayupu, Igūrē curusague pábiatú wējēdoregu.

27 Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebague ãijañurā. Irogue ãārīpererā surarare Jesús puro neeõñurā. **28** Puru Igūya surírore túwea ãi, opuya suríro irirosū deyoriñe diariñerē Igūrē sāñurā. **29** Pora merā iriadea berore Igūya dipurure peoñurā. Irasiri odo, yukure diaye gapu moásua, Igū puro ñadukupuri merā ejamejā, Igūrē ãstū ãrī buridañurā:

—Buremurā aarika judío masaka Opure! ãrīñurā.

30 Igūrē síku eotú, Igūsā moásuadire tūñwea ãi, irigü merāta Igūya dipurure pánañurā. **31** Igūrē burida odo, Igūsā sādea surírore túwea, Igūya suríro gapure sāñurā doja. Sā odo, curusague pábiatú wējēmurā Igūrē ãi wiriakōãñurā.

Jesúre curusague pábiatúdea

(*Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27*)

32 Igūsā Igūrē ãiwāgārā, sugu masakure Simón wāikugü Cirenemurē bokatírīma. Igūrē Jesús kōādea curusare kōādorema.

33 Igūrē irasū ãiwāgārā, Gólgota wāikugogue ãijama. “Gólgota”, ãrīrō: “Masaku dipuru

boaweadea pero”, ãr̄iduaro yáa. ³⁴ Irogue eja, igui deko sã̄ir̄i merã morẽdeare Jesúre tĩādima. Jesús irire iiríñia, puru iiribirimí.

³⁵ Íḡur̄e curusague pábiatú ãiwiḡunú odo, surara íḡa surí sãñadeare: “Ubu ãriboka birarã: ‘¿Noãr̄e dujarokuri?’ ” ãr̄ima, irire íḡusã basi gãme dãkawamurã. Íḡusã irasirirã, Marípuya kerere weredupuyudi gojaderosüta irima. ãsū ãr̄i gojadi ãär̄imí: “Yaa suríre íḡusã basi ãriboka bira dãkawarãkuma”, ãr̄i gojadi ãär̄imí. ³⁶ Irasiriadero puru, surara curusa puro eja doama, Jesúre korerã. ³⁷ “Íf̄ ãsū iridea waja boami”, ãr̄irã: “Íta judío masaka Opu ãär̄imí”, ãr̄i gojadea majir̄e curusague Jesúya dipuru weka pábiatúma.

³⁸ Pẽr̄a yajarimasãdere curusarigue pábiatú ãiwiḡunúma. Sugure íḡu diaye gapu, gajigure íḡu kúgapu pábiatú ãiwiḡunúma. ³⁹ Masaka Jesús puro tariwágãnarã, ñerõ ãr̄i bûrida, íḡusãya dipure yure, ãr̄ima:

⁴⁰ —Mu ãsū ãr̄i wereníbu: “Marípuya wiire béo, puru urenuwaaró merãta iri wiire dupaturi iri odogukoa”, ãribu. Irasirigu mu basi tauka! Mu diayeta Marípu magu ãär̄igú, curusague merã dijarika! ãr̄ima.

⁴¹ Irasüta paía oparã, Moisés gojadeare buerimasã, fariseo bumarã, judío masaka mûrâde ãr̄i bûridama. ãsū ãr̄i gãme wereníma:

⁴² —Gajerã gapure taumi. Íḡu basi gapu tau-masibemi. “Israel bumarã Opu ãär̄a”, ãr̄imi. Irasirirã, curusague merã íḡu dijarimaku ïãrã, marí íḡur̄e bûremurãkua. ⁴³ Íḡu: “Marípure bûremua, íḡu magu ãär̄a”, ãr̄imi. Irasirigu íḡu

ãr̄iderosūta Mar̄ipu ïgürē maigū, iritamuburo, ãr̄i buridama.

⁴⁴ Yajarimasā Jesús p̄ero curusarigue pábiatú ãiwāgūnúsūanerāde irasūta ïgürē ñerō ãr̄i buridama.

Jesús boadea

(*Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30*)

⁴⁵ Goeripoe ãār̄imakū, i nikū ãār̄ipererogue nañtiākōõabu. Ùre hora gora nañtiābu. ⁴⁶ Ùre hora ejamakāta Jesús b̄ero gainími:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? ãr̄imi. Irasū ãr̄igū: “Yu Opu, yu Opu, ¿nasirigu yure b̄eori mu?” ãr̄igū irimi.

⁴⁷ Surāyeri irogue ãār̄irā, ïgū irasū ãr̄i gainímakū pérā:

—Mar̄ipuya kerere weredupuyudire Elíare si-iugū yámi, ãr̄ima.

⁴⁸ Mata sugu ïgūsā merāmu ûmawāgā, igui deko piari yosadea yusure yuku yuwague siatú, ãiwāgā, Jesúre iiriburo, ãr̄igū, soemuúmi. ⁴⁹ Ígū irasirimakū ïärā, gajerā gapu ãsū ãr̄ima:

—Iropāta irika! Elías ïgürē taugu aarimakū ïañurā dapa mar̄i, ãr̄ima.

⁵⁰ Jesús dupaturi b̄ero gainínemo, kōmoakōõami. ⁵¹ Ígū kōmomakāta, Mar̄ipuya wii poekama taribu disipuro kāmutari gasiro ãmarō gapu merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro. Nikū b̄ero ñomebu. Ùtāyeri pagayeride waariakōõabu.

⁵² Masāgoberi tūpākōãyuro. Wárā Mar̄ipure b̄uremurā boanerā masāñurā. ⁵³ Jesús masādero puru, ïgūsā masāgoberigue ãār̄inerā wiria, Mar̄ipuya makāgue Jerusalēgue waañurā. Ígūsā irogue ejamakū, masaka wárā ïgūsārē ïañurā.

54 Romano marā surara opa īgūyarā surara merā Jesúre koreanerā, nikū ñomemakū, aārīpereri irasū waaríre īārā, bero guka, güiri merā aāsū ārīma:
—Īi diayeta Marīpū magū aārādañumi, ārīma.

55 Wárā nome yoaweyarogue Jesúre īūníma. Īgūsā Galileague Jesúre iritamugorenanerā nome aārīmá. **56** Īgūsā nome watopeguere María Magdalena wāikugo, gajego María wāikugo Santiago, José pago, gajego Zebedeo marāpo aārīmá.

*Jesúya dupure masāgobegue pídea
(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)*

57 Purū naīmejāripoe aārīmakū, José wári opagū, Arimatea wāikuri makāmū irogue ejami. Īgū Jesús buerire tuyaḡu aārīmí. **58** Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya dupure yáabu sērēyupu. Īgū aārī sērēmakū pégu, Pilato surarare Jesúya dupure sīdoreyupu īgūrē. **59** Irasirigu José waa, Jesúya dupure aādiju, oārī suríro gasiro gūrari marīrī gasiro merā īgūya dupure òmayupu. **60** Óma odo, īgūrē yáabodea masāgobegue píyupu. Iri gobe, maama gobe ütāyegue mádea gobe aārīyuro. Irogue Jesúya dupure pí odo, wári majī ütā majī merā iro ñajārōrē oārō biakōā, waakōāyupu. **61** Īgū irasiriripoe María Magdalena, gajego María merā iri gobe bokatīrō īūdoaníñurā.

Surara Jesúya dupure gobere koredea

62 Gajinū gapu judío masaka siuñajārīnū* aārīmakū, paía oparā, fariseo bumará Pilato purogue waañurā. **63** Aāsū ārīñurā Pilatore:

---

* **27:62** Judío masaka siuñajārīnū, sábado aārā.

—Gua opʉ, sōõ ãārīdi okagʉgue ãrīgatorikʉgʉ ãrīdeare gua gūñáa. Āsū ãrīmi: “Yʉ boa, urenu pʉru masāgʉkoा”, ãrīmi. ⁶⁴ Irasirigʉ mʉyarã surarare urenu gorá ɿgʉya dupʉre píaderogue koredoregu iriuka, ɿgʉ buerã ñami merã ɿgʉya dupʉre yajabirikðáburo, ãrīgʉ! ɿgūsā yajadero pʉru masakare: “Jesús boadigue masákðāmi”, ãrlbokuma. Irasiriro ɿgʉ ãrīgatodea nemorõ ɿgūsā ãrīgatori gapʉ ñetarirokoा, ãrīñurã.

⁶⁵ ɿgūsā irasū ãrīmakʉ, Pilato yʉjuyupʉ:

—Jáu, ñisā yaarã surara õõgue ãārīma. ɿgūsārē ãlaka, iri masāgobe gajerosū waari, ãrīrã! Irasirirã mʉsā bokatīñurõ ɿgūsārē koredoreka! ãrīyupʉ.

⁶⁶ ɿgʉ irasū ãrīmakʉ, ɿgūsā waa, iri gobe biadea ûtā majīrē õärõ wítābiatoñurã, masaka ɿgūsā ñajādeare ñāmasírãra, ãrīrã. Irasū ãārīmakʉ, surarare iri gobere õärõ koredoreñurã.

28

Jesús masādea (Mr 16:1-8; Lc 24:1-12; Jn 20:1-10)

¹ Judío masaka siuñajārīnʉ pʉru, gajinʉ boyodu-jimejāripoe gaji semana ñajārīnʉ ãārīmakʉ, María Magdalena, gajego María merã Jesúre pídea gobere ñārã waañurã. ² Gūñaña marīrõ nikū buro ñomeyuro. Irasū waaripoe marī Opʉre wereboegʉ ûmʉgasigue merã dijari, masāgobere ɿgūsā biadea ûtā majīrē tūpā, iri majī weka doayupʉ. ³ ɿgʉ bupu miārōsū õärõ gosewasirigʉ ãārīyupʉ. ɿgʉya suríro õärõ borero ãārīyuro. ⁴ Surara iri gobere koreanerã ñārē ñārã, buro güiri merã narada,

kõmorã irirosũ waañurã. ⁵ Pürã Marípure wereboegü irogue ïärã waanerã nomerẽ ãrÿupü:

—Güibirikõaka! Yü masña, mäsä Jesús ïgüsä curusague pábiatú wëjëadire ãmarã yáa. ⁶ Ígü õõrẽ mámi. Ígü ãrÿderosüta masäsiами. Íguya dupure ïgüsä píaderore ïärã aarika! ⁷ Pürã mumurõ merã ïgü buerärẽ: “Ígü boadi ãärÿkeregü, masämi. Mäsä dupuyuro Galileague waagukumi. Irogue ïgürẽ ïäräko”, ãrĩ wererã waaka! Irire mäsärẽ weregü aarigü iriabü, ãrÿupü Marípure wereboegü.

⁸ Ígü irasü ãrÿmakü pérã, masägobere ïärã waanerã nome güikererã, mumurõ merã usuyari merã Jesús buerärẽ wererã ümadujáañurã. ⁹ Ígüsä ümadujáarã nomerẽ Jesús ïgüsärẽ bokatři, õädoreyupü. Ígürẽ ïärã, Ígü puro ñadukupuri merã ejamejä, Íguya guburire ñeä, Ígürẽ bñremuñurã.

¹⁰ Jesús ïgüsärẽ ãsü ãrÿupü:

—Güibirikõaka! Yaarã yü buerärẽ: “Galileague waaka!” ãrĩ wererã waaka! Irogue yüre ïäräkuma, ãrÿupü.

Surara ïgüsä ïädeare weredea

¹¹ Ígüsä nome Jesús buerärẽ wererã waariroe suräyeri surara masägobere koreanerã Jerusalégue waañurã. Irogue eja, paía oparärẽ ãärÿpereri masägobegue waadeare werepeokõäñurã. ¹² Ígüsä irasü ãrĩ weremakü pérã, paía oparã, judío masaka mürã merã nerẽñurã. Irasirirã ïgüsä: “¿Nasiriräkuri?” ãrĩ ãmu odo, surarare wáro niyerure sñ, ¹³ ãsü ãrññurã:

—Masakare ãsū ãrīka: “Ñami merā għa kārīripoe Jesúš buerā masāgobegue eja, īgħya dupare yakōñnerā ãārāma”, ãrīka! ¹⁴ Pilato mħsā irasū ãrīkerere pémakū, għa īgħu merā werenírāk, mħsār ē wajamoǎbirikdāburo, ãrīrā, ãrīñurā.

¹⁵ Īgħisā irasū ãrīmakū pérā, surara niyerure ñeħa, waakdōñurā. Puru paia oparā īgħisār ē weredoreaderosūta gajjerarē wereñurā. Irasirirā, īgħisā irasū ãrīrī kerere wárajudio masaka penerā ãārīmá. Daporaguedere īgħisā ãrīgatodeare bħremukdāma dapa.

*Jesús īgħi buerārē īgħixxare buedoreg u pídea
(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

¹⁶ Puru għa Jesúš buerā pe mojōma pere su għibbu suru pērēbejarā Galileague waa, buurugħue īgħu għare waadoreddea buurugħue waabu. ¹⁷ Irogue eja, Jesúre iħarrā, īgħi rē bħremubu. Surayeri għa merā waanerā gapu: “¿Igħata ãārīkuriye nñi?” ãrī għuñama. ¹⁸ Irasirigħu Jesúš għa puro aari ejanu għaqqa, ãsū ãrīmi:

—Yupu yħare ãārīpererogue i nikkū, umha gasiguedere dorebure sósiami. ¹⁹ Irasirirā ãārīpereri buri marā masakare yaa kerere buerā waaka, īgħisāde mħsā irirosūta yaa buerire tħabu, ãrīrā! Yupu wāi merā, yu wāi merā, Oħġa deyomar īgħu wāi merā īgħisār ē deko merā wāi yekka! ²⁰ ãārīpereri yu mħsār ē doreddeare īgħisār ē bueka, irire iriburo, ãrīrā! Ire masika mħsā! Yu mħsā merā ãārīn kōd āgħi kien. I umha pereadero puraguedere mħsā merā ãārīn kōd āgħi kien, ãrī weremi għare Jesúš.

Iropäta ãārā.

Marípuya Kerere Wereri Turi New Testament in Siriano

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786